

వేదాంత సారము.

త్రై లోక గవద్రామానుజాచార్య

విరచితము

వేదాంత సూత్రములకు
అర్థము వైన వ్యాఖ్యానము.

— తోబిడ్డ —

త్రై పరవస్తు వెంకటరంగాచార్యులయ్య

వారలు గారి చే

పరిష్కరింపఁబడి

ముద్రింపఁబడెను.

VIZAGAPATAM.

Printed by

V. Bhavanishankarasastry.

ARSHA PRSS. 1881.

నమః పరమమహిమ్యః.

శ్రీమతే రామా నమః

వేదా న సారః.

శుభశ్రుతిదధిష్ఠు శరీరాయాభిలాత్తే!

శ్రీమతేని మూలానమో దన్వతే విష్ణవేనమః ॥

పరమపురుష ప్రసాదాద్విదాస్తసారాధనా ద్విధియతే.

(బ్రహ్మజిజ్ఞాసా) ౧

అత్రాథశబ్దఆవస్థ ర్యేవర్తతే అతశ్శబ్దశ్రవణత్వాత్ | అతశ్శబ్దోవృత్తశ్శ్రుతిమేతథానా | పూర్వవృత్తం చ కర్తృజ్ఞానమితి జ్ఞానతే-ఆరిప్సితశ్శ్రుతిప్రజ్ఞానశ్శ్రవేతార్థ విచారైక దేశత్వాత్ అధితవేదశ్శ్రుతిరుషశ్శ్రుతికర్తృ ప్రతిపాదనాపక్షమత్యాద్యేదానాంకర్తృ విచారః ప్రథమం కార్యత్యథాత్ బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్కుక్తుమ్-కర్తృజ్ఞానప్రకృతివికృతిరూపాణాంధర్మార్థభావరూపపురుషార్థసాధనత్వనిశ్చయః | పురుషత్వాచార్విజ్యమితి శ్రేస్తసూచితలావేన శుభజ్ఞానానా కృతః - ఏవంధర్మకవేదసార్థ పరత్వేకమేవ జ్ఞానదర్శనత్వే తేషాంజ్ఞేవలానాం తివగ-ఫలవత్వేనిశ్చితేనతి వేదైకదేశ భూతవేదాన్త భాగవేవల క మూలామూల్యార్థైరఫలవ్యం బ్రహ్మజ్ఞానశ్శ్రుతానన్తస్థిరఫలత్వమాచారతోదృష్ట్యైవ సన్తరం ముముక్షోరవధారితకరిష్యన్నవన్ముఖోధనక శబ్దకర్తృః పురుషశ్శ్రుతిప్రబుభుత్వా జ్ఞానత్యత్యథాత్ బ్రహ్మజిజ్ఞాసేతికర్తృవిచారాన సన్తరం తతఏవకాతోర్బ్రహ్మవిచారఃకర్తృవ్యతిక్రమ్యంతంధవ తి-తద్విదమామహితి-ః-పరిక్ష్యలాకాగ్రమూర్తితాస్పృహణా నిర్వేదమాయాస్మాస్త్యైకృతఃకృతేనతద్విజ్ఞానార్థంశుగురుమేవాధిగచ్ఛేత్పమిత్వాచిత్తో త్రియంబ్రహ్మనిష్ఠంతస్మై శ్రుతిద్వామనసాస్మాయశమ్యకృత్కాన్త చిత్రాయశమాన్వితాయయేనామరంపురుషంవేదశత్యంప్రవాదతాంతర్వతోబ్రహ్మవిద్యామగతిప్రబ్రహ్మణోవేదాధ్యానరతఃకర్మకాశానంపాదిరాన్ లోకానారాధ్యమయ

జ్ఞత్వేన మయస్వకావాన్మహామీమాంసయా తరీక్ష్య ఆత్మ
తోనిత్యః తరహపురుషః కృతేన కమణాన సంపాద్య ఇలియో
నిర్యవహాయా త్యోద్విజ్ఞానాథం గురుమేవాభిగచ్ఛే త్పరి
త్పాదీశోలియం వేదాన్తవేదినం బ్రహ్మనిష్ఠం సాక్షాత్కృత
తరహపురుష స్వరూపం సగురుస్సమ్యగుపసన్నాయ తస్మై
యేన విశ్వావిశేషేణ తమక్షరం సత్యం వరహపురుషం వి
శ్వాత్ తాంబ్రీహవిశ్వాం పృథ్వియాదిత్యథాః సగురు
మేవాభిగచ్ఛేత్తస్మై సవిశ్వాత్ పృథ్వియాచేత్యవ్యయాద పృ
థ్వుత్యాచ్ఛ్చ విధావపిలిటోవిధానాత్ ఛన్దసిలుకోలజ్జోలిటఇతి-

(ఋగ్వేదసప్తమ్యంతః) ౨

ఆస్మ విదిత్యేవిదిత్యేన్ద్రిశ్రస్య వ్యవస్థితసుఖదుఃఖా
పభోగస్య జగతో జన్మస్థితిలయః యతః తద్భిత్తైతి పృ
థిపాదయతి కృతిరిత్యథాః - "యతోవా ఇమాని భూతా
నిజాయన్తేయేన జాతానిజేవన్తి యత్ప్రియం త్యభిసంభవం
తిరద్విజ్ఞాన స్వరదృష్టైతి - సూత్రేయత ఇతి హేతౌ
పశ్యమి, జన్మస్థితిలయానాం సాధారణత్వాత్ - జనిహేతుత్వం
చనిమితో హేతానరూపం వివక్షితమ్ - యత ఇతిహి కృతిరు
భయవిషయా - కథమితిచేత్ - యతోవా ఇమాని భూతానితి ప్ర
సిద్ధం వన్నిర్దేశాత్ కృసిద్ధశ్చోభయ విషయత్వాత్ - సదేక
సోమ్యేతదుగ్రా ఆసీదేక మేవాద్వితీయం తదైక్షతబహుస్యాం
ప్రజాయేయేతి తత్తేజోస్సృజత్యేతే సదేవసోమ్యేదమగ్రవి
కమేవాసీ దిమ్యుకాదానతాం ప్రతిపాద్యాద్వితీయమిత్యధిష్ఠా
త్యోతరనివారణాత్పరబ్రహ్మ తాద్యం బ్రహ్మైవనిమిత్తమువాచా
సంజేతి విజ్ఞాయతే - తదైక్షతబహుస్యాం ప్రజాయేయే త్యా
త్సవివదిత్యస్థితిత్యసరూపేణ బహుభవనం సమ్యక్ప్రత్యై
వసృష్టికవసార్థ-అతః కృతావపియత ఇతి హేతౌ పశ్యమి-
అత్రైవబ్రహ్మణో జగన్నిమిత్త త్వయిహేతానత్వచ్చాపృథితి హ
దితమ్ ఆర్థ విరోధోహి అస్త్యైత్యానాన్యజతేవిశ్వమేతదిత్యాదితి

శేషశ్రుత్యాచాక్షర్యప్రకృత్యుపగ్రహేణాదృష్టాన్తానుకరోతా
 త్. అధిభోగ్యతదాచ్యుతామౌభయాయామౌనాత్, ఆత్మశ్చ
 తేరిత్యాది మూత్రైః పరిహరిష్యతే - సమసర్వజ్ఞం సర్వశక్తి స
 త్యసద్గుణం నిరవద్యతయా నిరస్త సమస్తా పురుషార్థా ౧౦
 భంబ్రహ్మే వాత్మానం విచిత్రవిదవిన్ది శ్రజగద్యూపమిదం సర్వ
 మస్మదతేలి కథముచపద్యతే - సదేత యుత్ర కాశస్సయ
 మేవ పరివోద్యపరిహరిష్యతి, ఆపితాపద్యత్పి సద్దాపసమంబ
 య ఇతరవ్యవదేశాద్ధి తాకర. వాపిదోషచ సత్తిరితివోద్యన్ -
 పరిహరస్తు - సమద్యస్తాస్తభావాత్ - అధికశ్రుత్యభేదాద్దేవాది
 తర - త్వరంత్యవిద్యావ్యామృతం తు విద్యావిద్యావిద్యే తు శతే
 యస్తు సోస్యః - సకారణం కరణాధిపాధిపాసచ్యవ్యక్తస్త్విన్ది
 తానచాధిపః - త్వరం చిత్తానమమృతాత్కరంహరః త్వరాత్త
 నావీశతే దేవవీకః - అమృతాత్త్వరంహరః అవిద్యకం సర్వ
 మాత్త మోభోగ్యత్వేన హరణీతిహరః భోక్తా హరఇత్యుచ్యతే -
 ద్యావిమా పురుషులూకే త్వరశ్చత్వర ఏవచ - త్వరస్పర్వాది
 భూతాని మాటస్థాత్కర ఉచ్యతే - ఉత్తమః పురుషస్త్యస్యః పత
 మాత్మేత్యుచ్యతాహుః - యోలోకత్రయమావిశ్వవిభర్త్యవ్యం
 తుశ్వరః - యస్తాత్త రమవీరో హమత్వరాదపి చోత్త మః - అతో
 స్తిలూకే వేదేచపధితః పురుషోత్తమః ఇత్యాదిక్రూరి నృరిగ
 దైః చిత్త్యాగాత్త మోభోదేన బ్రహ్మణోనిదేశాత్, ఆ పురుషార్థ
 భాగః చిత్త్యాగాత్త మోర్థాన్తరణాతం బ్రహ్మ-తచ్చ చిత్త్యాగా
 త్తశరీరతయాపితస్యాత్తనః ఆత్మభూతమ్ - చిత్త్యాగాత్తనస్తచ్చ
 రీరత్వం బ్రహ్మణస్త తాత్తత్వంచయ ఆత్మనిష్ఠన్ యస్యాత్త
 శరీరమ్ ఏష సర్వభూతాన్తరాత్తాపహతపాప్తాదిప్యాదేవవీరో
 నారాయణ ఇత్యాదిక్రూరితశసమధికరణ - చిత్త్యాగాత్తశరీర
 ప్యాత్తనః తార్యావస్థా పాస్తావపి సుగదోషవ్యవస్థితేర్బ్రహ్మ
 స్థభావాత్ బ్రహ్మణీనదోషచిత్తీరితి ససామంబసం వేతాం
 తవాక్య సేషి సతుదృష్టాంతభావాదిత్యుక్తం - దృష్టాన్తశ్చదేవ
 మనుష్యానిశబ్దవాచ్య శరీరస్యాత్త మోమనఃకృతా లోయవా

శ్చ విరజితవానా విభావస్థాపాస్తాపవిచారత్వయవస్థాభి
 రత్వాదయశ్చరీరగతాదోమనాత్మానం స్పృశన్తి, ఆత్మగతా
 శ్చజ్ఞానసుఖాదయోనశరీరమితి- అతః కార్యావస్థాంతానా
 వస్థాబ్జిప్తాప్రిశ్చగత్తశరీరతయా తదాత్మధాతమితి- పృ
 త్యగత్తతావిగాత్యైవ ప్రహ్లాదిభావేతచ్ఛబ్దసామాన్యధరణ్యే
 చకూతుం వక్తుం సరసనీయంకుతద్వయం ప్రతిజ్ఞాసేద్ధర్మిం
 గమాత్మరభ్యః ఉత్క్రమిష్యతవీవంభావాదిత్యోదులూమిరుత్యు
 వస్థాస్సృజవస్థితేతితాశక్త్యుత్పత్తిజితికూతురుక్తః- అస్మిష్టా
 తదవాసుపాప్రిశ్చ తదనుప్రవిశ్యనర్పత్యచాభవదిత్యాది
 నాప్రిత్యగత్తన ఆత్మతయోవస్థానాత్ బ్రహ్మణస్తచ్ఛబ్దేనా
 భిధానంతత్త్వానానాధికరణ్యేనవ్యవదేశశ్చేత్యుక్తమ్- తథావై
 నిత్యైర్బ్రహ్మణ్యేన సాపేక్షత్వాత్, సకమాభిధాగాదితీతేనా
 నాదిత్యాదుపచద్యతేచామృతలభ్యతే చీదేవమనుష్యాదివిష
 మస్మష్టేస్తాదికాత కమానిమిత్త్వం జీవానాం తత్త్వార్థ
 పృవాహణాంచానాదిత్వం ప్రతిపాద్య తదనాదిత్వస్సనిత్యోని
 త్యానాం చేతనశ్చేతనానాం జ్ఞాజ్ఞాత్వావబోధిత్యాది కృతి
 షూపలభ్యతద్యుక్త్వాతదనాదిత్వేపి పృథోయతాలేఖదవిద్య
 ముసూక్ష్మక్తృభోగ్యయేర్నామయాపవిభాగా భావాత్
 ఆత్మవాదదమేకవివాగి ఆసీత్, నాస్యస్మిన్ప్రసమిషదిత్యా
 దావేక త్యావధారణము ప పద్యతదితి సూత్రకారేణ స్వయ
 మేవోక్తమ్- తథానాత్మాకృతేర్నిత్యత్వాచ్చ తాభ్యజితిప్రిశ్చ
 గత్త సూనిత్యత్వాదనుద్భిత్తియుక్త్వా జ్ఞాతవివేతితస్యజ్ఞా
 త్పర్యమేవస్వరూపమితిక్తమ్- ఉత్క్రమిగత్యాగతీనామ
 త్యాదినా అనుత్వం చోక్తమ్- తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యవదేశః
 ప్రాజ్ఞవత్, యావత్తదావత్వాచ్చనదోషస్తద్దేశానాదిజ్ఞా
 తురేవాత్త సూజ్ఞాన శబ్దేనవ్యవదేశః జ్ఞానగుణ సారత్వాత్
 జ్ఞానైక నిరూపణీయ స్వరూపిత్వాత్, పాజ్ఞివత్ యవ
 తాత్తదావత్వాచ్చేత్యుక్తమ్- నిత్యోపలభ్యమనలభి ప్రసజ్ఞా
 స్యతరనియమోవాస్యథేతి జ్ఞానమాత్రస్వరూపాత్తదాదీకూ

త్వంతరాయత్తజ్ఞానవాద సర్వగతాత్తవాదచరణోప ఉక్తః
 కర్తాశాస్త్రాధికారత్వం, ఉపాదానాద్విహారోపదేశాచ్యవ్యవస్థ
 ఉదేశాచ్యక్రియాం సచెన్నిగ్దేశ వివరణయః, ఉపలభ్యపద
 నియమః, శక్తివివరణయోగ, సమాధ్యభావాచ్య, యథాచర
 త్విధయథేత్యాత్మనవవ కుభాకుభేషు కమః సుకర్మత్వం పృ
 కృతేరకర్మత్వం పృకృతేశ్వ కర్మత్వేతస్యాన్యాధారణత్వే
 న సర్వేషాం ఫలానుభవ పృసజ్ఞాదితి పృరిపాదితవ- పరా
 త్పుతస్యైతే, కృతప్రయత్నాపేక్షిస్తు విహిత పృరిపిద్యానై
 యర్థ్యాదిభ్య ఇత్యాత్మనః కర్మత్వం పరమపురుషసు బలిస
 హకృతమిత్వక్రమ- అంశోనానావ్యపదేశాదవ్యథా చాపిదా
 శక్తితవాద్విజుగ్ధీయత వితే, చుప్రవహాత్, అపిస్తర్యతే, పృ
 కాశాదిపత్తునైవం సరః, స్తురన్తి చెతి- అనీశయాశోచతోమన్యా
 మానః జుప్తంయచా పశ్యత్యన్యమిశమస్య కుహిమానమితివీత
 శోకః క్షరంత్యురద్యావ్యాప్యస్త్రువిద్యావిద్యావిద్యకుళతేయ
 స్తుసోన్యః, ప్రాజ్ఞేనాత్తనానంపరిష్యక్తోనబాహ్యంకించనవే
 దనాస్తరం, తయారస్యఃపిప్పలం సావదనత్వనశ్చస్త్రన్యాయ
 భిచాకతీతి, జ్ఞాజ్ఞావాపజావీశనీశా, స్పృహగాత్తానంపేరితార
 జ్ఞామత్వాజుప్తస్త్రతస్త్రనామృతత్వమేతి, యచా పశ్యః పశ్యతే
 గుక్తవర్ణం కర్తారమిశం పురుషంబ్రహ్మయోగిం తదావిద్యాన్
 పుణ్యపాపే విధూయనిరంజనః పరమం సామ్యముపైతి, స
 తారణం కరణాధిపాధిపోనచాస్యకృజ్జనితానచాధిపః, య
 స్సర్వజ్ఞ స్మర్యవీత్, పరాస్యశక్తిర్వివిధైవ క్షూయితే స్యా
 భావీజ్ఞానబలక్రియాచ, నిష్కలం నిష్క్రియం శాస్త్రంనిరవ
 ద్యం నిరజ్ఞానమ్, నిత్యోనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానా ముకోవి
 చునానాయోవిదధాతికామాన్, నిత్యానాంచేతనానాం య
 వికోనిత్యశ్చేతనః కామాన్విదధాతీత్యథాః - పరిం విశ్వస్యే
 త్యాదిభు పృత్విగాత్మనః పరమాత్మనశ్చ, కర్మవశ్యత్వేనశో
 చిత్వత్వేన అసర్వజ్ఞత్వేన పరోహసనాయత్తముక్తిత్వేన స
 మాతన్యభావ నిరవద్యత్వేన సర్వజ్ఞత్వేన సత్యసంకల్పత్వేన

సర్వేశ్వరత్వేన సమస్తకల్యాణగుణాకరత్వాదినాచ స్వరూప
 స్వభావనానా స్వవ్యవధికార తయోరపరిత్యజసి, అయమా
 బ్రహ్మ, యో సో సో హం యో హం యో సో, అథయేన్యాం దేవ
 తాముపానై ఆస్యోపావన్యోహ మస్తీ లిసస వేద ఆర్య తోష్ఠి
 హ్యుపి, ఆత్మై త్యేవోపాసీత, బ్రహ్మదాకాబ్రహ్మదాసా బ్రహ్మై,
 ముక్తివాదిరసర్వజీవాత్మవ్యాపిత్యేనాభేదవ్యవధికార్యుడ
 భయ వ్యవధికా విరోధేన పరమాత్మాంశో జీవాత్మై
 శ్యభ్యుపగస్తవ్యమ్ - సతేవలం న్యా యసిద్ధమిదంకు
 తిస్త్రిత్యాంశాంశత్యయత్తం జీవాత్మనః - పాదోస్యవిశ్వా
 భూతాని, మమైవా శోజీవలోకే జీవభూతస్స నాతనఇతి - అం
 శత్వస్యైవామైక వస్వైకదేశత్వమ్, కథాసమ్యుభయైరేక వస్తు
 త్యేవిరోధానన్యాదిత్యాశంక్య పుకాశాదివత్తునైవంపరఇతి
 పరిహరతి - అన్యవిశేషగతైక స్వభావ పుకాశ జాతిగుణశ
 రీరవిష్టానన్నివ్యక్తి గుణ్యాత్మనః పురితిపుకాశజాతి గుణశరీ
 రాజాం యథాంశత్యుక్త ఏవం పరమాత్మానం పురితిపుత్యగా
 త్తమీదం శత్యమ్ - ఏవకుంశత్యేయత్వభావోంశ భూతో
 జీవః నైవకుంశీ పరమాత్మా సర్వత్రివిశేషగ విశేష్యయోఃస్వ
 రూపస్వభావభేదాత్ - ఏవఞ్చ కర్తాకాస్తాప్రేర వత్త్వాత్,
 పరాత్మతచ్చుప్రేరిత్యవస్తోక్తఞ్చన విరుధ్యతే - ఏవంపుకా.
 శశరీరవగ జీవాత్మ నాకుంశత్యంపరాశరాదయన్పురన్తర-
 ఏకదేశసిద్ధి సామ్యగ్నోజ్యోత్పాద్విస్తరిణీయథా - యద్గ్నిం
 చిత్పుజ్యతేయేవసత్త్వజాతేన వైద్విజితస్య సృజ్యస్య సంఘా
 తౌ తస్యేవ వై పారన్నుః - తేసర్వేసర్వయాతస్యవిష్టారం
 త సముద్భవాఇతి - అన్యథా పారమాధికా పారమాధికోపా
 దిసమాశ్రియజేన పుత్త్యగాత్త మ్మాంశ త్యై బ్రహ్మగవివ వేదా
 జ్ఞానమివర్యాస్సర్వఏవదోషాభవేయరిత్యాభాసాఏవవేత్వాది
 వాత్మమైత్రయక్తమ్ - అతస్సర్వదాచిదవిద్యస్త్తు శరీరతయాతతా
 స్యతరస్యోరమేకబ్రహ్మ కతాచిదవిధక్త నామరూపచిదవిద్యస్త్తు
 ఏతత్కారణావస్థం కతాచిద్య విధక్త నామరూప చిదచి

జ్ఞాను శరీరం రత్నాగ్రావస్థం బిచ్చ - సర్వకాచిదవిద్య
 న్ను శరీరతయః తద్విశిష్టత్వేపి బ్రహ్మణః పరిణామిత్వాపురు
 తార్థశయ్యై శరీరజాతజేతనాచేతనవస్తుగతే - అత్త
 యాతం బ్రహ్మసర్వకానిరస్తనిఖిలదోషగన్ధానవధికారియ
 జ్ఞానానందాద్యపరిమితో తారగుణకువర్తిత్యుపగతి బ్రహ్మవజగ
 తోనిమిత్తమునాదానం చేరియతో నా ఇహాసభూతానీత్యాది
 నాకళంప్రతిపాదయ్యైవేతిజన్మాద్యస్యయతః పద్భిప్రేతిను
 ఘ్నాత్తమనదవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదకమేవాద్వితీయం తదై
 తతబహుస్యాం ప్రకాయేయేతి - అన్యచాయజుర్థః - యస్యా
 త్తా శరీరంయస్య శృణోమి శరీరంయస్యాత్మరం శరీరం య
 న్నావ్యక్తం శరీరమివ సర్వభూతానామైతరాత్మా సహజమిహాత్మజ్ఞా
 వ్యోదవపిమీనారాయణఇత్యాది ప్రతేకభిప్రేతస్సర్వకాచి
 దవిద్యను శరీరకత్వార్ నదేవేదమిదానిం స్థూలవిదవిద్య
 న్ను శరీరత్వేన విభక్తనాకు రూపమగ్రే ప్రళయకాలే సూ
 క్ష్మవికాపస్మవిదవిద్యను శరీరకతయానాకురూప విభాగా
 సహజమేకమేవాసీత్, స్వయమేవ సర్వజ్ఞం సర్వశక్తి విమిత్త
 న్మరావపేక్షకుద్వితీయం చాతిష్ఠత్, తదైతతబహుస్యాంప్ర
 కాయేయేతి తన్నాకు రూపవిభాగా సహజసూక్ష్మ విదవిద్య
 న్ను శరీరకతయైకమేవావస్థితిం నాకురూప విభాగాహాన్తూ
 లవికాపత్వాబహు ప్రకారం స్వామిత్వైక్షతేతిస్యాం ప్రకా
 యేయేతి వ్యప్తి సమప్తివ్యవధేశః - చిదచిత్తః పరస్యతప్రళ
 యకాలేపి వ్యవహారాసహజ సూక్ష్మభేదః సర్వవేదాన్తిధి
 రభ్యుపగతః - ఆ విత్యాకృతభేదస్సోపాధి కృతభేదస్యచా
 న్విత్వాభ్యుపగతాత్ - ఇయావ్యిశేషః - బ్రహ్మైవాన్తా ద్వి
 కాధిశబ్దం చేతి సర్వకులి న్నాయ విరోధో న్యేమమతత
 ధావాదవిరోధశ్చాస్తాకమితి.

(శాస్త్రయోనిత్వాత్) 3

ఏవం చిదవిద్యను శరీరతయా తద్విశిష్టస్య బ్రహ్మణ విజయక

పాపశత్యముమిత్త త్వచ్చ నానుమానగమ్యమితిశాస్త్రైకచక్రమా
 లకత్వాత్త స్యయతో నానుమానీత్యాదివాక్యం నిఖిలజగదకతా
 రణం బ్రహ్మైవ బోధయత్యేవేతి సిద్ధమ్-

(తత్త్వ సమున్వయాయాత్) ౪

పురుషార్థాత్యా-ఽవ్యయస్యేవస్వయః శాస్త్రై
 భ్య ప్రమాణస్య పురుషార్థావగమ్యవసాయిత్యేపి బ్రహ్మస్వస్య
 చ పరస్యచానుభవతు స్వరూపేణగతైర్వియత్యాచానాధి
 తాతికయానందరూపమితిపురుషార్థ త్వేనాభిధేయత్యావ్య
 యాద్భుతానాన్యచక్రమానగత్యముచపన్నమితినిరవద్యం.

నిఖిలజగదక తారణం బ్రహ్మవేదాన్మాః పృథిపాదయ
 ప్రోక్త్యుక్తం- తస్యైక స్త్రోతదై వ కృత్పజగన్నిమిత్తస్యం తస్యై
 వోహదానతయా జగదాత్మికత్వచ్చ నానుమానాది గమ్యమితి
 శాస్త్రైకచక్రమానగత్యాత్ తస్యచానవధి తాతికయానందరూ
 పతయా పరమపురుషార్థత్వాద్వదాన్మాః పృథిపాదయన్త్య
 వేతి స్థిరీకృతమ్-అతః పరం పాదకేషేణ జగత్కారణతయా
 చ్చిదాన పురుష పృథిపాదనా ననాతయా సర్వజ్ఞం సర్వస
 క్షిప్తం నిరస్తావిద్యాదిబోష గన్ధకు పరిమితో దారగుణ
 సాగరం బ్రహ్మైవ వేదాన్మాః ప్రతిపాదయన్తీ త్యుచ్యతే- తత్ర
 త్రిభాసం వేదాన్త పృథిపాదనాననా మిత్యాహ.

(ఈక్ష తేనాశబ్దమ్) ౫

అశబ్దకానుమానికం చ్చిదానమ్- నతద్వేదాన్త
 తద్యంకురః ఈక్షతేః - సదేవసోమ్యేద మగ్ని ఆసేదకమేవా
 ద్వీతీయమితి ప్రస్తుత జగత్కారణ వ్యాపారవాదిన ఈక్షతే
 ర్థాతో శ్చిదానాత్తదైక్షత బహుస్యామితి.

(గౌణ శ్చేన్నాత్మశబ్దాయాత్) ౬

తత్తైజ విక్షతత్యాదావచేతనేన వ స్మనీ క్ష తి
 గ్రూహితే తత్రగౌణః విచకుత్యానీ చ్చిదాన ఏవేక్షతిర్దాని
 ద్వితి తే స్మరకుచుద్యతే చ్చిస్మతే సర్వజ్ఞవాచ్యే గౌణ

మనాశ్చేతనవాసన ఆత్మశబ్దార్థ - సత్యబ్రహ్మ మనిత్యత
 తోఇతిమ్యుత్తరతీక్షణీయతే - తేజఃప్రకృతిమ్యపిగోగమ
 తం తేజఃప్రకృతి శబ్దరవిచృరీకం బ్రహ్మచారిధీయతే -
 అనేన జీవేనాత్మనాను ప్రివిశ్య - సచ్చిద్రూపాభివత్ నిరుత్తం
 చాసేరుత్తంచ నిలయనం చానిలయనం బ్రహ్మచారి
 బ్రహ్మచారి సత్యం చావృతం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం
 తనం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం
 సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం సత్యం

(తస్మిన్ సత్యమోక్షోపదేశాత్) ౭

ఇత్యుచితానా దధానైరభూతం సచ్చిద్రూపాభివత్
 తం జగత్కారణం సచ్చిద్రూపాభివత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశ
 తాన - తస్మాత్తావదేవ చిరం యావన్న విమోక్ష్యే ఆధునం చ తస్య
 ఇతిహితస్మిన్ సత్యమోక్షోపదేశాత్ ఇత్యుచితానా దధానైరభూతం
 మపి ప్రధాన నిష్ఠస్య సమోక్షోపదేశాత్ -

(హేయత్వావచనాచ్చ) ౮

యదిచి తాన మత్ర నివక్షీతం తథాతస్య హేయత్వా
 జగద్యేత్యముచ్యతే తదుచ్యతే మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్
 యత్యుచితోచ్యతే తత్త్వమనిత్యతతో ఇత్యాదినా -

(ప్రతిజ్ఞావిరోధాత్) ౯

ఇత్యుచితానా దధానైరభూతం సచ్చిద్రూపాభివత్
 సచ్చిద్రూపాభివత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్
 మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్
 తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్
 తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్
 తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్
 తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్
 తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్ తస్మాత్ తత్త్వస్య మోక్షోపదేశాత్

(స్యావ్యయాత్) ౧౦

ఇత్యుచితానా దధానైరభూతం సచ్చిద్రూపాభివత్

హీతి నుత్తైః త్సురుషస్త్వః తినామ సతా సోమ్యుతదాసం త
 స్మూధవతి స్మమపీతోఽవతి తప్తాదనం స్మపీతీత్యాచక్షతే
 న్యం హ్యపీతోఽవతితి చీన స్మ సుమప్తస్య తతా సుం
 తన్న స్మన్వాప్యయవచ నాత్ ప్రధానాదిర్ధాన్తరయతం
 సచ్యబ్జనాచ్యవితిజ్ఞాయతే - స్మమపీతోఽవతి ఆత్మానమేవ
 జీవాపీతోఽవతిర్వ్యధః - విద్యసు శరీరకం నదాత్మభూతంబి
 ప్రహవ తీవశబ్దేనాధిధీయతఇతి నామరూపవ్యాకరణాక్షం తిజ్జీ
 వశబ్దాధిధీయం తరంగబ్రహ్మత - సుమప్తికారే కరయ కా
 లవసామరూప తరిష్యం గాభావో కేవల సచ్యబ్జాభిధేయ
 మితి సతా సోమ్యుతదా సంత స్మూధవతీమ్యుచ్యతే - తదాసమా
 న ప్రకరణే నామరూప పరివ్యం గాభావేన ప్రాజ్ఞేనైవ పరిష్య
 జ్ఞాత్ ప్రాజ్ఞేనాత్మనాసంపరిష్యక్తోనభావ్యం క్షిప్తనవేద
 నాస్త గమియ్యుచ్యతే - ఆమాక్షజ్జీవస్య నామరూప పరిష్యజ్ఞాదే
 వహివ్యతిరిక్త విషయజ్ఞానాదియః - సుమప్తికారేహ నామ
 రూపేవిహయ సతాసంపరిష్యక్తః శునరపిచాగరవకాయాం
 నామరూప పరిష్యజ్ఞాతత్త్వాదురూపాధివతీనికృత్యస్త రేషు
 ప్తమధిధీయతే - యథాసుమప్తః స్వక్తుంకథంచ నకళత్రి
 కాన్తీక ప్రాగివీవైకభావతి ఎతప్తాద్యుత్పత్తనః ప్రాణా
 యథాయథం విచీరితిష్ఠస్తేవిధాత ఇత్యావ్యాఖ్యానాసింము
 తావ్యకోవావ రాహునాంతద్యభవన్తి తదాభవన్తితి -

(గతిసామాన్యత్) ౧౧

శకలో చనిష ద్గతి సామాన్యత్ - ఆస్య గు
 చనిష దివ ప్రథానం కారణమితిజ్ఞాయతే - ఆత్మానా ఇ
 వమేకవిదాగ్రహిత్ నాన్యత్క్రించనమిషత్ కవిక్షతలోకా
 న్ము స్మజాఇతి - నదిహల్లాకానస్పజత - తప్తాద్యవిదప్త
 తాత్మన ఆకాశస్యంభూతః - సకారణంకరతాధిపాదిపోనచా
 శ్యకర్పిజ్జనితానాధిపః ఇత్యాది సకలాపనిషత్సు సర్వశక్త
 ఏవహి సర్వజ్ఞః కారణమితి ప్రతిపాద్యతే -

(ప్రసక్త్యాప్తి) ౧౨

ఈత మేవభూత్యానుపపద్యతే-అన్యఃసాగత్యుచ్యతే
ఇత్యాకావాత్సవేన సర్వోపనిః- అతః ప్రధానాదితేనా
వర్తాన్తరణాః సర్వజ్ఞః పురుషోన్మవవ జగత్కారణంబి
ప్రేరిపితమ్-

(ఆనందమయోభ్యాసాత్) ౧౩

యదస్మి ప్రధానా వర్తాన్తరణాన్తస్య ప్రసక్తి
గాత్సన శ్చరసన్యేతగయోగ సృజ్యంతి తథాపి ఉత్కృగా
త్సాద్యో ముక్తశ్చసజగత్కారణమ్- తస్మాద్వాపితస్మాద్వాత్స
న ఆకాశస్సముభూత ఇత్యారభ్యతస్మాద్వాపితస్మాద్వాత్స
యో అస్మోన్మర ఆత్మానందమయఇతిహ్యవస్థ మయత్వ
ప్రతిపాదనాత్ కారణతయావ్యపదప్రయమాత్పాదనస్థమయః
ప్రత్యగాత్సమాధాన్తరణాన్తస్సర్వజ్ఞః పరమాత్మైవమయః
భ్యాసాత్ ఆనందమయస్యవిరహితయదకాశరూపానన్తమయ
త్వేనాభ్యాసాత్- తెయేశశం ప్రజాపతేరానన్తః సమోబప్త
న ఆనన్దః,యతోవాచోనివతిగన్తే అప్రాయశమనసాసహ,ఆ
నన్దంబ్రప్రణోదిద్వాకా సదిభేతిమతిశ్చనేతి హివేద్యత్వేనా
యమాత్సానన్దమయానవధికారికయోభ్యస్యతే-

(వికారశబ్దాన్నేతిచేన్నపాచుర్యాత్) ౧౪

సహవిషపురుషోన్మరసమయఇతివికారాధామయఃప్రకృత
కాదానన్దమయఇత్యన్యవికారాధాత్వంప్రతీయతే అతో
యమానన్దమయేనావికారరూపః పరమాత్మేతిచేన్న,అర్థవిరో
ధాత్-ప్రాచుర్యాధామయమయదిలిఖ్యాయతే- తస్మాద్వాపిత
స్మాద్వాత్సఆకాశస్సముభూతఇతిహ్యవికారఆత్మాప్రకృతః- ప్ర
కరణేచ వికారాధాత్వం ప్రాదమయవ పరిత్యక్తమ్- ఉక్తేన
న్యాయేన ఆనన్దప్రాచుర్యాత్ పరమపురుషవివానన్దమయః-

(తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ) ౧౫

ఎవ హ్యేకానన్దయా తితి జీవాన్మిత్యానన్దహేతురన్తః

జానన్దకుయోమ్యుచదిశ్యతే. తతశ్చాయంసప్రీత్యగాత్త-

(నూన్త్ర)ననీకమేవచగీయతే) ౧౬

సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మతమన్తఃసోదితమేవతస్తా
దిత్యాదివాసన్తమయఇతిగీయతే-అతశ్చసప్రీత్యగాత్త-

(నేతరోనుపపత్తైః) ౧౭

ఇతిఃసప్రీత్యగాత్తామన్త్రేవర్ణోదితిగీవాశబ్దనీయమ్-సో
క్తుతేనర్వాహ్లాహంబుహబ్రహ్మజ్ఞోవిపశ్యతేఅప్రీత్యగాత్తనూ
బద్ధవ్యమన్తస్యతేద్యుశవిపశ్యత్వానుపపత్తైః-సోకామయ
నాచతుర్యంసప్రీత్యామయేతి విచిత్రీభీరత్యసరు-పబహు
శవనశబ్దబ్రహ్మసమిదం విపశ్యత్వమిత్కుత్తరత్యవ్యజ్యతే-
ముక్తస్యసర్వసా్యపిదగత్వాపారాభావదీద్యుశవిపశ్యత్వ
సమ్యుతః-

(భేదవ్యపదేశాచ్చ) ౧౮

ఇతశ్చ-తస్తాద్వాపితస్తాద్విజ్ఞానమయూత్ అస్మాన్తం ఆత్మా
నన్దకుయోమ్యుచదిశ్యతే-సరవిజ్ఞానమయిషయతదోదాహృ
తేన్తోకేవిజ్ఞానంశుజ్ఞానమతఇతివ్యపదేశాద్విజ్ఞానమయేనబుద్ధి
మాత్రమిత్యాశబ్దనీయమ్ ఇతస్మాన్త్రకార ఏవేమంశజ్ఞాం
పరిహరిష్యతి, వ్యపదేశార్చక్రియాయాంసచేన్నిర్దేశవివర్య
య ఇతి-విజ్ఞానంయజ్ఞానమతఇతియజ్ఞాదిక్రియాయాంజీవ
శ్శక్తర్త్యవ్యపదేశాచ్చ జీవశతా-విజ్ఞానశబ్దేన జీవస్యా
వ్యపదేశేబుద్ధిమాత్రవ్యపదేశేచవిజ్ఞానేనేతివిదేశవివర్యయ
స్సోత్, బుద్ధేః కరణత్వాదితి.

(కామాచ్చనానుమానాపేక్షా) ౧౯

ఇతశ్చసోకామయతబహుస్యామితిస్వీకామాదేవాస్యజగత
స్యగఃస్మృత్యతే-ప్రత్యగాత్తనూహియస్యకస్యవిత్సగః
సోకామాపేక్షాద్యవ్యతే-అనుమానగమ్యంప్రధానమనుమాన-

(అష్టిన్నస్యచలద్యోగంశాస్తి) ౨౦.

ఇత్యాధిష్ఠానస్థమయే లస్య ప్రత్యగాత్మన అనన్తయో
గ్యతాస్మిరసానైసః; రసగ్ శ్చేవాంఽలభ్యాన స్థితః పశి
తః ప్రత్యగాత్మమైర్ధాంతరభూతస్సర్వజ్ఞః పురుషా
త్మహింసక త్కారణమానన్తమయః:-

(అన్తస్తద్ధర్మోపదేశాత్) ౨౧.

అయంఽపి త్కారణభూతో విశిష్టతానన్తమయః : కర్మ క
శచితపుణ్యవిశేషా దేవవిశేషా దేహయోగాద్విజ్ఞాయతే కా
యం పరమాత్మేతి నాశక్యమీయమ్- యవిహస్తరాదిత్యేహిం
జ్ఞయః పురుషః పురుషాత్మోక్తమయమానః పురుషాకారః పరశ్చ
తేజ-మ తః-తద్ధర్మోపదేశాత్ - శబిషసర్వమేంలా కానామిక
స్సర్వమేం కామావాంఽరసోఽపి నామవిషవర్తక్యః సామ్రాజ్య
విదిత ఇతి సరుపాధిక సర్వలోక సర్వ కామేశ్వర్యం స్వత విచా
కర్మవశ్యత్వం చ ప్రత్యగాత్మమైర్ధాన్తరభూతస్సహి పరమాపు
రుషవైష్ణవ ధర్మః-వేదావామెతం పురుషం మహాస్త్ర మేతి దిక్ష్వి
తర్గం తమసః పరస్తా దిత్వా దిమత్రిగుణాత్మక ప్రకృత్యనన్తర్మ
తాప్రాకృతస్థానాధారణరూప త్వం చ జ్ఞా నాదిగుణవత్ స్త్యై
వక్రమయతే- తజ్ఞానాదయోపినత్యంజ్ఞానమనన్తం బ్రహ్మాయ
స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిత్, పరాశ్యశక్తి స్సవిదైవక్రమాయ తేనావరాతి
జ్ఞానబలక్రియాదే, త్యాదిమశ్రుతిత్వాత్ స్త్యైవగుణాదిజ్ఞాయతే
తథాప్రదిత్యవర్గం తమ సః పరస్తాదిత్వా దిష్యప్రాకృతస్థానా
కారణరూప త్రతజాత్మ ద్వత్వా చ విజ్ఞాయతే- తదేవవాక్యతా
తత్త్వాహ-హిరన్యాయః పురుషదృశ్యతక్షలి (పాజ్ఞస్సర్వాన్తక
స్సృజ్ఞాక కామేశ్వోపదేశాత్ భోవ యాత్ సామ్ర
మామిక్యత్వాన్తద్రూపన్యకార్యత్వం మాయామయత్వంచేతి
స్థాన్తద్రూపం కృతకమనక్రమాగ్ధంతర్వేతసామై శ్వర్యాదినిక
శబిషం మతముపస్యస్మరూపమర్చియ మస్తఃకరణ ప్రత్యక్ష
నిర్జకాదిత్వాహ-త్యాగ్యాంఽంతద్రమిదాచాన్త్యః సహిమానా

తూర్పున వారా యుగః । సాధానాశ్రమేనాత్మమార్గా
త్తరణాత్ నిభిజగదక కారణమితిన్ద్రమ్

(ఆకాశస్థి శాస్త్రం) ౨౩.

(అతఃపః ప్రాణః) ౨౪.

శ్రీకృష్ణాచార్యమహానిమాతా వ్యాకానాదేవగణైశ్చకృతైః
 కాశ్యపా వ్యాసైశ్చ సర్వైశ్చ సర్వాణి నావాక్ష్యాని నామని ప్రాణ
 మనాభిసంపదన్తి ప్రాణ విభుజ్జీవాక్ష్యాకృతానాం దేవదా
 మ్యుదకుర్రానీతి త్యాది నానాం శ్లోకైః ప్రబంధైః కర్తా రణ
 స్సమాతా కాశ్యపాణ సహరణీవివాదాభ్యాం సృజితవిద్య
 యశ్చామూరితరూపిణీనాం ఇతి ధాతానీతి నిర్వచన్తి
 ల్లిశ్యమానా జ్జగత్కారణత్వాదిలిప్తా ధాతాకాశదేవ
 ధ్యామగ్ధార్థ రథూకః పరమపురుషవచ ఆత్రాకాశ్యగణశబ్ద
 విద్విష్టపరివర్తయితే ప్రసిద్ధిస్తు బహుభవన సంత్యగిదేవ
 తానాధికా తేజసా వ్యవహర్య మామూర్త్యువైవా న మ
 యనిలక్షణర్థ విభింభవ. ఇ సూ. భ యమామూర్త్యుసర్వలూక శ్రీ
 కృష్ణామశ్చ రత్న సర్వవాస్తవకా ప్రాకృత స్వావాధారణ
 దూచః శిష్టస్య రమకః కసి పుద్గరీకః యవస్య చర్మశ్చ స్య స
 ర్వివాకస్య కరతాపహధి వగ్య - రమపురుషస్తే విభింబగదే
 కకా రణత్వాదికమితి నానా కాశవాణశబ్దాధ్యక్షకర్తా
 దత్వేనాభిధి యత ఇతి విశ్వయో యుక్త. ౪ ||

(జ్యోతిష రక్షాభిధానాత్) ౨౫.

అథ య దితః పరొదహో జ్యోతిర్నన్యతే ఎత్వతః పృథ్విః
సర్వశః పృథ్విశ్చనుర్మమేషామ్ మయిహ కేచిదవసంబావతద్య
దిదమస్మిన్నేతః పురుషోజ్యోతిరంశః సర్వస్య స్వికర్తేష్వంది
త్యహనతి యా సకలకాలం మూలం జాతేకాక్షే యజ్యోతి
స్సైజ్యోతిరీశానాత్ స్వవాక్యంరోహిణిం గదిత్యుపాద్ధుప్రసిద్ధమేక
జ్యోతిర్మకత్కారణత్వం ప్రతిపాద్యతి ఇతి శంకా మూలం యద్యపి

తాత్పర్యవిరోధంబున నదృశ్యతేరభావితూర్వస్త్వస్యచాదోశ్య
 తస్మాద్భూతాం త్రిపాదస్యాద్యుతం దివి తిష్ఠసాదితస్య సర్వ
 భూతకర్తవ్యస్య పరమపురుషస్యైవ దృశ్యసంబంధితయైతాః
 ప్రత్యభిజ్ఞానాత్ సవివర్యాదిశ్చ జ్ఞేయ సర్వప్రాకృతత్వేన సకలకా
 రణతయో విధేయతే, అస్యచ తాత్పర్యబోధిన్యై తాత్పర్యవిధానం
 భూయోపేదిశ్యతే నివర్తకత్వద్వారాభివర్తకత్వకారణభూతః
 పరః పురుషోవాకృత స్వాసాధారణాదిత్యవర్గ దివ్యభూతస్య
 మనుఃపరస్మాద్వర్తతే ఇతి నిత్యేన నిరతిశయ దీప్తియోగాబ్ధిరీతి
 శ్చబ్రాహ్మణ మత్వం విశ్వతః పృథ్వియ నుత్ర మేషాత్తమేష తా
 తేమప్రాకృతేనావాశ్చ యజ్యదివమ్ ||

(ఉద్యోగవిధానాన్నై తిచెన్నత ధాచేలోర్వణి

గమూత్తధాహిదర్శనమ్) ౨౬.

తూర్వత్రగాయత్రీపాదవిదంసర్వమితి గాయత్ర్యాభ్యంభంః
 ప్రస్తుతమితి గాయత్ర పరమపురుషవిధాన మితిచేన్నైతన్ పరమ
 పురుషస్యైవ గాయత్రీ సాదృశ్యానుసం భాసూపభేదకత్వాత్
 శ్శృంగదోమ్యత్రస్య సర్వభూతాత్తకత్వానుపపత్తేనైవ నిగద్య
 తే అస్యత్రాపిహ్యశ్శశుదస్సాదృశ్యాభ్యంభోనిర్దేశోయజ్యతే
 తేనావీతేతంలాస్యేపంచాస్యవిత్వాకర్తవ్య నైమిరాదిత్యాదౌ
 (భూతాది పాద వ్యవదేశో పవ త్రైశ్చైవం) ౨౭.

భూత కృత్వికరీర హృదయ పాదత్వా త్పరుషుదేవైవ యతః
 శ్చతరమపురుషే గాయత్రీకర్తవ్యనిర్దిష్టే హ్యుపాసద్వరవితి తూ
 త్వోక్తత్రకారవివరణంబసః ||

(ఉపదేశ భేదా న్నేతిచేన్నోభయస్సేన్నప్యవిరోధాత్)

తూర్వత్ర త్రిపాదస్యాద్యుతం దివి తిష్ఠసాదితస్య సర్వ
 తేజత్రత్రయవరః పరాదివాజ్యోగిరితి దివ ఇతి తంభూత్యనిర్ది
 ష్ట శ్శృంగదోమ్యత్రస్య సర్వభూతాత్తకత్వానుపపత్తేనైవ నిగద్య
 తే అస్యత్రాపిహ్యశ్శశుదస్సాదృశ్యాభ్యంభోనిర్దేశోయజ్యతే
 తేనావీతేతంలాస్యేపంచాస్యవిత్వాకర్తవ్య నైమిరాదిత్యాదౌ
 (భూతాది పాద వ్యవదేశో పవ త్రైశ్చైవం) ౨౭.

కపిలమత్యర్థః

(ప్రాణస్త నానుగ మాత్) ౨౯.

అత్తకాం హిరణ్యయాశమాక్షపాధనూపాసకత్తరయా శ్రీ
 బ్రహ్మరతేవభావస్యేంద్రశక్తిప్రాణాక్షిప్తబ్రహ్మత్వానమాతాచరణ్య
 రమిత్వప్రాప్త్యేతివిధానాత్ శక్తిః పుష్కరణ, కారణాపాసనం
 హిమేక్ష పాధనం శ్రీశృంగారవేషధరం యోగస్మరమోక్ష్యైక
 నంపత్వ్య ఇతి శ్రుతే విధి నాశంకనీయమ్ - (ప్రాణశక్తి శమానాది
 కరణం దశబ్ధ నిర్దిష్టబీవాదికాంబరభూత చక్రలతానః శర
 మాస్త్ర-పతురః-రథానుగమాత్ - శరణుత్తా పాధా రణా శస్త్రా న
 రామ్యరాదివ్యస్యేంద్రప్రాణగర్భిత్వస్యా నుగమోహిద్యశక్తేశుపి
 కప్రాణవికప్రాజ్ఞతానస్థోజరామృతవిధి

నవన్మ రాత్రి ప దేశా విలిచే దు } ౩౦-
 ఛాయాస్మగంబద్ధభూమా హ్యప్సిన్ }

అనక్రమే నామేవ నిజానిహితిత్వా స్త్రీవభాదినా (కర్ణాత తే
 వభావస్యేంద్రస్యా శరణాదు చ శంపాకర్ణదశగణావర్ణనీయవి
 తతేన్ద్రైరత్ - అభ్యాత్మశుభవద్ధ యానాహ్యైకా - అభ్యాత్మం
 శరణాత్మధర్మః - శరణాత్మధర్మం బద్ధ బహుస్వత్వస్త్రింబిళ
 బ్రాధిదేయవాన్యః - క) పుష్కరణ్యోకనంపరాద్యత్వతే-యతి
 ర్వింకుసుమ్యంహిరణ్యంకుమ్యశుభతి హిరణ్యమోహాననం (ప్రా
 ర్థ్యకర్మశరణాత్మ ధర్మః కమేవంవిగ్నావ్యుపకనాభవలినాన్య
 శస్త్రా ఇత్యాదిశ్రుతే - శాపిషమ్యవసాధుకర్మ కారయతిత్వాది
 కాసర్వశ్ర్యకారయిత్వం, ఏకమేవైకాయా శమాత్రాదిత్యాది
 శ్ర్యశ్రజ్ఞామాత్రాః ప్రాప్తేతావిలిసత్వాదారత్వంరథానంబా
 వయశ్చపి పలాశాధికతిత్వాదివాసర్వశ్ర్యరత్వంబ

(శాస్త్రదృష్ట్యానూపదేశోవామదేవవత్) ౩౧-

నామయాసన్యాకరణాదికామ్రూత శస్త్రైశ్చక్రైఃకుంజ-తైవాధిశీ
 తురవిలిద్యుష్టై రజ్జాననాయాయుం ప్రశస్తైః శరణాత్మ
 శరణాత్మ (శాస్త్ర) పా. హి. కా. రణావయవైః కపిల-కర్మత్వ

హి శూరురయో వ్యవధిశ్చైతే। శకలో వనిషశ్చ బ్రహ్మజా
హి జగద్జన్మయో జీవన శూరురయో నిరీధం। యతోహ
విహసేత్పాదభు

(వివక్షిత గుణోపపత్తేశ్చ) ౨-

మనూ మనుష్య స్య సంత్య త్యాదియావివక్షిత గుణా
బ్రహ్మ జ్యేష్ఠోపపద్యంతే

(అనుపపత్తేస్తు సవారీర్య) ౩-

జఃఖ మిశ్ర) ఉపమిత సుఖ లంకాని వారీర్యేజేతుం
గుణానా మనుషసత్తే ర్మవారీర్యాయ॥

(కర్మకర్మస్యోపదేశాచ్చ) ౪-

౨-మితః క్రతా వ్యక్తగణితాస్తీ త్యభిసంభాష్యరిసం,
భవత్యేవైవ ప్రస్తుత బ్రహ్మజయ్యవ్యవధిశ్చ
వ్యంబ్రహ్మ జీవాదిత్యాదివై॥

(శబ్దవిశేషాత్) ౫-

ఏష ము తత్తాత్తరీ వ్యవధి లంకా వ్యవధి ఉభయ
య భ జీవో బ్రహ్మచ వ్యవధిశ్చైతే నిత్యతథాంతరం॥

(స్తుతేశ్చ) ౬-

ప్రత్యేకాని ఉభయయ నిర్దిష్టః పురషోరమణ
నిర్దిష్టయే। నర్మనాదాహా వ్యవధిశ్చైతే వ్యవధియైర్నిర్దిష్టః॥

(అర్థకాకి స్వాగ్రద్వ్యవధేశాన్నేతిచేన్నసచాయ్య
త్వాదేవవ్యవధి) ౭-

ఏషమతత్తాత్తరీ వ్యవధియేనీయ స్వీశూరిత్యాదిగా
అర్థకావ్యవధిరూపావ్యవధి వ్యవధిశ్చైతే వ్యవధిం ఉత
ఇతి శబ్దాంతరీ ఉపాస్యత్వా దేహో వ్రథా వ్యవధిః। శ
స్వరూపావ్యవధిశ్చైతే, స్వరూపమవ్యవధిం కాత్రై
వ్యవధిశ్చైతే। వ్యవధిశ్చైతే వ్యవధిశ్చైతే వ్యవధిశ్చైతే

కావ్యము

(సంభోగ ప్రాప్తిరితి చేసెనై శేష్యుల్)౫.

చిహ్నముల క్షరీర వర్జితశ్చైవ జీవముఖముఃఖాతః
గ్రహప్రియ్యునిరేనైవ॥ కామవైశ్యుల్ చరన్త్యు హి శన్య
తోజీవరహైవై శరీరాస్తర్యాసః

(అత్తా చరాచర గ్రహణాత్)౬.

యశ్య బ్రహ్మ చక్షురం చాభేదవర్జితః కృత్సుకృ
ప్యశ్చనేరసం క్షణతావదయత్ర స త్యక్తః ఓంవాచనేరస
శూనితోత్తాపరఃపురుషః బ్రహ్మత్రోపలక్షింశ్యచరాచర
శ్యశ్చత్పశ్యశ్చమ్యూపనేరసత్వేవాదనీయరయ గ్రహణాత్
(ప్రకరణాచ్చ)౧౦.

మహాస్తం విభు మాత్రానంమత్వా ధీరో న తోచతి నాయ
మాత్రాప్రవచనేన లభ్య ఇత్యాదివాచరన్త్యైవ శ్రేయరత్నాత్.
శవీవాయ॥

(గుహ్యంప్రవిష్టావాప్తానై హితద్దర్శనాత్)౧౧.

ముతఃపిబన్తౌ మత్సురస్య లోకేగుహం ప్రవిష్టవిత్వా
వివాదేవచరమాత్మసూరవ ప్రయోజ్య ప్రయోజకభావేన కర్త
వలాశనేన్వయైర్ ఉపదీప్త తయోరన్నాప్రకరణే గ్రహ
ప్రవేశదర్శనాత్ తం దర్శ్యంగూఢమను ప్రవిష్టంగుహ
హితమితి చరన్త్యయాప్రాప్తేనసంభవత్యదిర్భవతామయ్యాగు
హం ప్రవిష్కలిప్యన్తి తి జీవశ్య కర్తృఫలాదనాద విరీక్షింః.

(విశేషణాచ్చ)౧౨.

జీవ శరావేపి హి శరన్త్రాస్త్రీస్రవణేదృశ్యతేనకాయతే
మి యతేవాచిశ్చిదిత్యాదో జీవః బ్రహ్మచ లోకా రణీయా
స్త్రహతోమహియా విరి మహాస్తం విభు మాత్రానం॥ కామ
మాత్రాప్రవచనేనవిజ్ఞానసారధిర్యస్టుజనః ప్రగ్రహణాన్నరః॥
సోఽభ్యసః పారమాత్మీ రద్విజ్ఞః పరమం చదంశ్రతా వ
శ్యన్తి మారయః॥ అథయమతః శ రోదితో త్యోరిద్దీశ్యతే విశ్య

శరన్నాదికం జీవాదిర్వాక్యభావః కథంపినియమనావత
శ్చితేకమృతత్వాద్యసంభవార్థం॥

(అంతర్యామ్యునిదైవాభిలోకాదిమతద్భర్తవ్యవదే
శాత్) ౧౯-

యః పృథివ్యాం రిక్తస్మి త్యాదిష్య ధిదైవాభిలోకాదిశుకతి
స్మితేషునాత్మేషుశ్రూయమాణాం ప్రర్యామిషకః శ్రుయః సర్వా
త్వస్య సర్వశరీరస్య సర్వనియంత్య త్యాదిపరధర్మస్య పదేశాత్.
(నచస్తూర్తమతద్భర్తాభిలాషాచ్ఛరీరశ్చ) ౨౦-

నామం వ)ధావం జీవశ్చ తస్మా తన-భావితం సర్వాది
త్యాది ధర్మాభిలాషాత్ అసంభావనయా యదానన్యత్తథా
జీవాపిత్వర్థః

(ఉభయైపిహి భేదేనైవమనీయతే) ౨౧-

అథ యోగాగ్నిహోధ్యం దివాశ్చ యాజ్ఞా సెర్వనోయ అత్త
నిర్వికల్పితి శ్చ) స్యాద్ధామ భేదైవం అత్తర్యామిని శుభియ
తేజః శుభివా యం॥

(అవృశ్య త్యాదిగుణకోధర్మోక్తైః) ౨౨-

అథ పరామ యా తపఃకరమధికృతే యత్తవద్రేకృతి
గ్రాహ్యమిక్యకర్యయమృతమూరింపాపశ్చన్మిధీరాః అత్త
రామరతః ప క ఇక్యాదా ప్రధానాన్మి త్యగత్తన శ్చార్థా
త్వః శరణాత్ప్రవలనాద్యతే య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యా
దిభర్తృత్వే

[విశేషభేదవ్యవదేశాభ్యాం చ నేతరా] ౨౩.

పిత విజ్ఞానన సర్వవిజ్ఞానాది విశేషణ వ్యవదేశాన్మి ప్ర
ధానం అత్తరామరతః శరణి ప్రధానా శ్చరతః ప్రత్యగా
త్తనూపి శరణితేవ వ్యవదేశాన్మి ప్రత్య గాత్తర-అథవా
శామనాధికనైవ శరణో క్తరాన్ శరణింక కాత్మకభిరీ
కవ్యవదేశః

(రూపోపన్యాసాచ్చ) ౨౪

ఆగ్నిర్ముర్ధత్యాదితా వైతాత్మకరీతాకన్యానామృతమా
బ్రా॥

(వైశ్వానరస్సాధారణశబ్దశేషాత్)

అత్తా మేనందైశ్వానరం శుక్రతీతాదా వైశ్వానరః
శరణాత్మ-కరరాగ్నృప సాధారణస్యాపి వైశ్వానర శబ్ద
కాస్మిన్ (అకరణే) పరిమాత్తా నాభాః ప్రాగ్విశ్వాత్పర్య (అ
బ్రహ్మకాదిభ్యశేషమరూణత్వార్ ॥

[స్మర్యమాణ వసుమానంస్యాదితి]

మృత్యావదిత్యాదిభ్యస్తం రూపం ఆగ్నిర్ముర్ధత్యాది మా
త్త మత్ర ప్రత్యక్షిజ్ఞాయమానం తస్యేతి తాత్పర్యే అనుమా
నం రీతిః విశ్లేషః

[శబ్దాదిభ్యస్తాః ప్రతిష్ఠా నాచ్చ సేవేగ్నైరథాద్య
ప్రత్యేకదేశాదనంభవాత్పురుషమపిప్రేనమధ్యేతి]

స ఏవగ్నివైశ్వానర ఇత్యగ్ని శబ్ద నామానా ధీరణ్య
త్వా దామిత్యాధారత్వాదిభ్యః ఉరుషే నైః ప్రతిష్ఠితమి
త్యా దేశ్యమాయం పరాం ప్రతిచక్షేత్సరిత జాతరాగ్నిశరీరస్య
సూపాశ్రయత్వా ఉదేశాత్ కలలజరరాగ్నేః ప్రత్యాత్మకరీతక

త్వాద్య సంభవాత్సంసేవగ్నివైశ్వానరాయత్పరమత్యై
కం వైశ్వానరం పురుష విధియతేవాచినిం రూపాధకపురుషశ
బ్దశ్చ శరణాత్మని నారాయణవివసనా (స రీరమండలమిత్యా
దిభ్యః విశ్వ మేవేతం పురుషమిత్యాదిభి

[అతేషవనదేవతా భూతంచ] ౨౫.

యతాయం వైశ్వానరః ప్రత్యాత్మకరీతః పురుషశబ్ద విధి
ప్రత్యేకతాయం నాగ్నృత్వాదేవతాత్పరీయమాభివ్యక్తం

[సామ్రాజ్యవిరోధంజైమినిః] ౨౬.

కావశ్యమగు శరీరత్వము పొందుటకు కుగ్గి శక్తి పా
కానాధికరణ్య మగ్రసయినాది యొగ్రసతరమాత్ర స్వేదాగ్నిశ
క్తిశక్తియగుచున్నది పాకాధికరణ్యవిరోధం జైమినీరాచా
ర్యోచనశ్చేతి :

[అభివ్యక్తైరిత్యాశ్చరభ్యః] ౩౦.

యస్యైతదుపసంప్రాదేశమాత్రమితి త్వంవచ్చిన్నస్యత్యక్త ప్ర
శ్నాతి ప్రతాపచరిచ్చిన్నత్యయపాసకాభివ్యక్త్యర్థమిత్యాశ్చ
తభ్యః॥

[అనుస్మరేత్పాదరిః] ౩౧

త్యక్తశ్చ తి పృథివ్యైశాం మూర్ధ్వాది పాకానైవయత
శక్తివంతకానుష్ఠిత్యర్థం బ్రహ్మజగదపయత ఇతిపాదరిః

[సంపత్తేరితిజైమినిస్తథాహిదశఽయితే] ౩౨

ఉపసంప్రాదేశమితి బద్ధిర్మయం గార్హ పర్యమి
త్యాదిపాకపాశుకప్రదయాదీనాం వేద్యాదికల్పనం విత్యాం
గర్హతాయాః ప్రాకామతే రగ్నిమూత్రసంపాదనార్థమి
తి జైమినిర్దర్శయతి--భియపిసం విత్యా నగ్నిమూత్రం
కామూత్రీ-వితే పక్షస్త్వీకృతాః పూజార్థమాచార్యగ్రహ
ణన్.

(అమనన్తిచైనమస్మిన్) ౩౩.

విసంపరమాత్మానమస్మిన్ను పాశుకశరీర ప్రాకామతీ వ
కాయానుశంధానార్థం రశ్యపాకా విత్యమూర్ధ తను
వేదా ఇత్యాత్యా మనన్తిర పాశుక మూర్ధాది దేహశ్యతక
మాత్ర సూమూర్ధాదిత్యక్తశ్చ తిరిత్యర్థః

ఇతి శ్రీ శంకర బ్రాహ్మణవివరణితే వెదాన్త సారప్రథమస్కా
ధ్యాయశ్చంద్రితీయః పాదః॥

ద్యుభ్యాద్యయతసంస్కృతభాత్. ౧.

యస్మిన్ వ్యాః పృథివీచాన్తరిక్షమిత్యాదౌ ద్విపృథివ్యాదీనా
మంతతన మాధారః-పురుషః పరః తత్త్వైకజ్ఞానీధాత్వాన మి
త్యాత్మకజ్ఞాన్ని రుపాధికాత్తత్వంహి పరమపురుషస్యైవ-అ
మృతస్యైవ సేతురితి-తదేవ ప్రథమయతి-బహుభాజాయమాన ఇ
త్యపి పరత్వం సవారయతి - అజాయమానో బహుభా విజా
యత్యతి కమలభిర బాయమానస్యైవా శ్రితవాత్సల్యాచ్ఛస్త
తో జననం తస్య క్షాయతే-

ముక్తిపస్రప్యవ్యవదేశాద్ధ. ౨.

తథావిశ్వాన్మృగ్యహవే విభూతని రజ్జునః పరమంసా
మృగుపైతి, తథావిశ్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః తదేవై
రం పునువ యుపైతి దివ్యమితిచ శ్రుగ్యహవ నామరూప విని
యూక్తానాం హృత్పతయూ వ్యవదేశాచ్ఛాంతం పరః-

నానుమానమతవ్యభాతప్రణభ్యుచ్చే. 3.

యథాన ప్రధానం తద్వజ్ఞాత ధావ్రాణశ్చదవీత్యర్థః:-

భేదవ్యపదేశాత్. ౪.

అనీకయూహోవతి ముహ్యమాసౌజుష్టం యదావశ్యత్యస్య
మీశమిత్యాదినాచక్ర్యగాత్త సౌభేదేన వ్యవదేశాచ్ఛాయం
పుర:-

ప్రకరణాత్. ౫.

ఆధీశ్ రాధాకృష్ణా తదమర మధిగమ్మత ఇత్యాది పరశస్త్వ
హిదం ప్రకరణమ్.

స్థిత్యద నాభ్యాశ్చ. ౬.

తయోగస్యః పిష్టలం న్యాద్యతి శ్చైవ న్యాయా అభివాక
 కీర్తితీవస్య కమనఃకలావన మభివాయాశ్చ తోపిష్టయా
 నస్య స్థిత్యభివానాచ్ఛాయం పరమాత్మా.

భూమా సంప్రసాదాదధ్యపదేశాత్. ౭.

రచయిత.

సాచవ్రాసనాత్. ౧౦.

సాచవ్రాసనాత్ అక్షరస్య ప్రకాశనే గాగీత్యాది ప్రకృష్టాన్నియ (వియమకామ)యతే - అక్షరములకు సంబంధించిన సభావర్తన:-

అన్యభావవ్యాప్త్యైశ్చ. ౧౧.

అన్యభావోన్యత్వం అదృష్టం ద్రష్టిత్యాదితా చరమాత్ సాన్యత్వం సాన్యత్వం వ్యాపరణయతివాక్యకాః. అంశ చరమిక-

ఈక్షణికమన్యవదేశాత్. ౧౨.

యః పునరేతద్విమలైశ్చ విలసత్సేనైవాక్షరేణ చరమ పునరక్షణియా తేత్యాదిభ్యసంబంధితా జ్ఞానాత్మకాన్య రం పునరక్షణం పునరక్షణాత్ ఇత్యుచిత్యాదితా పునరక్షణ మొక్కారేనైవా యతనేనాన్యతి విద్యాన్యత్వాత్మకం జరమనా తమభయం చ-ఇత్యుచిత పరమపునరక్షణ సాధారణధర్మ వ్యవహారం - యత్తత్కాయో వేదయన్త ఇతి తదీయస్థానస్య సూరిభిర్వ్యవహారం

దహర ఉత్తరేభ్యః. ౧౩.

అభయదిదమన్తిక బ్రహ్మపురదహరం పుష్కరికం వేత్తక హాస్తిస్మన్తర ఆకాశస్మన్తి స్యదన్త సుదన్తేష్టకన్త హ్వ విజ్ఞానీత వ్యమిత్యరకహరాకాశశబ్ద నిదాన్తః పరమాత్మా ఉత్తరేభ్యో వాక్యకతేభ్య సుదసాధారణ భవేభ్యః ఉత్తరకరకహరాకాశస్యసర్వాధారతయా ౨లినుపాత్మకవిధాంత స్వత్వం బ్రహ్మభ్యం పురమిలి నిదాన్తకన్తిక బ్రహ్మస్య పురదహరాకాశ తన్తిక కామాస్మకాహితా ఇత్యుచిత్యోయం దహరాకాశః కేవలామా ఇత్యాకాంక్షాయామ్. ఏ ఆత్మసహజ పాక్షికాన్యరభ్యసంబంధితా సుత్యసంబంధితా

తృప్తిన దహరాశ శ ఆత్మా కామ శాపహర హస్తత్వాద
యస్తద్విశేషణ భూతగుణాంతి జ్ఞానయతి దహరాశ్చిత్త
త ఆకాశస్తస్త్రి స్యదస్తస్తదస్తేష్టవ్యమ్. అగ్నిదహరాశాశస్త
దస్తర్వతి-చ యస్తదుభయమస్తేష్టవ్యవిశ్వుక్తమితిజ్ఞాయ
తే. ఆదయఃపూజ్ఞాన మనువిద్యవ్రజ స్వేతాంశ్చ సత్యాస్తే
మానితిహివ్యజ్యతే

గతిశబ్దాభ్యాస్తథాహస్తప్త. ౧౮.

ఎవమెవమాస్మర్యాః చైవా అహర హస్తచ్యవ్య పితంబి
హ్నలోక సవింద స్థితి అహరహస్తర్వాసా (వజానాస్తమ
జ్ఞానతీనాన హరా కాళో వరిగ తెక్వర్మహనత్వం దహరాశా
శ సమాపాధికరణో బస్మలోకశబ్దశ్చ దహరాశాశః పతం
బ్రహ్మతి జ్ఞా పయతి - తథాహ్యవ్యతి సర్వాసాం పరమా
త్మో పరివర్తమానత్వం దృష్టం-తస్మిన్ లోకాశ్చిత్రా స్మర్య
తదక్షరే పరమే చైవా ఏవబ్రహ్మలోక ఇత్యాహ . ఆసన్
త్రి దర్శనాభావేపి ఇదమేవ సర్వాత్మమ ఆస్య పరమాత్మత్వే
లిక్తం యద్రహరాశాశో పరిసర్వస్య పర్మానత్వం బ్రహ్మ
లోకశబ్దశ్చ.

ధృతేశ్చనుహిమోస్తస్యస్మిన్నపలభ్యై. ౧౯

అథను ఆత్మాసనెతుర్విధృతిలి జగద్భృతైః పరమాత్మనా
మహిమ్నః అస్తిస్తహరాశాశ ఉపాత్తేశ్చాయం పరస్య
హిపరమాత్మనా మహిమా ఏష నెతుర్విధరిణ ఇత్యాదికుితే.

ప్రసిద్ధేశ్చ. ౧౦.

ఆకాశశబ్దస్య యఏష ఆకాశతనం వ ఇతిపరమాత్మ
స్యపి ప్రసిద్ధేశ్చాయం పరస్యత్య సజ్జాబ్ధత్వాది గుణభృ
స్సోపబం హితా ప్రసిద్ధిర్భూతా కాశ ప్రసిద్ధిర్భూతీయసీ
త్యథా.

ఇతరపరామర్శాత్ ఇతిచెన్నాసేష్యవాత్. ౧౬.

అథయ ఏష సమ్యగిహద ఇతిపరస్య పరామర్శాత్ప్రకృతా.

కావచ్చు ఇతచేన్నైరన్ ఉత్తనుగానాంరతాశిష్యువాన్.

అత్తరాద్యై దామిన్యాన స్వరూపస్య. ౧౭.

ఉత్తరత్రయ ఆత్మానమాత పాపైలి జీవస్యా చూతపా
క్షత్వాఽశ్చ)వణాన్ నాశయ్యవః - జాగరిత స్వప్న సుషుప్త్యా
ద్యవస్థాసువతఃకూలత్వాన్ సహజీవఇలిచేన్ నైతన్ - ఆ
విబుధస్వరూపస్సుకమాంతర్యగీర సద్భూతిత్వేనా స్వతః
తిరోహితాచూత పాపక్షత్వాదికః పశ్చాత్పరం జ్యోతిరుచస
మన్యావిర్భూత్తరూప సత్తా)చూతపాక్షత్వాదినుణ్ణో
జీవః చ)లివాదికః - చూరాకాశ స్వతి రోహితకల్యాణ
సారవలినాయం జీవః.

అన్యైః పృథగ్విధైర్భేదైః. ౧౮.

అస్మాచ్ఛరీరాత్మముఖా మనరం బ్యోగిరుచసమ్మద్యస్యేవ
రూపేణాభిసంపన్నత ఇతిజీవాత్రి నూదహరాకా శోపసంప
త్వాస్వరూపావిర్భూతా పాదినరూపమాహత్వప్రతిపాదనా
భోత) జీవపరామగ్నః -

అల్పశ్రుతిరిలిచేత్తమత్తం. ౧౯.

అల్పస్థానత్వ స్వరూపాల్పత్వ శ్రుతేర్మాయం చరణా
త్తైలిచేత్తతో)కరణుత్తం - సచాయిత్యాదేవం బ్యోమవ

అనుకృతేస్తస్యచ. ౨౦.

తస్యదహరాకాశస్య పరజ్యోతిషఽనుకారశ్రవణావృ
జీవస్య సజీవోదహరాకాశః స)త్రిపర్యతి జక్షత్ప్ర)ద)గ)
మహావిత్వాదిభిన్నమచసమ్మత్వాస్వర్భక్తవృత్తిరూపత్వ
దనుకారశ్చ)యతే.

అపిష్కర్యతే. ౨౧.

ఇదం జ్ఞానముపాశ్రిత్య మమసాధమ్యం మాగతాః - స
గౌపి నూపజాయన్తే సగ్రయే సవ్యభిన్న చేతి.

ద్విరోధః - కుత ఇదమక్షగమ్యతే క్విరిత్సర్విభ్యామ్ - క్విరిస్తా
 త్. - వేదసయాపెవ్యకకరో నతాసతి విజాతతిః -
 సభారితిత్యాహరత్ - సభామిమసృజతేత్యాదిః - స్ఫులిర
 పి - సర్వసామస్తనవాహనికమాణిర వృథకృష్ణకో - వెదకదై
 శ్శ్యనివాసోదవాదీనాంకారసః - వృథకృష్ణాశ్చనిమా
 మితిత్యాది.

అతవచ నిత్యత్వమ్. ౨౭.

యతోబ్రహ్మవైదికాచృజ్ఞాదధానాస్త్రుత్వాసృజతి. అ
 తవచ మస్త్రీకృతోవృణీతే, విశ్వామిత్రీశ్యసూక్తం కవతితివి
 శ్వామిత్రాదీనాం మస్త్రాదికృత్యైవి మస్త్రాదిమయ వేదశ్యని
 త్యత్వం తిష్ఠతి - అనధీతమస్త్రాది దశాన శతానాం పూర్వ
 విశ్వామిత్రాదీం ప్రత్యైదిక శబ్దైస్త్రిత్వాత్కాకారానచ
 రాంప్రచ్ఛత్తి యక్తాన్స్రజతిహిబ్రహ్మ - నైమిత్తిక ప్రళయా
 నస్తరమృషయోఽనధీత్యైవతావేవి మస్త్రాన స్థలితాస్త్రతన్వి
 నైహం మస్త్రీకృత్త్వం వేదవిశ్యత్వశ్చిన్ధితమ్ -
 పూర్వత పృథకుచతురుధే వేదాభ్య శబ్దామౌచ వికష్టక
 థం వేదశ్యనిత్యత్వమిత్యత ఆహ -

సమాననామయాపత్వాచ్చా వృత్తావప్య

విరోధోదశానాన్స్త్రితశ్చ - ౨౮.

అతవచ స్పృహ్యం సమాననామయాపత్వాత్ప్రీకృత
 ప్రళయా వృత్తావపి నిరోధః - ఆదికతావరః పురుషాహి
 పూర్వ సంస్థానం జగత్స్త్రిత్వాత్కాకారమేవ జగత్సృజతి,
 వేదాంశ్చ పూర్వామ పూర్వీ విష్ణు నా విష్ణుశ్యరతుర్ముఖా
 యకదాతి - క్విరిత్సర్విభ్య ఆదికతా - పూర్వవత్సృజతిత్య
 వగమ్యతే - క్విరిస్తావత్ - సూర్యాచస్త్రీ మపాథాతాయథా
 పూర్వమకల్పయతిత్యాదితా - యోబ్రహ్మగంధితాతిపూర్వతి
 దాదైవేదాంశ్చ ప్రహీణాతి తస్మాదితచ - స్ఫులిరపి - యథ
 తుగవస్త్రితు లిక్లావి నానాయాపాణి పర్యయే - దృశ్యనైతా
 నితాన్యక తథాశానాయగాదిస్పృతి - వేదశ్యనిత్యత్వశ్చ

పూర్వపూర్వాచారణ కర్మమఃస్త్వ నైవ శర్యదోచ్ఛాత్య
త్వః.

మధ్యాదిష్వ సమ్భవాదసర్గికారః సైమినిః. ౨౯
మధువిద్యాదివివస్వాది దేవతానామేవ శాస్త్రత్వార్
హ్యత్వత్వార్ అత్రోపస్వాదీనాం కర్తవ్యకర్మ తావదిహా
సూహస్యోన్య సమ్భవాద్యనానాం సతాంవశుత్వం హ)త్త
మితి హ)ప్యత్వా నమ్భవార్ అత్రోపస్వాదీనాం సర్గికారం
క్రిమినిమేనై.

ద్యోతేషు భావార్చ. ౩౦.

తందేవాద్యోనినాం జ్యోతిరాయ హోహాపాశతే కృత
మరిత్యోతిషి పరస్త్రిస్త్రియాణి దేవతాం నాధారణ్య సప్త
త్వత్వధికారభావచనాదిస్య గ్రహస్వాద్యహాసనేన సర్గికా
రోన్యాయ సిద్ధోగమ్యతే.

భావంశువాదరాయణోక్తిహి. ౩౧.

మధువిద్యాదివివస్వాదీనాం మధుధికారభావంభగవా
న్పాదరాయణాదున తె - అస్తీహివస్వా నాం సతాంస్వా
విధిబ్రహ్మ ఇహస్యోన్య సమ్భవః - కల్పాన్తరేవస్వాదేహ
మ్యత్వ సమ్భవార్చ - ఎకవివశుత్వ స్థాతేత్వాదినానిత్య
స్యకారణం స్థామ్యుతి నాద్యయ ఎతామేవం బ్రహ్మహవి
షదం వదేతి మధువిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్యాయా - అతః
కార్యకారణభేదాయావస్థా బ్రహ్మలోహస్యమకల్పాన్తరేవ
స్వాదిత్వమత్రాయాధికారావసానే బ్రహ్మహస్తీత్వవిరు
ద్ధా.

శుగస్యతవనాకరశ్రీవహస్తిదాప్రి

వణారూచ్యతేహ. ౩౨.

అజహరేహస్మాద్రత్యాదౌ బ్రహ్మవిద్యోపదేశే శిష్యం
ప్రేమహద్రత్యామస్త్రేణ శిష్యస్యబ్రహ్మజ్ఞానాపాప్రీత్యాశు
సజ్జతేతి హి సూర్యతే. శోవనామ్నాదిః సతజ్ఞాతియోగ

స. కునః తదనావత శ్రీః తాత్. బ్రహ్మవిద్యా వైకల్యేన స్వాత్మానం శ్రీతిహం సోత్తానావత వాత్మ్య (శివతా త్విదవాచా శ్యంశ్రీత్యాద్రీః తాత్ - హిశబ్దో హత - యతిశ్చూద్రీత్యా మస్త. సంజాతి యోగేన, ఆ శ్చూద్రీశ్యబ్రహ్మహాపాశనాన ధికారన్ముద్యతే.

తత్త్రియత్వ గతేశ్య. ౩౩.

శుశ్రూషః క్షుద్రాయత్వా పగతేశ్య సజాతియోగసమూహ త్యామస్తగన్ - ఉపశ్రీమ బహుతాయాత్మాదినానాన చ తిత్వ బహుతత్వాన్న తాయత్వబహుగామ పితావైకశ్య త్రియశ్యం గమ్యతే.

ఉత్తరశ్రీవైశ్రీక శేన లిక్తాత్. ౩౪.

ఉపశ్రీమ చాన్యాం విద్యానాం బ్రాహ్మణత్త్రియయో రనాన్యయే ద్యత్వతే - అథవాశానకశ్చ తావేయవభిక్తతారి గం శత్యాదా అభిప్రతారీ పి. శత్రోరథః త్త్రియః - అ భిప్రతారిగత్వేన రథ స్వర త్త్రియశ్యం చ కాశేయ నా హచర్యాతే లిక్తాదవగమ్యతే - ప్రకరణం తరచైతిదవగ మ్యతే - శత్రోరథానాపై కః త్త్రిపతి రజాయతేతి - అన్యా యం శిష్యోనచతుర్థః.

సంసాగరపరామర్శ త్తదభావాభిలాషాచ్ఛ.

విద్యోపక్రమే ఉపత్వానెష్య ఇత్యుపసయనపరామర్శ త్ శూద్రీశ్య తదభావాభిలాషాచ్ఛ సశూద్రీశ్య బ్రహ్మవి తాధికారః - సశూద్రీహితకం కిచ్చిన్నచ సంసాగరవర్తతీ తి సంసాగరోనిషిద్ధః.

తదభావనిర్ధారణేచ ప్రవృత్తిః ౩౫.

నైవభ్రాహ్మణా వివక్తుకమాతి నమిథం సోశ్చూహరేతి శూద్రీత్వాభావ నిశ్చయవివోచదశ ప్రవృత్తేశ్య నాధికారః.

శ్రీవణాధ్యయ నాథప్రతిషేధాత్. ౩౬.

శూద్రీశ్య శ్రీ. తాన్యయన దీ. హినిషిద్ధ్యై తత్ప్రమా

ద్రోణుని పాద్యతవ్యమితి - అనుచక్రగ్రంథోద్యయనాదిచ
సంభవ్యమితి.

స్త్రుతైశ్చ. 3౮.

స్త్రుతైహి మాద్రీశ్చ వేదశ్రోతాదా దంతైః - అథమాశ్చవే
దమాపశ్చగ్రంథ శ్రోత్రజకుభ్యాం శ్రోత్రప్రతిపూర్ణగమఃచ
చార్జనా జిహ్వశ్చేదః కారణకరీరథేష ఇతి -

నీతాదుర్మమ.

కమ్పనాత్. 3౯.

అబ్దుష్టప్రమిత ప్రకరణమధ్యయదిదం కింబు జగత్సర్వం
ప్రీతిగపజతినిస్సృతిమిత్యాది నానృహితాబ్దుష్టప్రమితప్రీ
తి శబ్దైర్జగత్ప్రజనితభయోత్థితా దస్మినాయసూర్యస్థప్రీ
తికృత్స జగత్కామనాదబ్దుష్ట ప్రమితః పరమపురుష
ఇతినిర్ణయతే.

జ్యోతిర్దశశానాత్. ౪౦.

తద్ప్రకరణ సత్యసూర్యా భాతీత్యాంకశ్చతస్య భాసా
శర్వమిదం విరాతీతిభావప్రాధి హితన్యా సపథకాతిశయజ్యో
తిషాదర్శనాచాబ్దుష్ట ప్రమితః పరమపురుషః.

అకాశోధాన్తరత్వాదివ్యపదేశాత్. ౪౧.

అకాశోహై నామరూపయోర్నిర్వహితాతెయదన్తరాత
ప్రీత్యాత్వాది నా నిర్దిష్ట అకాశోధాత్వాకరీరమితి ఉక్త
తాత్ప్రీత్యగత్తనః పరమత్థాదధాన్తరజాతః పరమపురు
షః.

సుషుప్తుతాగ్రస్యోర్ధ్వదేన. ౪౨.

నామరూపయోర్నిర్వహ్యత్వితదస్మిన్ రూపాధాన్త
రత్వామృతత్వాది వ్యపదేశాత్ - ప్రాజ్ఞేనాత్మనానమృరిష్య
శ్చోనబాహ్యతేజస్సతేదనాన్తరంప్రాజ్ఞేనాత్మనాన్వయా
భవతి మమత్త్వతాగ్రస్యోర్ధ్వహ్యత్వవిషయాజ్ఞాత్ప్రీ
త్యగత్తనప్రదానీమేషప్రాజ్ఞతయీ భేదసవ్యపదేశాదధాన్త

స్తవభూతమన.

పత్యాది శబ్దభ్యః. ౮౩.

శుభ్రస్యజ్ఞాతే పౌత్రే క్షూయమాణభ్యః శత్యాని శబ్దభ్యః
ఓయదుర్ధా స్తవభూతః-సర్వస్యానివతిః సర్వస్యపతి సర్వస్యై
కానభిహ్యుత్తరతః క్షూయతే. ఐక్యోచదేతత్వపథితే రితి
కాశక్యత్వైకత్యనైవ తేవస్య శరీరభూతస్యాత్తరయా పథి
తేరిన్వయమేన శుభ్రానివృత్తిః.

ఇతి త్రివిధగవద్రానూనుజవిరచితే వే

దాంతసారే ప్రథమస్యాధ్యాయస్య

తృతీయఃపాదః.

అనుమానిక మప్యేకేషామితిచేన్నశరీరరూ

పకవిన్యస్తగృహీతైర్దశాయతించ. ౧-

ఎతేషుజ్ఞాతానాం కాఖాయా మానుమానికం పౌత్రా
నమపి జగత్కారణత్వేన మహతః పరమవ్యక్తమిత్యవ్యక్తవిత్తి
చెన్న-పూర్వతాత్పర్యం రథినంబద్ధి త్యాగిషూపాససూపా
యేషుపతి కాగ్యత్వాయతథిరథాది రూపకవిన్యస్తైషు శరీరా
ఖ్యరూపకవిన్యస్తస్యావ్యక్తశబ్దేనగృహీతేః-ఇన్ద్రియేభ్యఃపరా
జ్యాతా ఇత్యాదిసాహి పతికార్యత్వే నశరీరా ద్విర్యవైతి
తథాచోత్తరతఃకులితేపదకాయతించ-యచ్చేత్వాత్మనసీపా
జ.ఇత్యాదిసా.

సూక్ష్మస్తు తదహాత్వాత్. ౨.

సూక్ష్మమవ్యక్తమిత్తిథిః- అవ్యక్తమేన శరీరావస్థం కా
ర్యాహూమిత్యవ్యక్తశబ్దేనశరీరమేవ గృహ్యతే -

యదిరూపకవిన్యస్తానామేన గృహణం తమథామవ్యక్తా
త్వరూపఃపర ఇత్యతాహ.

తదధీనస్వాద్యక్ష-వత్ . ౩.

పురుషధీసత్వానాత్ శరీరత్వాదిక మధావత్ - ఉపాస
న నిర్వృత్తయేభవతి - పురుషాహ్యన్తర్యామీ సర్వమాత్మాదికం
ప్రేరయన్న హ ససూహయత్సేవన్ తారకాఘోషాచ్యుతే
తి సా కాఘోషాపరాగతిరిక్కుచ్యతే -

జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ - ౪-

అత్యావ్యక్తస్య జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ సకాపిలమవ్యక్తమ్.
వచనాత్తేజోమహిమోసూక్తిరణాత్ - ౫-

అశబ్దమస్మగ్గుమిత్యాద్యసంవాద్యతమితివదంతిచేన్న -
ఉద్విష్టాః పశుంపదమ్ - ఎషసర్వమభూతేషు గూఢోద్వై
త్యసంవాద్యుక్తః పాఞ్జెహినిచాయ్యోమితిజ్ఞేయ ఉచ్య
తే -

త్రయీకామేవదైవముపన్యాసఃప్రశ్నశ్చ - ౬-

ఉపాస్యోహనకోహనవానాం త్రయీకామేవాస్తిప్రక
రణే జ్ఞేయత్వేనోపన్యాసః ప్రశ్నశ్చసప్రశ్నానాదేః - అ
ధ్యాత్వయాగాధిమేవదేవం మత్వేత్వానిరుపన్యాసః - యో
యంప్రేతే వివిత్వానుమత్యస్తేత్యేక ఇత్యాదికశ్చప్రశ్నః -
మహద్వచ్చ - ౭-

బుద్ధేరాత్మామహాపురి ఇత్యాత్మ శబ్దాద్యధాన తాన్త్రికో
మహా తథావ్యక్తమపీతి -

చమసరద విశేషాత్ - ౮,

అజామేకాబ్ధిక్రీడ్వః ప్రజాస్సజమానామిత్యతనిరతస్త్రీ
నీత్యావ్యక్తిః కారణత్వేనోక్తా - జన్మాభావయోగమాత్రే
నిసరస్యావత ప్రతీతిః - అర్యాబ్జిలశ్చమని ఇతివత్ ప్రకర
ణే విశేషకాభావాత్ - యథేదస్తచ్చిరఇతి హిచమసా విశేష్య
తే - యాగిక శబ్దాద్విశేష ప్రతిపత్తిహి - విశేషకాపేక్షా -

జ్యోతిరుపక్రమాతుతథాహ్యధీయతఎకే, -

జ్యోతిరుచక్ర)హబిష్టాకారణితే యమజాంతధానా బ్ర
హ్మకారణితాయా ఎవప్రతిపాదకమేతత్పరూపం చక్ష్రం
తైత్తిరీయా అధీయతే - అహోరణీయా నిత్యోఽభ్య అతస్మి
ముద్దాగిరయశ్చైత్యాదివా సర్వస్వబ్రహ్మణ ఉత్పత్త్యంతకా
త్మకత్వ ప్రతిపాదన సమయే అహోమికామితి వచస్మి - అత
త్పత్త్యభిప్రాయానాదియం నిష్కాళాః జితే సన్నియతే -

కల్పనోపదేశాన్యమధ్యాపిషాపరోధః ౧౦.

కల్పనాస్పష్టిః సూర్యావస్థామళా కాలే యథాభ్యుదయ
మకల్పయంతి అస్తాన్తాయా సృజతే ఎక్వమేత దిత్వాదినా
సృష్ట్యవదేశాద జాత్యబిష్టాకార్యత్యయో రుహోధిశ్చ-వృశ
యకాలే నామరూపే ఏహాయాదిద్వైత్యపి సూత్తరూపేణ
బ్రహ్మకరీకరయా త్మతీ యజాన్త్యం స్పష్టికాలే నామరూ
పే కజమానా ప్రకృతిర్బ్రహ్మాకాంతికా - యథానిత్యస్య సృ
ష్టికాలేన నావిదిభ్యంగ్యం సాకారతయా మధ్యస్యం కార్యత్వ
భ్యుదయైవ ప్రళయకాలే మధ్యాదివ్యవహాసహాసూ
త్తరూపేవాంతాన మకార్యత్వభ్యుదయవిద్యానం చక్రిత
యతే - అసావా అవిత్తోదేవ వచనైవోదేశానా నైమేత్తా
ఎకలవేవ మధ్యస్థాతేతి చక్ష్రత్.

ససంఖ్యోససంఖ్యహరిపి నానాభావా

దతిరేకాచ్చ - ౧౧-

యస్మిన్ పశ్చాదభ్యుజనా ఇత్యోక్తే పశ్చాదంతతి సజ్ఞోఽ
పసజ్ఞహదపి సతాత్త్రికాచ్యవాయస్త్రిన్మితి యచ్చబ్ధినిర్ది
ష్ట బ్రహ్మోపారతమం తేభ్యో స్పృహస్యనాదితేహం తతాత్త్రి
కే కాచ్చయచ్చురేదిష్టా నాకారశ్చైతి ద్వయమతిచక్ష్రమ్ -
సజ్ఞోప సజ్ఞహదపీ యే తద్దాన్తాత్త్రికేభ్యుదంతతి స
జ్ఞో సజ్ఞహా దిత్త్యైః సహజాయామితి సంజ్ఞా విమ
యాయం పశ్చాజనాంతి - పశ్చానానామకేచిత్తే పశ్చాతి ప
శ్చాదభ్యుజనాంత్యుచ్యంతే చక్ష్ర సప్తరీషయ ఇతివత్ -

పాగ్లాదయోవాక్యశేషాత్, ౧౨-

చక్షుజన సంగ్రహాః పాగ్లాదయః పశ్యేన్ద్రియాణీతి
పాగ్లాదయ పాగ్లాదయ చక్షుజనాదయోవాక్యశేషాదవ గమ్యతే-
చక్షుజ్జ్యోతిసాహచర్యతప్తాన్మ శబ్దాపిస్పర్శనాదీన్ద్రి
య విషయా.

జ్యోతిష్మైకేషామసత్యస్మై- ౧౩-

ఎకేషాంశాభివాం కాన్యానాం. అన్నస్యాన్నమిత్య సతి
తందేవా జ్యోతిషం జ్యోతిరిత్యుచక్రమగతేన జ్యోతిశ్శబ్దేన
చక్షుజనా దన్ద్రియాణీతి జ్ఞానస్మై - జ్యోతిషం జ్యోతిః
ప్రకాశకానాం ప్రకాశకం బ్రహ్మైత్యుక్త్యానన్తరంచక్షు
చక్షుజనా సత్యత్వేతి ప్రకాశకాః చక్షున్ద్రియాణీతిగ
మ్యతే -

కారణత్వేనచాకాశాదిషు యథావ్య

పదిష్తోక్తేః- ౧౪-

ఆకాశాదిషు కార్యవిగ్రహేషు కారణత్వేన సర్వత్రవేదా
స్తకాక్యేషు అసద్వా ఇదమగ్రి ఆసీత్ - తద్దేదస్మర్తవ్యాప్య
కృతమాసీత్ - ఇత్యాదిషు నిర్జ్ఞాతవికేషేషుచ తత్తావా ఇదమేవ
ఎవాగ్రి ఆసీత్. సవిత్తులీకాన్న సృజా ఇతి వికేషవాచి
వాక్యనిర్దిష్టత్వేనైవోక్తేః సతాన్ద్రి కావ్యాకృతాదికార
ణవాదప్రసక్తేః ఇతశ్చ.

సమాకర్తాత్. ౧౫-

సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రవాయేయేతి పూర్వనిర్ది
ష్టస్య సర్వజ్ఞస్త్వేన అసద్వా ఇదమగ్రి ఆసీదిత్యత్ర సమాక
ర్తాచ్చ సమవేతిగమ్యతే-తద్దేదంతర్వన్యాకృతమాసీత్ ఇతిని
ర్దిష్టత్వేన సమవేతా ప్రదిష్టతనిభాగ్రభ్యః శత్యత్యచక్షురి
త్యత్ర సమాకర్తా దేవనివాన్యాకృతశబ్దనిర్దిష్టఇతినిర్దీయతే-
అసద్వాకృతశబ్ద తతానీం సమయాత నిభాగాభావాదున్ది

శబ్దతే.

జగద్వాచిత్యాత్. ౧౬-

బ్రహ్మతేబ్రహ్మణీమ్యుక్తమ్యయోవై బాలాశవతేషుగవురు
మనాంకర్తాయస్య చైవగర్త సవైవేదితవ్య ఇత్యుక్తి కమ
శబ్దస్యైతర్థబ్దసమాసాధికరణ్యసత్త్వతఃతత్త్వత్యైవై జగ
ద్వాచిత్యాత్పరమేవ బ్రహ్మవేదితవ్యతమోపదిప్యమే.

జీవముఖ్యప్రాణలిక్ష్ణా న్నేలచేత్తద్వాభ్యాతమ్. ౧౭

ఏతై రాత్తభిర్బుజ్జై అకాస్తికప్రాణవివైకభావవీరితీ
కాదిలిక్ష్ణాన్నపరఇతిచేన్ తత్ప్రతర్థకవిద్యాయామేవచరింబ్
తమ్ - పూర్వాపకపర్యాబాచనయా బ్రహ్మపరత్వేనిశ్చితే త
దనుగుణతయా నేయమనన్యలిజ్జమితి.

అన్యార్థంతు జైమినిఃప్రశ్నవ్యాభ్యా

నాభ్యామపి చైవమేకే. ౧౮-

తావ సుప్తంపురుషమాజన్మతురిత్యాది నా దేహతిరిక్తజీవ
శబ్దావప్రతిపాదనం తదతిరిక్తపరమాత్మ సద్భావబాహ్యపనార్థ
మితిత్వైషవికల్పాలక పురుషశయిష్టేతి ప్రశ్నాత్ ఆధా
స్తిత్వాగివివైకథా శవతితి సతాసోమ్యతదా సంచన్నూళ
వతితి వాక్యసమానాధాలో ప్రతిపదనాచ్చావగమ్యతే ఏత
కాజసంయమోఽప్యేతత్ప్రతిపదనసమానార్థం వాక్యంస్ప
ష్టమధీయతే - త్వైషవికల్పత్యాది యవేషోఽస్తర్జ్జుదయ ఆ
తాశస్తిన్తికతేతత్త్వత్వమ్.

వాక్యాన్వయాత్ - ౧౯-

సవాచరపత్యఃకామాదుపరిఃపియేభవతి - ఆత్మనస్తు
కామయేత్యారభ్య ఆత్మనా ఆరవిష్టవ్యభిత్వాది సూచది
ష్టః పరమాత్మఆమృతస్యసృకు నాకాస్తివితైనత్యారభ్యాత్త
నిఖ్యైరవృష్టై కురేణుతే విజ్ఞాతఇదంసర్వంవిదితమిత్వాది
యేవేదంసర్వంవిజ్ఞానాతీత్యన్మస్య కృత్స్నస్య వాక్యస్య ప
రమాత్మస్యవాన్వయాత్ - అన్తికప్రకరణ చీకరణాన్వయ

చేతనావిశదైవ చరమాత్తమౌఽభిధానైతత్సామాధికరణ్యో
చకారణంబతాన్తరణాహ.

ప్రతిజ్ఞానిస్థైర్యముత్పరధ్యః- ౨౦-

ఆత్మనిఖల్లర ద్విభవత్యాదివా చరమాత్తజ్ఞానేన స
ర్వజ్ఞాన ప్రిజ్ఞానిన్దయే జీవస్య త్కార్యతయః. అదానస్తా
దనతిక్తత్వం జ్ఞానయతుం జీవజ్ఞైవ చరమాత్తభిధాన మి
త్యాత్పరధ్యః.

ఉత్క్రమిష్యతపవంభావాదిత్యోక్ష లామిః- ౨౧-

ఉత్క్రమిష్యతామత్తస్య పరమాత్త స్వరూపభావాత్త
శబ్దేన చరమాత్తభిధానమిత్యోక్షలామిః.

అవస్థితైరితికాశకృత్సం- ౨౨-

యితత్తనితప్తన్నిత్యాదినాజీవాత్తనిచరమాత్తన ఆత్మత
యాఽఽస్థితైరితి కాశకృత్సం ఆచార్యమనె-ఇదమేవమతం
సూత్రకారః స్వీకృతవానిలి మతద్యయముచస్యస్య తద్విరో
ధ్యే తదభిధానాదస్యస్వాసభిధానాచ్చ నిశ్చయతే.

ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాదృష్టేస్తానుసరోధాత్ - ౨౩-

జగదప్రపంచాదానమపి పరంబ్రహ్మనిమిత్తమాత్రిమ స్తభోమ్య
తతమాదేశమపాక్షిః = యేవాశ్రయతంభవతీయేనాద
ప్రానిమిత్తభూతేన విజ్ఞాతేన చేతనాచేతనాత్తకం కృత్సం
జగద్విజ్ఞాతం భవతీత్యాదేః ఏకజానేన సర్వవిజ్ఞాన ప్రితి
జ్ఞాన తదుపాదానరూప ముత్త త్కార్య ద్విష్టేస్తానుసరోధా
త్ - ఆదిశ్యతేఽనైతత్పాదేశశబ్దేన ఆదప్రాభిధీయతే-ఆదేశః
ప్రకాశనం - ఏతస్యవా ఆక్షరస్య ప్రకాశనే గాగ్గీత్యాదిమృ
తేః.

అభిధ్యోపదేశాచ్చ- ౨౪-

తతైవతబహుస్యం ప్రజాయేయేతి - నిమిత్తభూతస్యేక్ష
కుర్వతిత్రావిదఽద్యౌప జగదాకారకాత్తమౌ బహుభవనసం
క్రల్పపదేశాచ్చ ఉపాదానమపిలిజ్ఞాయతే.

సాక్షాత్ప్రభయమునాత్ - ౨౧

బ్రహ్మవనం బ్రహ్మసవ్యతానీర బ్రహ్మధ్యతిష్ఠద్భవసానిభా
రయన్ని త్యుపాదానం నిమిత్తంచ బ్రహ్మైతి స్వకదై నైవః
ఉభయమునాత్.

ఆత్మకృతేః - ౨౨

సోకామయతేతి నిమిత్తయితస్య స్వప్రైవజగదాకారేణ
కృతేస్తదాత్మానగ్ స్వయమమరుతేత్యుపదిశ్యమానః పరమపు
రమజగన్నిమిత్తముపాదానంచేతి జ్ఞాయతే - పరస్య బ్రహ్మ
జానిరవద్యత్యై నత్యనం కల్పత్వాదే న్నద్విపరీతాననాత్ పు
రుషార్థాభ్యయ జగదాకారణైత్తకృతే శ్చాపరోధః - కథమి
త్యాదిశ్చోహ.

పరిణామాత్ - ౨౩

అతోపదిశ్యమానా శ్చూణామాత్మకవిరోధవివ అవిభక్త
నామరూపానిసూక్ష్మ విదవిద్యస్సుశరీరకః కారణాన్యః పర
మపురుషః స్వయమేవసోకామయత బహుస్యామితి పథక్
నామరూపవిదవిద్యస్సుశరీరకోఢవేయమితి సంకల్ప్య ఇదగ్
సర్వమస్యజతయదదంకించేతి స్వశరీరభూత ముపసూక్ష్మం
విదవిద్యస్సు స్వస్థావ్యభ్యతతత్పుస్తాతదేవామహివిక
దితి స్వస్తావ్యతక్త విదవిద్యస్సునీ స్వయమేవాత్మకాయా
ప్రవిశ్య సద్భుత్యచ్ఛాభవత్ నిరుక్తంచానిరుక్తంచ నిలయనం
చానిలయనంచ నిజ్ఞానంచాజ్ఞానంచ సత్యంచాసృతంచ స
త్యమభవదిహ స్వస్వయమభవసరూప శూణామ ఉపదిశ్య
తే - అతోనకశ్చిద్విరోధః అవిభాగావస్థాయామపి జీవస్మత్క
మచ సూక్ష్మరూపేణ త్యజితీహి వక్ష్యతి - నకర్తావిభాగాది
తితే న్నానాదిత్వాదవ పద్యతే చాశ్చ్యుపలభ్యతేచేతి.

యోనిశ్చహిగీయతే - ౨౪

యమృతయోనిమిత్యాదిషు యోనిశ్చగీయతే - అతశ్చో
పాదానమితి -

పతేనసర్వేవ్యాఖ్యాతా వ్యాఖ్యాతాః. ౨౯.

జన్మాద్యస్య యతఃకర్త్యాది నైతకన్మనన్యాయేనసర్వేవేతా
స్మా బ్రహ్మచరీ వ్యాఖ్యాతాః. ద్విరుక్తిరన్యాయచరితఃపి
ద్యోతనాః.

ఇతి త్రిభిరగవద్రామానుజవిరచితేపే
దాంతసారే ప్రథమస్యాధ్యాయస్యచ
తుర్థఃపాదోఽధ్యాయశ్చసమాప్తః.

స్త్రోత్యనవకాశ దోష ప్రసక్త ఇతిచేన్నా
న్య స్త్రోత్యనవకాశ దోష ప్రసక్తాత్ - ౧-

ఉచ్యంతానాశేషే వేదార్థానిశ్చయ సతకపిల స్త్రోత్య
చ బృంహదేవ వేదార్థః పురాన తాంబూది త్రివ్యభువగ
మకపిల స్త్రోతేదవ బృహదాన్వయేన అనవకాశప్రసక్తి
రితిచేన్న-అన్యాయాంతేతా విరోధినాం బహ్వీనాం మన్వాది
స్త్రోత్రీనామ సవకాశ ప్రసక్తైః వేదస్యాచ బృంహదాశేష
త్వేష్య సన్మచరా విరుద్ధనేక స్త్రోత్రీషు సతీషు విరుద్ధాథా
యా వెదోపతార్థ విశదీకరణత్వాభావేన అన్యాయబృంహదా
త్వ మన్యాయు ద్విర్భేదః- యోగిన్ద్ర కపిలన్య తథా నుచలభేదః
కథం స్త్రోత్యవరం న్యాన్యనితిచేత్తత్రాచా.

ఇతరేషాంచానుపలభ్యైః- ౨-

వేదార్థానాత్కార చతుశ్చన్వాది యోగిన్ద్రాణాం కపి
ల దృష్టాథా నుచలభేదః కపిలోచలబ్ధి క్షప్తిమివ-

పతేనయోగః ప్రతిత్యక్తః- ౩-

యోగశ్చ హైరణ్య గణాన్యాపికాపిల వత్సేద విరుద్ధ
త్వా విశేషతదన్విరాసః-

నవిలక్షణత్వాదన్యతథాత్వంచశబ్దాత్ - ౪-

వికారాన్నవత్వేనాన్యత్వేనా చుచుషార్థానియత్వేనక

జగతో బ్రహ్మవిలక్షణత్వాత్ - తత్కార్యకర్తం న నస్తుచరి విలక్షణత్వం న కర్తృత్వాత్ - తస్మాత్ తేదిక్షానభ్యా విజ్ఞానంచేత్వాదే -

అభిమానివ్యవచేతస్తు విశేషానుగతిభ్యామ్ ౫-

తంపుణివ్యవసేత్ - ఆహా - అకామయన్తి త్యాదిజ్ఞానకార్యవ్యవచేతస్మత్ దభిమాని దేవతావిషయవిభవానామమిహస్మిన్మాదేవతాభివేదనాకర్తృత్వవిశేషిత్వాదిగ్నిర్యాశ్చ త్యాదుభిరప్రవిశద్యాదిదశాత్మకాద్యస్తానిజ్ఞానిత్వేన దేవతానుగతే క్తృత్వగమ్యతే.

దృశ్యతేతు - ౬-

విలక్షణయోగవిచార్యకారణబాధస్పంధవతి ముక్తికాదిశ్యః క్రియాశ్చ త్యేగ్గతానామ్ -

అసదితిచేన్నప్రతిషేధమాశ్రయత్వాత్ - ౭-

ఎవంతరహితార్థకారణబాధవతిచేన్నవిలక్షణ్యస్యవియమప్రతిషేధమాశ్రయః పూర్వోక్తం తాద్యకారణయోగ్యస్త్యైశ్యం హ్యుక్తమ్ -

అపీనో తద్వత్ప్రసక్తాదసమజ్ఞానమ్ - ౮-

జగతో బ్రహ్మణో నైవైక్యేన తస్మిన్మహిత్యాదౌ జగతభివబ్రహ్మణో వికారాద్యనిష్ఠప్రసక్త్యా దేవాన్మహాశ్యం సర్వమసమజ్ఞానం స్యాత్

న తు దృష్టాంతభావాత్ - ౯-

నైతత్ - యస్మాత్కారణీకం యస్మాద్యక్తం శరీరమ్ ఇత్యాదిక్రియనిష్ఠవిదవిద్యస్తు శరీరకర్తృబ్రహ్మణః కార్యకారణభావేనావస్థానగుణదోషవ్యవస్థితౌ దృష్టాన్తసద్భావత్ - యథాజీవస్య సశరీరస్య మనుష్యాద్యాత్మనా బలత్వయవత్వస్థవికత్వాదిభావేన బాలయవత్వాదయశ్శరీరేతిష్ఠవైజ్ఞానగుణాదయశ్చాత్మస్వేన తద్విదత్యాపి శరీరభూతవిదవిద్యస్తుగత్యాశ్చ జ్ఞానవికారాదీనిదోషః - అత్తథాతేతు బ్రహ్మణి నికత

ద్యుత్య సార్యజ్యసత్యసంకల్పత్వాదయః.

స్వ ప త్న దోష చ్చ-౧౦-

ప్రధానకారణవాదే దోషాచ్చాయమేవ గ్రాహ్యః - ప్రధానకారణవాదహి నిర్వికారపురుషసన్నిధానాత్ - ప్రకృతిప్రవృత్త్యావితరతరథర్థాధ్యాసాదయోదగుపరాతాః-అన్యత్రాన్యథర్థానుసంధాన రూపాన్యాసో నిర్వికారపురుషస్య సంభవతి. అచరసాయాః ప్రకృతేరిను సంధానరూపాన్యత్యస స్ఫుతరాం సంభవతి.

తర్కప్రతిష్ఠానానపి-౧౧-

ప్రధానకారణవాదస్య కుర్కమూలత్వేన తస్మాప్రతిష్ఠితత్వాదపి త్యాజ్యం ప్రధానమ్.

అన్యథానుమేయమితిచేదేవమప్యనిర్దోక్షప్రసజ్యః-

కృప్తప్రకారాత్ ప్రకారాన్మరణ ప్రధానమనుమేయమితిచేదేవమపి తోధకకుతర్కకుశల సంభావనయః-ప్రతిష్ఠితత్వాదనిర్దోక్షప్రసంగోదుర్యారస్ప్యత్.

ఏతేనశిష్టాపరిగ్రహాపివ్యాఖ్యాతాః-౧౩-

ఏతేన సాక్ష్యత్పురివిరాకరసహతునా తర్కా ప్రతిష్ఠితత్వాదినా తులిష్టాశ్చ కణావాదపాదక్షమణ తావిత్పుతయోనిరాకృతాః.

భోక్త్రావత్రైరవిభాగశ్చేత్వాన్లోకవత్ - ౧౪-

యది బిదబిద్యస్సు శరీరకర్తేన బ్రహ్మణోఽపి శరీరత్వముష్యతే తర్హి-జీవవత్ శరీరత్వేన బ్రహ్మణోఽపి శరీరసంబంధప్రయోగముఖ్యః-భోక్త్రావావత్తేజోవాదవిభాగప్రశక్తిరితిస్స-స్వాదేవ జీవా ద్విభాగేనిరవద్యత్వకల్యాణ గుణాకరత్వేన బ్రహ్మణః - సహి శరీరత్వ ప్రయోగత్తునిష్ఠభోక్త్రత్వమ్- అపిత్యవ్యవశ్యత్వ ప్రయోగత్తుమ్- యథాలోకరాజ్యాన్యశరీరత్వేన్యవశ్యస్య స్వాజ్ఞాతివృత్తి కృతానిష్ఠభోక్త్రత్వం-నేతర శూన్యమ్.

తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః- ౧౫.

తస్మాత్కానిచిదాన్యోన్యవిశేషాన్యత్వం కార్యధూరిణ
గతో వాచారంభణశబ్దాదిభ్యో వాక్యేభ్యో, ౭౩౩ మృతే- వా
చారంభణంవికారో నామధేయం స్మృతి కే న్యేవసత్యత్వ-శ
బేవసోమ్యేదమగ్రాసీ ఇకమేవాన్వీచీయం తదైక్షతి విహు
స్యాం ప్రబాధేయేతి అననజీవనాత్మనానుచరిత్య నామ
యావేనన్తరాసోమ్యేహఃప్రకాఃవికారాత్మమిదంశర్యమ
తత్త్వమసి సర్వంఖత్వికంబ్రస్తు తదైదం తద్వ్యవ్యాకృతహాసీ
త్ తస్మాద్రూపాభ్యాం వ్యాక్తియతదభివ్యాదిభ్యః.

భావేచోపలబ్ధేః. ౧౬.

కుట్టలాదిమటాని కార్యభావేన తదైదంహీరగ్యంస్యూ
ద్భివ్యమిత్వచలబ్ధేశ్చ కారణాదనన్యత్వాత్కమ.

సత్త్వాచ్చావరస్య- ౧౭.

కార్యస్య కారణసత్త్వాచ్చతస్మాదనన్యత్వాత్కమటక
రావాదికం పూర్వం మృదేవాసీదిహి మటాదిర్నకాత్త సా
వలభ్యతే

అసద్వ్యవదేశాన్నైతిచెన్నధర్మాన్తరేణవా

క్తిశ్చేషాద్యక్తేశ్చజ్ఞాన్తరాచ్చ- ౧౮.

ఇదంచా అగ్రేనైవ కించనాసీత్ ఇతికార్యస్య తత్కానీ
మసత్త్వవ్యవదేశాత్ కారణకార్యమనదితేన్నధూలత్వ
విరోధి నూత్నమృదాచధర్మాన్తరయోగాదసత్త్వవ్యవదేశః-
కుతః-తదనైదం సన్న సామరుతస్యామితి వాక్యతేయదవగమ్య
తే - మనస్కారోహి విద్యయానన్యైవ-యక్తిశ్చానన్యైవదేశో
ధమాన్తరయోగనిమిత్త ఇతి గమయతి - ఐద్విత్య ఘటవ్యవహ
లత్వాదిభిః పరస్పరవిరోధి ర్భావయాపైర్ధర్మైః ఘటః పృ
జ్ఞాసీదిదానీమస్మి ధవిష్యతిచెతి సమావిద్యయానన్యైవ మృద్ధి
వ్యస్య మృగుశబ్దాదివ్యవదేశః తత్కాశ్చజ్ఞాన్తరంచ తదైదం త
ద్వ్యవ్యాకృతహాసీదిత్యాది.

పటవచ్చు - ౧౯.

రస్మవలన సంయోగవశేషభావః పటవిలిసాహస్యరాది
కంఠజన్మై - రద్వత్ప్రకృతి.

యథాచమ్రాణాదిః - ౨౦.

యథాచ నాయకరసవత్ప్రకృతిః పాత్రాహితాది
నామానిభజితే - రథాబ్రహ్మపీఠి రథసస్యత్వంజగతః

ఇతరవ్యపదేశాద్ధితాకరణాదిదోషప్రసక్తిః - ౨౧.

తత్త్వవినియోగవత్ప్రకృతిః కార్యభూతజీవస్య బ్ర
హ్మభావవ్యపదేశా దసస్యత్వము - ఎవంఽహిః సర్వజ్ఞ
స్వస్వత్వసంకల్పస్య బ్రహ్మణః తత్త్వసాహిత్యం చ జగదకరణ
విహితకరణంచేత్యాది దోషప్రసక్తిః వైతన్.

అదికంతు భేదనిదేశాత్ - ౨౨.

కార్యకారణయో రసస్యత్వేఽపి జీవస్వరూపా బ్రహ్మ
స్వరూపవిధానానామకరణాధిపాధిచః విద్యావిద్య ఈశతే
యస్తుసోఽస్యజగతి భదనర్థేనాచ్యుతవిద్యస్మశరీరం బ్రహ్మ
కాకకావధం కార్యావధంచేతి గుణదోషవ్యవస్థితః సతువ్య
ప్రస్తభావాది మ్యుక్తా - యస్యవృద్ధివీశరీరమత్యాది క్కులిక
విశేషాధికరణ విదవిద్యస్మశరీరకత్వమ్.

అవైదివచ్చుతదనుపపత్తిః - ౨౩.

అక్షతాప్యలోప్త్యుజాత రచేతసస్యేవ జీవస్య అవీశయా
శోభతియిహ్యామానజిత్యాదిసాలత్యస్మవిశేషతీయతయాఽభి
హితస్య సర్వజ్ఞ సర్వసంకల్ప బ్రహ్మస్వరూపభావా నుచవత్తి
స్మిదైధి వేత్త్యర్థః -

ఉపసంహారదశనా నైతిచేన్నక్షీరవద్ధి - ౨౪.

కార్యవిరక్తతావశే కారణోపసంహారవర్కసాత్ బ్రహ్మ
కమేవ జగత్కారణంసభవేదితేన్న - క్షీరవైశ్వానైక దధి
వర్క బ్రహ్మణోఽపి సంభవతి.

దేవాదివదపిలోక- ౨౫.

దేవాది వ్యాప్తివగతశక్త స్వస్థుంకల్పదవ స్వస్థుంకల్ప
దేవాది వ్యాప్తివగతశక్త స్వస్థుంకల్పదవ స్వస్థుంకల్ప
దేవాది వ్యాప్తివగతశక్త స్వస్థుంకల్పదవ స్వస్థుంకల్ప

కృత్యపసక్తిరివయవశ్చశబ్దకోహ- ౨౬.

విదవిద్యస్థుశరీరకం బ్రహ్మైవ తాద్యకారణాస్థితమితి
శబ్దకం తత్రబ్రహ్మైవశరీరకం నిరవయవ త్వైవ కృత్యపసక్తి
బ్రహ్మైవ తాద్యకారణాస్థితమితి చ తదేనిరవయవత్వ శబ్దకోహ
స్థుంకల్ప - అతః సబ్రహ్మకారణమ్ - పరిహరతి.

శ్రుతేస్తు శబ్దమూలత్వాత్ - ౨౭.

శ్రుతిహివాచ్యాన్తైవం ప్రసజ్యతే - శబ్దకప్రయోగ
త్వాత్ బ్రహ్మస్వరూపస్య సకలేనరచ)మాణావగతవస్తు వి
శుభాతీయత్వైవ తత్రావస్థాశక్తియోగో బ్రహ్మైవశరీరకం -
అతః కాంక్ష్యత్వైవ కాంక్ష్యత్వైవ చ పరిపూర్ణత్వైవావస్థానం
సంభవతి - అదావాతీవాదినాం జాతేభిర్బ్రహ్మైవైవ.

అత్యనివైవం విచిత్రాత్ - ౨౮.

దేవార్చనాదిభిర్బ్రహ్మైవ తాద్యకారణాస్థితమితి
దేవ - అగ్నిజ్వాలాదిభిర్బ్రహ్మైవ తాద్యకారణాస్థితమితి
యతః శక్తయో విచిత్రాత్ - అతః శక్తయో విచిత్రాత్ - అతః శక్తయో విచిత్రాత్

స్వ పక్షో హి చ - ౨౯.

కృత్యపసక్తిరివయవశ్చశబ్దకోహ - ౩౦.

సర్వోపేతాచతద్రశణాత్ - ౩౧.

శ్రుతీశ్చశక్తిరివయవశ్చశబ్దకోహ - ౩౨.

వికరణత్వాన్నేనిచేత్తుదుత్తమ్ - ౩౧.

సరస్వతాశ్చరణగద విద్యతే ఇతిబ్రహ్మణా వికరణ
త్వార్ కార్యరహ్యనేతిచే త్సోత్తరం శబ్దకమూలత్వేన
విసజాతీయత్వాదితి పూర్వసూతోక్తమేవ.

సప్రియోజనవత్త్వాత్ - ౩౨.

బ్రహ్మణోఽవాత్సమస్మ కా మత్వేన సృష్టి ప్రియోజ
నాధివాత్స బ్రహ్మకారణమ్.

లోకవస్తులీలా కైవల్యమ్ - ౩౩.

అవాన సమస్మ కామస్యాపిలీలా యాస్యృప్తిప్రియోజన
త్వేనైరతేక్ష్యం సంభవతి లోకకేవల లీలా యోగన్య కా త్వా
రమృదకృనార్ - అస్యాత్మరృప్తిస్య అపి కామత్వంహి స
కాభిరుత సకలభోగో వికరణ సత్త్వాః - ఆత్మన్మప్పేర్భోగ
రృప్తిర్విసజాతీయా - లీలారసస్యాపి కద్విలక్షణస్య త్రిగుణ
పురుషద్యుచకరణన్నిత్యమేవ.

వైషమ్యనైర్మణ్యేనసాపేక్షత్వాత్తథా

హిదర్శయతి - ౩౪.

తేవాదివిషమ సృష్ట్యా విక్షపాతో నైర్మణ్యభిన్న సభవతి
చరస్యక్షేత్రజ్ఞా కరూపేక్షత్వాద్విషమ సృష్టేః - తథాహి
సాధుకారీ సాధుభావతి హివకారీహివఇతి పులికేవ దర్శ
యతి.

సకర్తావిభాగాదితిచేన్నానాదిత్వాదు

పపద్యతే చాప్యపలభ్యతేచ - ౩౫.

చాక్రృష్టేః క్షేత్రజ్ఞానసన్ని అవిభాగ శ్చవణార్ అత
స్మత్కమచనవిద్యతే - కథంతదపేక్షం సృష్టివైషమ్యమితిచే
న్న - అనాదిత్వాత్ క్షేత్రజ్ఞానాతర్కర్తృవ వాచాహంక -
యవిషద్యతే చైతన్ - అనాదిత్వేష్య విభాగకుశ్చిర్నాచురూప
విభాగాధానార్ - తద్దేవంతర్యాక వ్యాకృతమసీత్ నాచురూ

పాశ్చాత్యుల, క్రియతత్వసయై కాథ్యాయ- ఉపలభ్యతేర కురి
మ యే క్రియా నాదిత్వంజ్ఞాజ్ఞా త్వవజావశనక నిత్యం
జ్ఞానమితి.

సరళధర్మోపపత్తేశ్చ- ౩౭.

చ) నానవరకూణ్యాదిష్యను ఉపనానాం సర్వధర్మాణాం
క్రియాణి సకలేతరవిరుద్ధత్యైవ సర్వకైకుక్రియా చోపపత్తే
భృగ్జ్ఞానాంకారణమితిన్దమ్.

ఇతి త్రివిధగవద్రామానుజవిరచితే వే
దాంతసారే ద్వితీయస్యాధ్యాయ
స్య ప్రథమఃపాదః.

రచనానుపపత్తేశ్చ నానుమానం ప్రవృత్తేశ్చ-౧.

దాత్యాదెరచేతస్య రథద్రామానానాదినిత్యం తజ్ఞాన
సధిష్ఠితస్య రచనానుపపత్తేశ్చ తజ్ఞానధిష్ఠితస్య రచనాద్రవ్య
తత్త్వానుమానకమ్యం ప్రధానమచేతనం ప్రాజ్ఞానధిష్ఠితం న
జగత్కారణమ్.

పయోముఖచైత్రత్రాపి- ౨.

యథా పయోముఖ దధ్యాదిభావనపేద ద్వయ ప్రధాన
మితి చేత్రత్రా మృత్కవివహుః తద్ధ్యాన క్షీకృతత్వాత్.

వృతిరేకానవస్థితేశ్చానపేక్షత్వాత్- ౩.

ప్రాజ్ఞానధిష్ఠితత్వానపేక్షత్వే సర్వదా స్థితి ప్రసక్తాచ్య
నప్రధానమ్.

అన్యత్రాభావాచ్యనత్వణాదివత్- ౪.

క్షీరాద్యాకారపరిణత్యుజ్జాదివత్ క్రియా- నాది- వాయు
క్షంపకుమ్ అనమదాదిష్య దర్శనాత్కర్మకర్తృత్వాత్ ప్రాజ్ఞానమ్.

పురుషాశ్చేవదితిచేత్తథాపి - ౫.

పురుషస్య సన్నిధానాత్పిదానం వీవర్తయతి-అన్యం
చన్దుపురుషవత్ అయశ్చాయశ్చాత్మాశ్చవదితపాజ్ఞానే
క్షేతిచేత్ తథాపి సప్రదానప్రవృత్తిసంభవః అవికృతత్వా
త్ పురుషాదేర్దాహ్యోపదేశాన్తికగమనాదిః కానాదితోష్ఠావి
కాహ్యస్తే.

అగ్నిత్వానుపపత్తేశ్చ - ౬.

గుణానామత్కర్తృత్వంకర్మకర్తృత్వాజ్ఞాన్తిభావాద్విజగత్ప్ర
వృత్తిః ప్రతిసర్వాపహాయం సామ్యవస్థానం వైషమ్య
వృత్తాన్తిత్వానుపపత్తేశ్చ సజగదాగమ్యః.

అన్యథానుమితౌచజ్ఞశక్తివినియోగాత్ - ౭.

జ్ఞాన్తిస్మయశక్తిః తస్మియేగాత్ జ్ఞాన్తిత్వశక్తివినియోగా
దిత్యుభయః - ఉక్తప్రకారాన్వయిరక్తప్రకారేణ ప్రదానా
నుమితౌచ ప్రధానస్య జ్ఞాన్తిత్వశక్తివినియోగాదప్రదానానుప
పత్త్యాదయో దోషాస్మదపహాః.

అభ్యుపగమేఽప్యథాభావాత్ - ౮.

ప్రదానాభ్యుపగమేఽపి ప్రయోజనాభావాత్ నతదను
మేయమ్. పురుషస్యోర్వికాసస్య ప్రదానదత్తవాదిమానవి
కారానంభనాత్ ప్రకృతినర్తక్యాననిమిత్తభోగశ్చద్వివే
కానుసంధానకృతైవల్యంచ సంభవతి.

విప్రతిషేధాచ్చాసమిత్తసమ్ - ౯.

పురుషస్య ద్విష్టృత్వభోక్తృత్వసర్వికారత్వాదివిరుద్ధ
సహస్రాభ్యుపగమాచ్చాసమిత్తసంకాశిమేయమ్.

మహద్దీర్ఘవద్వాహ్రస్వపరిమల్లలాభ్యామ్ - ౧౦

అసమిత్తసమితివర్తతే - వాశబ్దశ్చాథే - హ్రస్వశిరిశు
ల్లలాభ్యాం మహద్దీర్ఘప్రయోగోస్పర్శివనిశ్చర్యకథావకుతంశ
త్వకుశమిత్తసమ్ - అవయవాస్త్వక్రయేష్వద్భిహర్త్యైశ్చ
యవ్యతానాహి పృథురతకువయవిస మారభశ్చే తతమా

నూనాం నిరకం వత్సేనకార్యానభ్యవేగహర్తౌ పాత్యాన
పెత్తం సంయుజ్యమానానాం పృథుప్రవ్యాకృత్యానభ్యవేగహర్తౌ

ఉభయధాపినకర్తృతస్తదభావః - ౧౧.

అనుగతాదక్రూరసంభవాత్ తక్రూరాణాం సంయోగాభా
వః - తే ప్రజ్ఞాద్విష్టానాం వివాకాపేక్షత్యేనైవ సగక్రూర
కాతాంత్రాదునితసర్వసంభవః అనపేక్షత్యేనైవ సగక్రూర
దకంస్యాత్ - వివాకానామూద్విష్టానాం కిచ్చేత్సర్వసంభవతేక
మనవిధినేనానూనేన కాలేన శేషసంయోగం కాలాంత్యంతయ
స్యకర్తృగోచరితం తస్యైతాం లాగవేషవ వివాకః - అనియత
కాలవిశేషేనాం ప్రబలకర్తృత్వగోచరిత్యాభావవే - అదృ
ష్టానిచ తత్కర్తృత్వగుణభావసంభవనాని - అతః సత్కర్తృ
త్వభిర్వివిధకాలభలవాయిష్యవానప్రత్యానా మేకదైకరూపవి
వాకోసంభవతి - అనుమేయైశ్చిరాసిద్ధి స్తదభిప్రాయాచ్చన
సంభవతి.

సమవాయాభ్యుపగమాచ్చసామ్యాదనవస్థితేః - ౧౨

సమవాయస్యాపి జాతగుణాదేరివ అచ్యుతస్యైవ హత్వపే
క్షాసామన్యాదనవస్థితేః - సమవాయస్య తత్త్వభావత్వస్యా
యాంజాత్మాదేరివన్యాద్యుక్తే.

నిశ్చయేవచభావాత్ - ౧౩.

సమవాయస్య నిత్యత్వాభ్యుపగమే సంబంధి నిత్యత్వకర్తృ
తేన తదనుసరణత్వేన వయవావయవిసౌరుధియున్నిత్యత్వ
ప్రసక్త్యాదనవస్థితేః.

రూపాదిమత్త్వాచ్చవిపర్యయోదర్శనాత్ - ౧౪.

పరమానూనం రూపాదిమత్త్వాత్త్వత్వాదివిపర్యయత్వం
రూపాదిమత్స్య ఘటాదిభు తథాదర్శనాత్ -

ఉభయధాచదోషాత్ - ౧౫.

అనిత్యత్వాదిభయదూపాదికూన్యత్వేకారణగుణపూర్వ

కత్వాసిద్ధిః తద్వయాద్యుపాదితత్వైర అనిత్యత్వమిత్యుశ
యథాచిదోపాదనమజ్ఞానమేవ.

అపరిగ్రహోన్మాత్వంతమనపేక్షా - ౧౬.

కాకాదపత్యేక్ష్యేకస్యవ్యవశయవైదితై రపరిగ్రహదమ
చ పన్నత్వాచ్చాల్పనమనకేష.

సముదాయఉభయహేతుకేఽపి

తదప్రాప్తిః - ౧౭.

అనుహేతుకేపుధిన్యాయ సముదాయేపుధిన్యదిహేతుకే
తరీరన్ద్రియసముదాయేర సుతాభ్యుపగతే తదభ్యుపగమ
క్షత్రాకలైవ సముదాయ సిద్ధిః - తదీకత్వంహి తై రభ్యు
పగమ్యతే - సంచితో వ్యాప్తితాః పరమాణవః పుధిన్యద
యశ్చ తదానీమేవనప్తాకృతే సముదాయరూపేణ సంచ
స్యతే.

ఇతరేతరప్రత్యయత్వాదపపన్నమితిచెన్న

సంఘాతభావానిమిత్తత్వాత్ - ౧౮.

అస్థిరేషుస్థిరత్వ బుద్ధిరూపావిత్వారాధ్యేపాదితరమృరయా
అన్యోన్యకారణత్వా త్పర్యయపపన్నమితిచెన్న - అవిత్వా
యా సంఘాతభావానిమిత్తత్వాత్. సహితుక్తి కాదిమరణతా
దిబుద్ధిరూపావిత్వాయా శ్చక్తి కాదిర్వస్తుతా రజతాదికా
ర్యంతరీతి - అవిదవస్తదానీమేవ నప్తత్వా దవిత్వానిమిత్త
రాగాదయోఽపి సంచయన్తి.

ఉత్తరోత్పాదేచ పూర్వవిరోధాత్ - ౧౯.

ఉత్తరంఘటక్షణాత్పరే పూర్వఘటక్షణస్య విప్రత్యే
కాభావస్యే వత్పాదకత్వావిశేషేణ సర్వస్వే శ్చన్యాత్.

అన్యోన్యవిరోధోయాగపర్యవన్యథా - ౨౦.

అసంఘాతాదుపధి నిశిషవాకార్యాదీనాం జ్ఞానహేతు
త్వప్రతిష్ఠా విరోధత్వంతస్యాపి స్థిత్యభ్యుపగమే యగవత్.

వ్యూహాదుల ప్రసక్తి: - అథితాచ సమ్యక్ బాహత
ర్యాదు: -

ప్రతిసంఖ్య ప్రతిసంఖ్యనిరోధా ప్రాప్తి
రపిశ్చేదాల్ - ౧౦.

నిరోధా నిరవ్యయ విశాఖామూలస్థానస్థాన ససంఖ్యచరిత
కపాలాది భావరూపావధానా ప్రాప్తిరేవ వివాద శబ్దాని భేద
త్వాల్ - సతాద్రవియస్థానిశ్చేదాల్ -

ఉభయధాచ దోషాల్ - ౧౧.

ఉపసంఖ్యతుచ్ఛతావత్తు తుచ్ఛానుచ్ఛేదా భావాల్
ఉపసంఖ్య సమ్యక్ భావాత్తుక కార్యాచరిత రూపదోషాల్
సతుచ్ఛానిశ్చేదాల్ -

అకాశేచా విశేషాత్ - ౧౨.

అకాశచ విశుచ్ఛత్వమ్ - అచాధి: ఉత్తీర్ణ విశేషాల్ -
ఉత్తీర్ణతేహ్యకాశ: శ్యావాదివచనదేశత్వేన -

అనుష్ఠు లేశ్చ - ౧౩.

ఉత్తీర్ణిజ్ఞానాచ్చ సత్తదేశానిశ్చేదాల్: తదేవేదమితిహి సా
మావాదకనిశ్చేదాత్తీర్ణత వచనానకాల విష్టం: స్వేకమిత్ర
తీయతే - సస్యాశ్చ సామగ్రి పూర్వానుభవ జనిత సంస్కార
వత: ఉరువ స్వేచ్ఛియ సంప్రయోగ: -

నాసతోదృష్టత్వాల్ - ౧౪.

జ్ఞానాకారవై రిత్రైణ జ్ఞానెన్వాకారం సమర్థవిశిష్ట
మథామనుమిసూతీతి వాదస్సనంభతి - అసతోవిశిష్టశ్రుధ
ర్మిణోధర్మసంకలనాదృష్టత్వాల్.

ఉదాసీనానామపినైవంసిద్ధి: - ౧౫.

మణికర్మాభ్యుపగమేననుష్ఠాతురస్యత్వాత్సామనిష్ఠ
యత్నానామపి సర్వాభాసిద్ధిస్యాత్:

నా భావ ఉపలబ్ధిః - ౨౭.

నా వ్యతిరేక భావవాచక సందర్భానికి - ముఖ్య
యంగులతో కర్తృత్వాదకర్తృత్వ భేదాన్ని తెలుపుతూ
భావకర్తృత్వములకు ఉపాధిగా వ్యవహరించుటకు
ఉపకర్తృత్వమును వ్యాఖ్యానించుట.

వైధిత్వమున స్వప్నాదివత్ - ౨౮.

కారణవోపకారక రాహిత్యమును వైధిత్వమున
స్వప్నాదివత్వమున స్వప్నాదివత్వము.

సభావోపనిషత్ - ౨౯.

అర్థమననమున వాచ్యమో సందర్భానికి అనువంశ్యము
జ్ఞానసాధనమున వాచ్యమో అనువంశ్యము.

సర్వధానుపపత్తే - ౩౦.

సర్వమననమున సందర్భానికి - సందర్భానికి
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము
సందర్భానికి అనువంశ్యమున వాచ్యమో
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము.

వైకృత్యమున సంభవాత్ - ౩౧.

అర్థమననమున సందర్భానికి - సందర్భానికి
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము
సందర్భానికి అనువంశ్యమున వాచ్యమో
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము.

ఏవం చాత్మాకార్తుత్వమ్ - ౩౨.

అర్థమననమున సందర్భానికి - సందర్భానికి
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము
సందర్భానికి అనువంశ్యమున వాచ్యమో
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము.

సచపర్యాయాదప్యవిరోధో వికారాదిభ్యః - ౩౩.

అర్థమననమున సందర్భానికి - సందర్భానికి
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము
సందర్భానికి అనువంశ్యమున వాచ్యమో
అనువంశ్యమున వాచ్యమో అనువంశ్యము.

ద్వితీయాదియొక్క ప్రసక్తి:

అన్యైవస్థితే శోభయ నిశ్యన్వానవిశేషః 3౪.

అన్యైవస్థితే శోభయ నిశ్యన్వానవిశేషః 3౪. అన్యైవస్థితే శోభయ నిశ్యన్వానవిశేషః 3౪. అన్యైవస్థితే శోభయ నిశ్యన్వానవిశేషః 3౪.

పత్యుగ సానుజ్ఞ సాన్య - 35.

శరీరకర్మతః - శుభతేషు, తి నాదరితే నా దేవియన్యజ
గన్మియిత్తో వాచానాథన రక్షరథాచార వర్తేనానానజ్ఞానాని
త్.

అధిష్ఠానానుపపత్తేశ్చ - 36.

అనుమేయైశ్చ రాశ్చుః కమే. హి కలనాన్ అధిష్ఠాతృశ్చ ము
శ్యతే తదానన్యశరీరస్య పృథాకాధిష్ఠానానుపపత్తే స్పశరీ
రత్యై తద్దశరీరోపన్యై రూపణాత్ వాచయవస్థితస్య నిత్య
త్వేహిమర్శనాదెవ నిత్యత్వాదిరోధాచ్చ.

కరణవచ్చేన్నభోగాదిభ్యః - 37.

కరణకరణరాశ్చ నిష్ఠాంబద శక్త్యై వాధిష్ఠానమితిచేన్న -
పుణ్యకాపనిమితత్వా తన్యతత్వతోగాదవసత్తే.

అన్తవత్త్వమసర్వజ్ఞతావా. 3౮.

తథాసం తే. నిజ్ఞానవిద్యుత్తమితి. నిజ్ఞానవిద్యుత్తమితి. నిజ్ఞానవిద్యుత్తమితి.

ఉ స్ప త్యై సం భ వా త్ - 39.

సాక్ష్యాదివత్పాశ్చ రాశ్చ నిజ్ఞానవిద్యుత్తమితి. నిజ్ఞానవిద్యుత్తమితి. నిజ్ఞానవిద్యుత్తమితి.

నచకర్తుః కరణమ్. ౪౦.

కర్తుజీవాన్కర్తృగణంబసశ్చ కర్తృ త్వాత్పశ్యతే ఇతి సూచ్య
తే. ఏతన్నాజ్ఞాయతేవాగ్రా మనస్పర్శస్త్రియణితేత్యాది
క్రితే.

విజ్ఞానాదిభావేవాతదప్రతిషేధః. ౪౧.

తానుదేవార్పణకర్మణానాను దేవతావృత్తా శంకర్షణ

దీనిని విజ్ఞానాదిరూప వాసుదేవత్వేన రదభిధానే ప్రా
యశ్చాప్యభిషేకః - పరబ్రహ్మసారవాసుదేవస్య శ్రుతావ
శ్చబాహునామబహుధానిజాయత ఇతి స్వచ్ఛాసతాంశ్చూ
యతే - జీవాదికాశానాం వ్యవర్తకసంకర్షణాది - నావకాః.

విప్రసామేధాచ్చ ౪.

తస్మిన్మహిమనే) వ్యాప్తిరూపేన సంబంధవ్యాప్తిశ్చయమ
స్యతి. సవ్యాపకత్వేన సర్వవ్యాప్తిశ్చ సర్వవ్యాప్తిశ్చ సర్వవ్యాప్తి
పరిమేధాచ్యుతాద్యః శ్రుతాః

ఇతి త్రివిధభాగవద్రామానుజవరదితే

వేదాంతసారస్వతీయవ్యాఖ్యానము

స్వచ్ఛాసతయః పంచకాః.

న వియదస్మి తేః, ౧.

వియమోద్వేద్యతే - అశ్చుతః - శ్రుతిశ్చైవ గమ - నిరవ
యవస్యాత్మన ఇహోద్వేద్యతే శ్రుతిశ్చైవ గమ - నిరవ

అస్మి తు, ౨.

శ్రుతిగంధసంధవత్వేన - అకాశస్సంధాత ఇతి హి శ్రుతిగంధ
స్త్రియాధాతవయా వియవత్వేన పరిహరయతి - అత్త
నూపి సజాయత ఇతి పరిమేధాదనుత్పత్తిః.

గౌణ్యసంభవాచ్చబ్రాచ్చ, ౩.

తత్తేజోన్యజగేతి తేజః ప్రాథమ్యవచనాదాకాశస్సంధా
త ఇతి గాణీ - తాయాన్యసర్వతేనైతదమృతమితీతబ్రాచ్చ.

స్వాచ్యైకస్వబ్రహ్మశబ్దవత్, ౪.

ఏకస్యసంధాతశబ్దవ్యాకాశే గౌణత్వమ్ అన్యశ్చైవ మఖ్య
త్వమనువృత్తే సంధవత్వేన శ్రుతివాచ్యతా ౨౪ - యదైకస్య
బ్రహ్మశబ్దస్య తస్మాదేతద్బ్రహ్మనామరూపమస్మిన్ చ జాయత
ఇతి ప్రకృతౌ గౌణత్వం తత్సాచీయతే బ్రహ్మైవ మఖ్యత్వమ్.

కృత్వా - పరిపూర్ణం.

ప్రతిష్ఠా హానిరవ్యతిరేకాత్, ౫.

యేనాశ్రుతిం కృత్వా మిత్థాది నైకజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞాన ప్రతిష్ఠాయా అహానిరవ్యతిరేకాదే బ్రహ్మకార్యస్వేన తదవ్యతిరేకాదేవ.

శ బ్రే భ్యః, ౬.

అతాశస్యంభూతజ్ఞానాదిజ్ఞానైర్భేదః కథాం వియదత్తు త్తిం తత్రైవోన్మజ్జేత్తత్తాతాశా వచనావగులేజః పృథక్యం సనివారయతుం యజ్ఞః.

యావద్వికారింత్యే భాగోలోకవత్, ౭.

వితతాత్మమిదం సర్వవిజ్ఞానాది అతాశాదీరపి కథా రత్వావగమా త్రైజః పృథక్విభాగావచనం సర్వస్య ప్రవర్తనా భామితి నిశ్చయః - ధాతా కేదశేమేదేవదిత్యతా ఇ త్యుక్త్యా తేషునేమితి కృత్వా వచనమ్.

ఏతేనమాతరిశ్చ వ్యాఖ్యానః, ౮.

తేహోన్మజ్జేత్తాదీనకుం వాయుః స్పృథగుపాతానమ్.

అసంభవస్తు సతోనుపపత్తేః, ౯.

అసంభవస్తు సతస్స బ్రహ్మసామీప - ఇతి సర్వసదేవత్యనా ర్థావ్యసంకరాదైరుత్పత్తిరే - అతాశాదివ్యవహితకార్యాణా మపి నాత్మభేదానాం ఉత్పత్తిం కుం పూర్వపక్షమావా.

తేజోతస్తథాన్యహ, ౧౦.

తేజోవాయోరేవోన్మజ్జతే ససాత్మాబ్బ్రహ్మణః వాయోరగ్నిరిత్యాహ.

ఆపః - ౧౧.

అగ్నేనావంతి శ్రుతే కాపోగ్నేః -

పృథివీ - ౧౨.

శ్చధివ్యధ్యుః - అధ్యుః పృథివీతి క్రితః.

అధికార రూపశబ్దాంతరేభ్యః- ౧౩.

తా అన్న మస్మజన్మ త్యాద్యన్న శబ్దైవ పృథివ్యేవాభిధీయ
తే తార శుక్లశుభిరావ్యత్యుష్మం తదన్న స్యేతి పృథివీ
యావద్ధానాదవభ్యః పృథివీ శబ్దాన్య- రాన్తాన్మహా-
తదభిధ్యానాదేవతు నన్విజ్ఞాత్యః- ౧౪.

తత్తేజ విష్ణు తా అన విష్ణునై తదభిధ్యాన రూపాత్
తైక్షణి బహుస్యామితే తద్విరూపాత్ - పరమాత్మ కారణ
త్వ నిష్కాన్ - సవిత సరవాత్తాతేజః పృథ్వి శరీరకః తత్
త్వత్తేజాత్కారణస్యేవాభిధీయతే.

విపర్యయేణతుక్రమోత ఉపపద్యతేచ- ౧౫.

పారమ్యర్థ క్రియ ద్వపర్యయే దైవ ప్రజ్ఞాయతేచాగ్రం
కాయునిత్యానవాత్మాన్యస్యాత్పృథ్వి స్ఫుష్టిరూపః
క్రియస్సోక్త్యనైజః పృథ్వి తే తేక బ్రహ్మణవిత కృష్ణ రుత
శబ్దతే.

అన్తరావిజ్ఞానమనసి క్రమేణ తన్విజ్ఞాదితి

చేన్నా విశేషాత్ - ౧౬.

భూతపృథివీనారన్తరాతే వ్యక్తియ గామి మనసీకృతా
జోత్సవ్యో వత్సే తస్య గమి వాక్యం ఖం వాయుజ్యోతిరి
త్యాదినిత్యం పృథ్వి శబ్దానూపాల్లిక్ష్టా - అత్యంత విహ
రమ్యర్థ కమనరమితచేత్త - ఎతన్విజ్ఞాయితవత్సస్య పృథ్వి
పృథ్వియతేజు సత్వేచచిత్తేకమన్య సూచికేషు - అతన్వై
జః పృథ్వి నావపి నా త్పృథ్వి నాత్తేవ కారణమంతర్తేజవిష్ణు
తేజి తేజః పృథ్వి శబ్దానూకేత తద్విస్సువాదిమో బ్రహ్మణీ
భాతా ఇత్యేతాహ.

చరాచరన్యపాశ్రయస్తుస్యాన్తద్వ్యవచేతో

భాక్తస్తద్భావణ విత్వాత్ - ౧౭.

చరాచరము సప్రసిద్ధి తత్త్వవిశేషో బ్రహ్మభావో

ముఖ్యవిక అనేకజీవవార్త నాను ఈవిశ్వనామరూప వ్యాకర
వాణినిసర్వస్వమునూ నామరూప సాక్షాత్తరయ్యాబి
ప్రస్తుత ప్రవేశభావధామిత్వాత్ లాఃకాన్తైవమజానమ్నా నా
న్యైక దేశప్రియజ్ఞతే.

నాన్యైశ్రుతేర్నిత్యత్వాచ్చతాభ్యః, ౧౮.

నాతో, స్వవ్యతేనజాయతే మృత్యువృత్తితః నిత్యోని
త్యానామిత్యాదిశ్రుతిభ్యో నిత్యత్వావగతేశ్చ-

జ్ఞో ౭ త ప వ . ౧౯.

అథయేవదంబిహినిస ఆత్మామనపైతాకాకాహుక
శ్యప్రియతేయ ఏతిబిప్రకాశమిత్యాది శ్రుతేబిధౌ ముక్త
త్వాన్యైశ్రుతే చ మౌన్యైవం చక్షుఃశ్రుతేః స్వధర్మ
భావం జ్ఞానం చుచః-

ఉత్థాగ్రీష్టిగత్యాగతీనామ్, ౨౦.

ఉత్థాగ్రీష్టిగత్యాగతీనామ్ శ్రుతేనాన్యైః-

స్వాత్మనాచోత్తరయోః, ౨౧.

గత్యాగత్యోః స్వాత్మనైః సీవావ్యత్వా కలుప్త్యా నిశ్చ
తమ్.

నాణురతచ్ఛ్రీతేరితిచేన్నతరాధి

కారాత్, ౨౨.

శుభిష మహానజ ఆత్మేతి శ్రుతేర్నాణురతిచేన్న-యస్మా
మిత్తః ప్రతిబద్ధ ఆత్మేతి సరమాత్మాధికారాత్.

స్వశబ్దోన్యానాభ్యాంచ, ౨౩.

వీహాణురాత్మేన్యైశ్చాత్మే ఆరాగ్రహతోక్త్యావరణి
ఉత్తాన శబ్దాద్వాణుః-ఆహూపి సకలదేహవాపి తేదనానుశ
కల్యమతే సహేతుమాహ-

అవిరోధశ్చస్తనవత్, ౨౪.

యథా కర్తవ్య విద్వరేక దేశస్థాపి సకలదేహవాపి శుభా
జనయతి తద్వద విరోధః-

అవస్థితి వై శేష్యాదితిచేన్నాభ్యుపగమాధ్య

దిహి. ౨౫.

దశ విశేషస్థితి శ్చన్దనస్యేతిచేన్న ఆత్మ సూపి తదభ్యుపగ
మాత్ - హృదిహ్య యమాత్తా యోయం విజ్ఞానమయః హృద
ఘ హృద్యస్తర్జ్యోతిరితి శ్రుతేః - స్వకుతేనాహ.

గుణాద్వాలోకవత్ - ౨౬.

ఆత్మా స్వగుణజ్ఞానైః సకలదేహాంత్యాహ్వానుభవతి య
థామణి ప్రభృత యః స్వకీ నేనాలోకేన వ్యాప్యప్రకాశయ
న్తి - ప్రజ్ఞామాత్రా స్వప్రకాశతి శ్చుతేర్నజ్ఞానాత్మ సూర్యస్వ
తిరేకత్యక్తాహ.

వ్యతిరేకోగన్ధవత్తథాచదశయతి - ౨౭.

గన్ధవతి వృథివతివత్ ఆహంజానామిత గుణవత్త్వేనాచ
లభ్యేవ్యతిరేకోఽస్తి - దర్శయతిద శ్చుతిర్యతిరేకం జానాత్యై
వాయం శ్చగుణవతి.

ప్రథగుపదేశాత్ - ౨౮.

ఆత్మనఃప్రథత్వేన చోదదశ్యతేజ్ఞానమ్ - న విజ్ఞాతు
ర్విజ్ఞాత్యైవచిహ్నోహోద్యతే ఇతిజ్ఞానమాత్రప్రపదేశః కథ
మితిచేత్.

తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యపదేశఃప్రాజ్ఞవత్ - ౨౯.

జ్ఞానగుణసారత్వా తాత్త్విసూజ్ఞానాదివ్యపదేశః యథా
హృజ్ఞ స్వ విషయతోపి సన్నింజ్ఞానమితి.

యావదాత్మభావిత్వాచ్చనదోషస్తద్దశనాత్ ౩౦

ఆత్మస్వరూపానుబంధిత్వాత్ జ్ఞానస్యతేనవ్యపదేశో న
దోషః - స్వరూపానుబంధి ధర్మత్వేన గూత్వాదివాఖ్యాదర్శా
దిత్వాదివ్యపదేశోద్వ్యక్తే - శుభుప్రతిపత్తిసతాజ్ఞానస్య
గూఢతాత్త్వి విత్వం కథమియతాహ.

పుంస్త్యాదివత్త్వస్యసతోఽభివ్యక్తియోగాత్ - ౩౧.

శుభుప్రతిపత్తి సతోజ్ఞానస్యానిభివ్యక్తస్యాపివాగరాదా

అభివ్యక్తి సంభవార్ శ్చరూపానుబంధైక జ్ఞానమయధాతుం
ప్రాసాధారణసమీకణాతో చాప్యైవ సతో యవత్సైవ
భివ్యక్తిః. జీవాత్ సూక్ష్మాత్పర్యచులు స్తంబోక్తమ్.

నిత్యోపలబ్ధినుపలబ్ధిప్రసంగోఽన్యత

రనియమోవాన్యథా - ౩౨.

అన్యథాజ్ఞాప్తి హరితైః శర్వగతత్వేతావన్నిత్యవత్ శర్వదో
పలబ్ధిస్సాధ్యో - సజ్జోచ కాళావత్ - విద్యకానాయా అను
విలభేరపి నైవ హేతురితి సాపినిత్యవత్సాధ్యో - జ్ఞానేవిద్యకా
నే హేత్వస్మరణనివారణా సంభవార్ అగన్తుకజ్ఞానశర్వగతా
త్వనాదేవ సమవదోఽః శర్వాత్మనాం శర్వగతత్వేన జ్ఞాన
హేతూనాం మనస్సుమోగాదీనాం శర్వసాధారణత్వాత్ -
అదృష్టహేతూనామపి శర్వసాధారణత్వాత్ సాపినియమః -
అథోపలబ్ధినుపలబ్ధ్యో ర్విరోధాదుపలభేర్వా హేతవస్సుః
అనుపలభేర్వా - తథాసత్యసృతనియమస్సాధ్యో.

కర్తృశాస్త్రాధికారత్వాత్ - ౩౩.

జ్ఞాతాసన్నయమాత్మా కర్తృనుకర్తృత - ఆత్మసూకర్తృ
త్వేకుల్యాన్నకుల్యాది శాస్త్రాసర్థ క్త్యంభవ్యాత్.

ఉపాదానాద్విహారోపదేశాచ్చ, ౩౪.

కృహిత్యా స్వేశరీరే యథాకామగమనవర్తత్యితి ఉపా
దానిచారోపదేశాచ్చకర్తృ.

వ్యవదేశాచ్చక్రియాయాం నచేన్ని

దేశవిపర్యయః - ౩౫.

విజ్ఞానంయజ్ఞంతనుతత్త్వాదినా యజ్ఞాదా కర్తృత్వవ్య
వదేశాచ్చకర్తృ - విజ్ఞానశబ్దోబుద్ధిర్నాత్మనాదితత్త్వకారిజ్ఞా
నేనేతి నిర్దేశవిచార్యమస్సాధ్యో - బుద్ధిఃకరణత్వాత్.

ఉపలబ్ధిః కనియమః - ౩౬.

అగ్నితేరవ కర్తృత్వే తస్యా శ్చరూపాధారణత్వేన త్వా
న్యోక్తేపలబ్ధినియమవస్థులానియమస్సాధ్యో.

శక్తివిపర్యయాత్ - ౩౭.

ఉక్యతేరవ కర్మత్వకర్తురవభోక్తృత్వమితి నై వభోక్తి
స్వాదిత్యభాః.

సమాధ్యభావాచ్చ - ౩౮.

ఉక్యతేరవ కర్మత్వ ఉక్యతేరస్యాఽస్మీతి సమాధ్యభా
వచిసజ్ఞాచ్చ.

యథాచతక్రోభయథా - ౩౯.

ఆత్మనః కర్మత్వ ఇచ్ఛాయాం కరోత్యవ్యథా నకరోతీతి
వ్యవస్థాచ సిద్ధ్యతి యథాచతక్రోభయతాత్వ - మధ్యరిచ్ఛాభావా
నైవ్యవస్థా - చేరసధర్మత్వాదిచ్ఛాయాః.

పరాత్తుతచ్ఛ్రుతేః - ౪౦.

యతత్తానమన్మరో యమయతీతి శ్రుతే రాత్మనః కర్మ
త్వంపరాత్తుతమ్-సర్వవ్యచాహంకృదివన్నివిప్రోమత్తన్తనవి
త్త్యానమసోహసంచత్యాదిస్త్రుతేశ్చ.

కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతి

షిద్ధావైయర్థ్యాదిభ్యః - ౪౧.

జీవస్వేచ్ఛయా ప్రవృత్తినివృత్తిశాతుం ఉక్యత్వం
కరోతి-జీవేకృతం ప్రయత్నం ప్రవృత్తినివృత్తిశాతుమపే
క్ష్యతవనుమతివాసన పరఃప్రవర్తయతీతి విధినిషేధావై య
ర్థ్యనిగ్రహశుక్తిశాన్యోఽవగమ్యతే- యథాగురుతరచార్యా
దిభరణమబలః ప్రబలసహకృతః కుర్వన్నపిస్వీయప్రయత్నేవి
ధినిషేధయోగ్యోభవతి- ఎవమేవజీవః కరమపురుషానుమతి స
హకృతః ఉక్యత్వయా నోఽపి విధినిషేధయోగ్యఇతి నకర్మిన్వి
త్తాభాః.

అంగో నానావ్యసదేశాదన్యథాచా

పి దాశక్తితవాదిత్వమధీయతపకే - ౪౨.

జీవాత్తాచరమపురుషైః పృథగాత్తానం ప్రేతారంభమ

త్యాగకారణం కరణాధిపాధిపాదత్యాగిసానానాత్వవ్యవహారా-
వస్యధాత్వమస్యమత్తాబ్జిత్యైకోపదాత్మ-బ్రహ్మ-
కాళాత్యాగి సర్వజీవవాప్త్యైకమనీయతా-అంత్యైవమ్య
భయంభయంభయం.

మన్త్రవర్ణాత్ - ౪౩.

కాదోశ్య వివాదాత్తానీతిమన్త్రవర్ణార్థః

అపిస్త్యుర్యతే - ౪౪.

మమైవాంశో జీవన్మతే జీవన్మతాత్త్యాగిసా.

ప్రకాశాదివస్తునైకంపరః - ౪౫.

బ్రహ్మేశత్వైకజీవస్యజీవాత్కర్మకారణాత్కర్మావ-
శ్యవైకంపరః నిరవద్యః సర్వజ్ఞః సర్వసంకల్పవివక్షకర్తా-
కథమ్ - ఉక్తాశాదివర్త ఉక్తాశాదివస్తునాంజీవప్రభృతీనాం
ఉక్తాశాదివస్తుకదేశత్వైకంపరః - అదిశబ్దాద్వికేషగతై
కస్యభావజాతిగుణశరీరాణి గృహ్యంతే - వికేషజానాం వికేషై
కదేశతయా తదంత్యైకజీవైకవికేషగతైవస్తుకర్మకారణ-
స్యభావభేదానవిరుద్ధః సుతత్తనిర్వికల్పస్యత్తాశరీరమితిహి
కుః.

స్త్రుతన్తిచ - ౪౬.

విదవితాత్మకజగతో బ్రహ్మంత్యంఉక్తాశాదివదవితా
కరాదయశ్చ స్త్రుతన్తి ఎకదేశస్థిత్యాత్మైకత్వాద్విస్తారి
జీవాధా - పరస్యబ్రహ్మగత్యైకత్వేదమఖిలంజగత్ - తత్త్వ
త్వంవై హరస్తనః - తానిసర్వాణి తద్వపుంత్యాగిసా.

అనుజ్ఞాపరిహారోదేహసమబ్ధాజ్ఞోతిరాది

వత్ - ౪౭.

బ్రహ్మేశత్వైక సర్వజీవానాం కస్యవిదేహాధ్యయనా
తావనుజ్ఞాకస్య చిత్తంహరత్యైకతా బ్రహ్మకాది దేహావైకతే

మనమున్నాడు మనమనకే-యథాగ్నాదే శ్లోరియగారత్త
కాననమనాత్.

అసంతేనావ్యతికరః- ర౮.

శ్రీతిదేవాంభిన్నత్వాదయశ్చేనత్రోరతావచ్చిన్నత్వావ్య
క్షాననుభావ్యతికరః-అజ్ఞానూపాధిభ్యాం బ్రహ్మైవ శంభవ్య
తత్త్వతి చక్షువ్యయేపి నరద్యవస్థా.

అభాసాపకచ- ర౯.

శుభవ్యయేపి హతవశ్యాధాసః.

అదృష్టానియమాత్ - ౫౦.

శత్రుమిథ్యోపాధిశ్చతత్వేపాత్మనాం బ్రహ్మణ ఏవాజ్ఞాన
ముపాధిశ్చతి తత్త్వతే నాదృష్టనాపి ననియమా.

అభిసంధ్యాదిష్యపిచైతమ్- ౫౧.

అదృష్టకేతుభూతాభిసంధ్యాదిష్యపిచైతమేవ.

ప్రదేశభేదాదితిచేన్నాంతర్భావాత్ - ౫౨.

ఉపాధిశ్చుభిబ్రహ్మప్రదేశభేదాద్యవస్థితితిచేత్ ఉపా
ధిశ్చుగచ్ఛక్తు గర్వప్రదేశానాం తదంతర్భావాత్.

ఇతి శ్రీ భగవద్గ్రామానుజవిరచితే

వేదాంతసారే ద్వితీయస్యాధ్యాయ

స్వతంత్రీయఃపాదః.

తథాప్రాణాః- ౧,

యథాజీవాచక్షుతినిత్యత్వమితేర్నోత్పద్యతే- తథేంద్రి
యాగ్యపి - అశక్త్యా ఇదమగ్రసిద్ధి ఋషయోవాచతే అ
గ్రసిద్ధి చాగ్రావా ఋషయ ఇతి ప్రశంసకారేచాగ్రానాం
స్థితుశ్చేతాత్ - నైవత్.

గౌణ్యసంభవాన్తత్పరిమితిశ్చ - ౧,

తస్య పరమాత్మన వివ శృష్టే : పాగవతాన శ్రితే :
ముషికబ్ధిః పాగవతశ్చ పరమాత్మ న్యవ-బహుత్వానశ్చ
వ్యమలచరశ్చిరార్ద్రాః.

తత్పరిమితిశ్చ - ౩,

పరమాత్మన శృష్టిపూర్వత్వా దితరేషాం నామయోగస్య
తదానం పాగవతానో నేన్ద్రియశరః.

సప్తగతేర్విశేషితత్వాచ్చ - ౪,

సప్తవేన్ద్రియాణి-సప్తపాణిః - యదాపహ్నావరిష్టనేర్జా
నానికుసాసహ బుద్ధిశ్చ తి సప్తానామేవగతిశ్చివశాన్యోగప
తేషాం తత్పరిమితిశ్చ.

హస్తాదయస్తస్థితేతోనైవమ్ - ౫,

హస్తాదయోఽపీన్ద్రియాః తి జీవేదేహస్మఃస్థితాః ఉపకార
త్వాన్తేషాం - అతాన సప్తేవ అపితేషాదశః ఏకమేవురుప
ప్రాణాత్మైకాదశః ఇన్ద్రియాదిదశై కంచేతి గుర్తిస్త్రుతిశ్చామ్-
బుద్ధ్యాదయో మనోవృత్తిభేదాః-సప్తానాంగతిశ్చివగతిశ్చ
తేషాం తేషాం పాగవతానాం.

అణవశ్చ - ౬.

తానిచాగూని పాగవతానాం నామనాం సర్వపాణి
అనూత్కాగూని గతిశ్చివశాం.

శ్రేష్ఠశ్చ - ౭.

శ్రేష్ఠః పశ్చిమవర్తి పాణిః-పుష్పద్యతే ఉత్తరశాఖా
ధోఽయం మనువాదః.

నవాయుక్తియే పృథగుపదేశాత్ - ౮.

పశ్చిమవర్తి పాణిః న వాయుమాత్రం తత్త్రియాణాం ఏ
తత్త్రియాణాం తే పాణిః ఖంవామంతి పృథగుపదేశాత్ - ౯.

చతురాది వత్తుతత్పహశిష్ట్యాదిభ్యః ౯.

కాయేః పృథగ్భూతాయం నాగ్నాదివత్ ఘాతాన్తరమ్.
కాయారేవ దేహభారణయే గ్యాకారమావన్న శ్చతురాది
వజ్జీవోపకరణమచతురాదిభి స్సహజావదశ తుల్యోపకార
తస్త్వభ్యుత్పత్తయః.

అకరణత్వాచ్చ నదోషస్తథాహిదర్శయతి. ౧౦,

కరణం క్రియా-సజీవోపకార రూపక్రియారహితత్వ జో
షః - యతః క్రితిరేవదేహద్వియాద్యతైథిభ్య కరణం దర్శ
యతి- పాణిశక్తిమనెదేహాది తైథిల్యాభిధానాత్.

పశ్చిచ్ఛత్తిర్మనో వద్వ్యపదిశ్యతే- ౧౧-

పాణిగవకవసస్వవృత్తిభిః పాణిహనాదినామ భాగ్యవతి-
కామాదిభిర్యథైకమేవ మనః కామస్వచ్ఛబ్దవికారభ్యత్యేత
త్సర్వం మనవజేతి-

అథ ఋశ్చ- ౧౨-

పాణిః సూక్ష్మాత్కృతీకృత్యత్కాన్తరణుః.

జ్యోతిరాద్యధిస్తానస్తు తదామననాత్పాణి

వతాశబ్దాత్ - ౧౩-

జీవేనసహగ్నాదే రిద్వియాధిష్ఠానం పరమాత్మసంకల్పా
దేవభవతి-యోగోతిష్ఠస్త్రిమస్మతో యమయతీత్యాది శ
బ్దాత్ - సర్వస్యతస్మియామ్యత్వనియమాత్.

తస్యచనిత్యత్వాత్ - ౧౪-

సర్వేషామాత్మతమానుప్రవిశ్య సర్వనియమసస్యనిత్యత్వా
త్పరమాత్మనః- అవజగతీయత్వాదిత్యభః - తస్మిష్ట్యతతే
నాను ప్రావిశదితికుతేః.

తద్విద్వియాణితద్వ్యపదేశాదన్యత్ర శ్రేష్ఠాత్ - ౧౫

శ్రేష్ఠాదన్యత్రయే ప్రాణాన్తద్విద్వియాశి-తేష్యవేద్వి
నిత్యత్యుపదేశాత్ - ఇద్వియాణితత్వైకంతత్యాదా-

భేదశ్రుతేర్వైలక్షణ్యాచ్చ- ౧౬-

ఏకస్తాజ్ఞాయతే హిణో మనస్సుర్వైవియాణిచేరిభేదేనాత్మ
త్రికృతేర్వియ వృత్తుః పరమేపి హిణవృత్తుః సతమవైలక్ష
ణ్యాచ్చ.

సంజ్ఞామూర్తికృత్ప్రిస్తుత్త్రీ వృత్తుర్వత
ఉపదేశాత్ - ౧౭-

దేవాది నామరూపవ్యప్తి స్పష్టిశ్చతుర్ముఖ శరీరకాత్మక
కూత్తన ఎవనతేవల చతుర్ముఖాత్ నామరూపేవ్యాకరవాణి
తాసాం త్రివృతం త్రివృతమేకై కాంతరవాణీలిత్రివృత్తురగం
కుర్వతో నామరూప వ్యాకరణాచ దేశాన్ త్రివృత్తిరగం
తేవలరతుర్ముఖస్యకనమ్భవతి. త్రివృత్తృతైహ తేజోబన్దై
రణ్ణమత్వాద్య సత్సాన్మతుర్ముఖ స్పష్టిః. తదగ్రమథవైధి
మంతస్త్రిక జ్ఞే స్యయం బ్రహ్మత్యాది స్మృతేః.

మాంసాది భౌమంయథాశబ్దమితరయోశ్చ- ౧౮

అన్నమణితంతే) ధావిధీయత ఇత్యత్ర హి గుత్తలివృత్తుర
కా దేహాగర్భర యతోఽన్తాన్తర్మలిక పురుషోపభుక్తా
న్నాదీనాం పరిణామ ప్రకార ఉచ్యతే - అన్యథామాంసమన
సాః పురీషాదణి యన్వైసావ్యత్వతైజసత్వప్రసక్తిః తథాశ
బ్దన్నమణితంతే) ధేరి ధూమేరేవతే) ధాత్వోప క్రమాదన్నమ
యంహిసోమ్యఇతిమనసోభామత్వచ్చవిరుధ్యతే. తథేతరయో
కస్త జసోస్త్రైవిరుధ్యంవిరుధ్యతే. తదిదమాహ. మాంసాదిభౌమం
యథాశబ్దమితరయోశ్చలి-పురీషవస్తాంస మనసీఅపిభౌమఇ
తిమ్యుచ్యతే. తథ మూర్తివల్లోహిత హితవప్యప్యతథా
స్థివస్తజ్జావాచాతైజసా - పూర్వమేవతివృత్తురభ్యేత్త్యా
త్తకం వస్తుకథమన్నహాపస్మజ ఇత్యుచ్యత ఇత్యత్రాహః.

వైశేష్యత్తుతద్వాదస్తద్వాదః- ౨౦-

అస్మాదిథాయన్వైస వైశేష్యత్త్వాదః-

ఇతి త్వి భగవద్రామానుజవిరచితే
 వేదాంతసారే ద్వితీయస్యాధ్యాయః
 స్య చతుర్థఃపాదః సమాప్తశ్చ
 ధ్యాయః-

తదంతరప్రతిపత్తౌరంహతి సమ్మరిష్వక్తః

ప్రశ్ననిరూపణాభ్యామ్- ౧-

టీవోదహృదహన్తర గణనే యాత సూత్రై స్సమ్మరిష్వకో.

యాతిగచ్ఛతి-కుతః-ప్రశ్ననిరూపణాభ్యామ్ శబ్దాన్నివిత్యా
 యాం ప్రశ్న ప్రతిపత్తౌరంహతి సమ్మరిష్వక్తః-వేదాంతసారే
 మ్యుక్తామతావాచఃపురుషవచసోభవన్తిప్రశ్నః.ఇతితుప
 య్యుక్తామతావాచఃపురుషవచసోభవన్తిప్రతిపత్తౌరంహతి
 తేహరమ్యతా ఆవస్తివృత్తరణేన యాతాన్తరసంప్రస్తాః
 ద్యువర్జవ్యవృద్ధివపురుషయోషియావాగ్నియజీవేనసహప్రతి
 స్తాః పయ్యుక్తామతావాచయోషివగ్నిప్రవేశవేదాయాం పు
 రుషశబ్దాభిలపనీయాభవన్తి పురుషకారతాం భవన్త్యత్య
 భః- ఉత్తరైస్సూత్రైరయమర్థోఽభివ్యజ్యతే - సచాయ
 మభః- టీవోబ్రాహ్మణాదేహశ్చస్వభావాదనాదికర్తృతత
 త్ఫలభోగాయాప్తదేహదుత్థాయ గచ్ఛన్తేదేహస్థాభియా
 తాన్తరసంప్రస్తాభి స్సూత్రై కారాభిరభ్యః పరిష్పత్తౌఽగ్ని
 త్వేన రూపితంద్యులోకం పౌవృతాభి రేవామృతకుండలేహ
 తాత తరితాభిరభ్యః పరిష్పత్తోదేహశాం తేషత్య ముపగ
 మ్యతై స్సహ తత్ప్రభోగమనురూప కర్తావసానేభుక్త్యప్త
 ప్రాప్తాది యోనిప్రాపకకణానాసహ పునరపీకుంలూక మగ
 న్యకణాకర్తుం తాభిఃపరిష్పత్తౌఽగ్నిత్వరూపితం తేజా
 న్యం పౌశ్యవక్షాధారాభిస్సహగ్నిత్వరూపితంపుద్గివీయ
 త్తగమ్యవీహ్యదిశస్యేన సంయత్యాత్మాకారపరిణతేన

శుభాగ్నిత్యయూపితం శురువం చాగ్నివ్య తతిః క్షుణ్ణాకార పరిణ
తాభిస్తాభిరద్భిః పరిష్వక్తోఽగ్నియూపితాం యోషితం చాగ్నివ్య
తత్రగర్భాకారం కరిణతాభిస్తాభిరద్భిః శురువం బ్రాభిలక్షణీయః
భిః పరిష్వక్తః కర్తృన రూపం చాగ్నిః పూర్ణాదరూపేణ జాయత ఇతి.
కథమశ్చ బై నాభిధానం శర్యేషామిత్యాశక్త్యా హః.

త్రాన్యకత్వాన్యభూయస్త్యాత్ - ౨,

గ్నివ్యత్రానత్రాన్యకత్వాత్ ఆపి ఇతి యాతాన్తరణం
శృష్టావవాపాఽభిధీయన్త ఆపాం యాస్త్యదాభిత్వాచ్చా
శ్చ బై నూచ్యన్తే.

చాగ్ని X తే శ్చ - 3,

ఇతశ్చ యాత సూత్యైస్సంయుక్తో యాతి చాగ్నిః సూ-

తాగ్నికున్తం శర్వపాతా అనూతాగ్నికున్తీతి జీవేన శ
శుద్ధియగతే స్త తాశ్చియత్వేన దహన్యాపి సూత్యస్యగతిర
వగమ్యతే-స్త ర్యతేచ మనష్షష్టా నీప్తియాణి వగ్గ నిష్ఠా నికర్ష
తి - శరీరం యదవాప్నోతి యచ్చాప్యతాగ్నికున్తీశ్చరః-గృ
హీత్యైతాని సంయాతి వాయుర్గన్ధానివాళయః ౬తి

అగ్నాద్విదిగతిశ్రుతేరితిచేన్నభాక్త త్యాత్ - ౪,

అగ్నిం చాగ్నేతీతీన్ద్రియాణామగ్నాద్విదిగతిశ్రుతేర్న జీవే
న శుభాగ్నికున మితిచేన్న-వ గాద్యభిమానదేవతా సుభాక్త త్యా
త్వాగాదిశబ్దానామ్-ఓషధీర్లోహా నీత్యనవియద్భిర్లోహ దిభిస్స
హహాకారః.

ప్రథమేత్రవణాదితిచేన్నతాపవ

హ్యుపపత్తేః - ౫-

చీరభమేమ్యలా తాగ్ని మూమిదేవ మగ్నిః తాగ్నిసోమ
తాన్తరణం శృష్టాగ్నికున్తీతివత్తుం శక్యతే-3ంకుతస్మిన్నేతసి
స్మగ్నోదేవశ్చీర్థాంజావ్యతీతి శ్చీర్థేషామూమ్యత్వేన చాగ్ని
యత్ర ఇతిచేన్న - ఆశవత శ్చీర్థాశ్చేష్టానూచ్యన్త ఇత్యశ్చ

పుష్టాను కృతివచనస్య పృష్టానునుజ్యోవపత్రేగ్గమ్యతే-శ్రీ
 ధర్మవాచాఽద్యోహిశ్చాయతే.

అశ్రుతత్వాదితిసేన్నేష్టాదికారి

తాంప్రతీతేః- ౬-

అశ్రీ పృష్టా పృతివచనయారాచ ఎవనీరియన్మన రత్వ
 రిమ్యక్తో జీవజ్ఞః చేత్ న-ఉత్తరతీ అధయజ్ఞమగ్నిమజ్జిష్ట
 పూర్వదత్తమిత్యాదౌ ఇష్టాదికారిణాం జీవానాం గమన శ్ర
 తారవచనాద్యుల్లాసాగ్ని సమ్మద్యోపుష్ట వాచాఽయాస్తస్యా
 ఆమతెస్సామారాజా సంబంధావేతి సోమధూతతోవైకైఃసో
 మధూతస్సైవసోమారాజేతి పృష్టిభిజ్ఞానాదభిః పరివ్యక్త
 స్తాచ్యరీరి ఎవ ఆచక్షుశ్చ్యతఇతి గమ్యతే-తందవాళక్షయ
 వీతి ధూమాదివాగతస్య వైవేభాక్ష్యకూగత్వ శ్రీవ జాజ్ఞీవ
 స్యాన దవీయత్వాచ్య నజీవస్తోత్ర్యత ఇత్యాశక్యోహి.

భాక్తంవాఽనాత్మవిత్త్వాత్తథాహిదర్శయతి-2-

వివసోమారాజాతందవాళక్షయవీతి సోమధూతస్యదే
 వైభాక్ష్యకూగత్వవచనం భాక్తం తేవలెష్టాదికారిణామనా
 త్మవిత్త్వేన దవోపకరణత్వాభిప్రాయమ్ - తథాహి దశకంఠ
 తిశ్చుతిః-యథా పశురేవంసదేవానామితి పశువైవోపకరణ
 త్వందర్శయతి-యథాశజ్ఞో దవోపకరణత్వే-తథాఽత్మవిజ్ఞా
 నాత్మ విజ్ఞాంచ పరమపురుషోపకరణత్వం దవోపకరణత్వ
 ఇష్ట ప్రర్యతే- దేవాః దేవయజ్ఞోయాన్మిదుష్కత్తాయాన్మి
 మామపీతి-

కృతాత్వయేఽనుశయవాన్ దృష్టప్రృతిభ్యాం

యథేతమనేవంచ- ౮-

కృతస్య కర్మాణాఽనే అనుష్టైల్లోకాన్నివర్తమానాభు
 క్త ఇష్ట కర్మావాన్ని వర్తతఇతి కృతిస్తృతిభ్యాను వగమ్యతే-
 తమణీయ చరణారమణీయాం యానిమాపద్యస్తఇతి శ్చుతిః-
 తతఃపరివ్యక్తో కర్మాఫలశేషేణ జాలింయాపమిత్యాదికాస్తృ

లి:- ఆహాహా ఏకాదశ మార్గకదేశ ఏకారాస్తరణ నై
కదేశ.

చరణాదితిచేన్న తద్దుపలక్షణా ౧౦-౧

కార్తాజిని:- ౯-

రమణీయ చరణాదితి చరణశబ్దాన్నానుశయ: చరణశబ్ద
స్య స్తాతాచార విషయత్వాదితిచేన్న-అనుశయోపలక్షణార్థా
చారశ్రుతి: తస్యైవనుభవాధనత్వార్ -

ఆసర్థక్యమితిచేన్న తదపేక్షత్వాత్ - ౧౦-

స్తాతాచారశాసనమయోగాదా సధాశక్యమితిచేన్న తద
పేక్షత్వాత్ సర్వస్య పుణ్యకమణి: సన్యాసోసాగుదిర్ని
త్యమితి విచనాదితి కార్తాజినిమతమ్-

సుకృతమమృతే పవేతితుబాదరి:- ౧౧-

రమణీయచరణాఃకుపూయచరణాదితి చరణశబ్దేనసుకృత
మమృతే ఎవాభిహితే పుణ్యం కమణాచరణితి ఏసిద్ధిరితివా
దరి:- ఏతిదవస్వీకృతం స్తాతాచారాపేక్షం సర్వకమణిచ
స్వీకృతమ్-

అనిష్టాదికారిణామపిచశ్రుతమ్- ౧౨-

ఇష్టా పూర్తాద్యకుర్వతామపిచస్సగమ: మన్మయైవైతేచా
ప్రాల్లాకాత్ప్రియస్థి చస్థితుసమేవత ఇత్యుక్తమర్ -

సంయమనేత్వనుభూయేత రేషామారో

హావరోహౌతద్గతి దశానాత్ - ౧౩.

ఇష్టా పూర్తాద్యకుర్వతాం యమశాసనే తత్ఫలమనుభూ
యారోహడి: వైవస్వతం సంగమనం జనానామిత్యాదౌ తద్ద
శాసాత్ -

ప్రరన్తిచ- ౧౪-

సర్వచైతే వశంబూర్తియమప్యు శగవతా తతి-

అపి సప్త, ౧౫-

శుభ్రారాజాదీనపి స్వరన్తి.

తత్రాపితద్వ్యాపారాదవిరోధః, ౧౬-

తత్రాపియకుప్యాపారాదేవయకువశ్యతాయాఅవిరోధః.

విద్యాకర్తృణోరితితుప్రకృతత్వాత్ - ౧౭.

విద్యాకర్తృణాః ఫలం బ్రహ్మగమనం వస్త్రగమనం చ శధమ-తద్య
ఇథంవిదుస్తేవిధాన మభినంభవన్తి ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యపా
శుతే తేధూమమభినంభవన్తి తి ప్రకృతత్వాత్ - బ్రహ్మచస్త్రగ
మనయే: - అతఃపాపినాం నశత్ప్రసక్తః.

నత్యతీయేతథోపలభ్యే: - ౧౮.

నరపాపినాం చేహ మద్యగోగమనాద్యపేక్షాతేహంద్య
లోకగమనాభావోపలభ్యే: - అథైతయే: శుభోర్మకతరణ తే
త్యాకభ్య ఏతత్ప్రతి మంథానం తేనాసౌలకోససంపూర్వతే
ఇతి- త్యతీ మథానమితి పాదకర్తానాదవ్యస్తే.

స్తర్యతేపిచలోకే - ౧౯.

లోకే దవోపిద్యాదీనాం పుణ్యకర్తృణామపి శుభ్రయామా
త్యనపేక్షా దహరమృస్తర్యతే.

ద శ్చ నా చ్చ - ౨౦.

తథాద శ్చితావపి దృశ్యతే-యాతానాం త్రిజ్యోతబీజానిశ
వస్త్యాద్విజం దేవజయద్విజమితి స్వేదజౌద్విజయోస్తదనపేక్ష
త్యమ్.

త్యతీయశబ్దావరోధ సుంశౌకజస్య - ౨౧-

స్వేదజసోద్విజకజైన సక్తిహ ఇత్యభా: -

తత్స్వాభావ్యాపత్తిరుపపత్త్యై: - ౨౨-

యథేన కుకాకమిత్యాదినాఽకాకా పాద్యత్యాకత్తి: శ్చ
త్యవరోహర ద్వివిశ్యతే. తత్రతత్ర సుఖయ:ఖానుశవాహ
యాహ వశత్తి: - తదనుశవాహర ద్వివిశ్యతే.

సంధ్యసృష్టిరాహుని - ౧.

సంధ్యస్వప్నై అభరథా రథయేగా నృథస్యజరణత్యా
నిసాధిహితా సృష్టిజీవకృతా - తుష్కరిగ్య స్మృత్యస్య
జలె సహితరేతి స్వప్నదృశంజీవమహితరథాహ కృతిః.

నిర్మాతారంతైకేపుత్రాయశ్చ - ౨.

ఏతమేవజీవం నిర్మాతారం స్వాప్నానామథానామేకేకాభి
నూఽభీయతే - ఎవసుప్తేషు జాగర్తి కామం కామంపురుషో
నిర్మితానిజ్యత్యతే కామశబ్దనిదిష్టాః కామ్యమానతయా పు
త్రాయేవ - పూర్వతేనర్వాన్ కామాభస్మరణత్వత్వా
శ్చతాయాః పుత్రపాత్రానితి వివృతత్వాత్.

మాయామాత్రంతుకాత్స్యేనాన

భివ్యక్తస్వరూపత్వాత్ - 3.

తుశబ్దాత్పక్షేవివరితరతే - స్వప్నయాగధాదిసృష్టిః తది
వమిశ్వరకృతం మాయామాత్రం స్వప్నదృశైకేనానుభవ్యం
రత్నాలకాత్రావసానమిత్యాశ్చర్యతయామయేత్వక్తవ్యతీ
వస్య సత్యసంకల్పత్వాది స్వరూపం స్వాభావికం సంసారదకా
యాం కారైస్త్వినానభివ్యక్తమితి సతస్య సంకల్పకాత్రాత్
సృష్టిరుచవద్యతే - సహితరేపురుషోనిర్మితానిజ్యతీ సజీవవి
యం తస్మిన్లోకాత్పితా స్మర్యజితి వచనాత్ - స్వాభావికస్వా
సభివ్యక్తీకేతుకాహ.

పరాభిధ్యానాత్తుతిరోహితంతతో

హ్యస్యబద్ధవిపర్యయా - ౪.

తుశబ్దః పక్షవాద్యత్వత్వభాః - జీవస్యానాద్యవచార కృ
వాకేణ పరాభిధ్యానాదవతిరోహితం రూపమేతదవచారా
త్తదనువృత్తైర్వ్యస్యబద్ధమేకైకభవస్యభయం భవతి అథ
సాధయంతో భవతితి కృతిః.

దేహయోగాద్వాసోఽపి- ౫.

సోఽపి తిరోభాసభావో దేవతనుష్యుడి దేహకారాదిద్యో
గాత్ శృష్టివేదాయాం నామరూపవిభాగానర్హ మత్యైకాద
విద్యోగాత్పరమే-

సూచకశ్చహి శ్రుతే రాచక్షతేచతద్విదః, ౬.

అథ శ్చష్టాః పురుషం కృష్ణమిత్యాదికులైశ్చభాగుభసూ
చకశ్చష్టాః- శ్చష్టావిదశ్చాచక్షతే- అతోనదేవశ్చష్టా
శ్చష్టార్థనామ్.

తదభావో నాడీమతచ్ఛ్రుతే రాత్మనిన, ౭.

శ్చష్టాకారస్సుమప్తిః- ఆసుతవాసుప్తాభవణ- సతాసోమ్య
తతాశ్చష్టామూఢః తీతి కులైర్నాడీమ పరమాత్మనిన- పురీత
తికతద్వికృతేః పురీతతిర- పాసాదఖట్యాపర్యజ్ఞవదవి
దోభాత్.

అతఃప్రభోధోస్తాత్- ౮.

శతతిగమ్య సమిదురిజిప్తాః శ్రుతాభక్తులికరవివ.

సపవతు కర్తానుష్ఠృతిశబ్దవిధిభ్యః- ౯.

సతాసంపన్నాపి సుమప్తవివ శ్రుబద్ధస్తిప్తతః- శ్చానవైధు
శ్చేతకృతనృకర్తృణస్తేనామభావ్యత్వాత్ పూర్వానుభూతప్ర
త్యభిజ్ఞానాత్ తదభిజ్ఞానాఘృతేత్యాదియద్యభ్యవన్తి తథా
భవన్తి శబ్దాత్ మాతోపాయవిధ్యానర్థత్వాత్.

ముద్ధేఽథ సమిప్తిః పరిశేషాత్- ౧౦.

మూర్ఖితే పురుషేయోఽపి స్థానామరణాయార్థసంపత్తిరితి
సామభిజ్ఞానాకారభేదాత్పునరుత్థానాభావనియమాభావాత్
జ్ఞాయతే.

నస్థానతోఽపి పరస్యోభయలింగంస

ర్వత్రహి- ౧౧.

తాగరాదిమ పరశ్చ్యవస్థాశ్చస్త్రామిత్యేక స్థితకస్తి

వికృతముఃఖానితాకుంకిప్యతైమూహానసపీతికృతానుగ్రహ
నివర్తితానీతి తత్సత్పరాభావమనునందధారి - అథాత ఆ
దేశోనెతిసకలవిశవప్రతిషేధామౌళియలిక్తస్వమిత్యతతా.

ప్రకృతైతావత్త్వంహి ప్రతిషేధితతతో

బ్రవీతిచభూయః- ౨౧.

ద్వేతావబిప్రాయాపెఇత్యాద్యభ్యుత్పన్నప్రకృత్యాస్య
బిప్రాయాపకేనాపిజ్ఞాతస్యరూపస్వయంవిశిష్టమనన్త
స్యైవ ప్రతిషేధానమువార్ ప్రకృతైతావత్త్వతః సకలవి
బిప్రాయాపిప్రకృత్యైతాంనెతినిలీతి ప్రతిషేధి- తతఃప్రకృత్యా
త్పర్యమనుక్తగుణగణంబివీరిచ- సచ్యతప్రాదినిత్యస్యత్వ
తమస్తీతి- ఇతినిలీనిది- మ్మర్ బిప్రాయాస్యస్వచ్యుతకృత్యైవ
త్తి- అథనామధేయం సత్యస్య సత్యమితి తన్నిర్వచనంహౌతా
నై సత్యం తేమమేషసత్యమితి- పాశాఃకేవాత్తానః వియతాది
వదుత్పత్త్యభావార్ తెనుంసత్యత్వం తేభ్యోఽవ్యవసర్యంజ్ఞా
నసహోచాద్యభావార్ అతఃప్రకృత్యైతాప్రతిషేధాదుభ
యలిక్తమేవ - ప్రకృత్యైతా సత్త్వతఃప్రకృత్యావ్యవసర్యతే అస్య
త్పర్యంభాగిన్మమితి నెతినేతినిలీషేధార్థాద్యతతా.

తదవ్యక్తమాహుహి- ౨౨.

బిప్రాయస్యరూపం సకేవాపిప్రకృతాన వ్యజ్యతే- తథాఽహుహి
కులిగణః- ససంధ్యశ్యతిష్ఠతి రూపమస్యనచక్షుషాచశ్యతి
కశ్యనైసమిత్యాదిః- విత్యత్యాదిసాఘటాదేరవాస్తిత్వంగృహీ
తేన బిప్రాయః.

అపిసంరాధనప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్- ౨౩.

అపిచాత్యర్థప్రియానుభూత్యానరూపసమ్యక్ప్రీతిసేబిప్రాయ
రూపంగృహ్యత్యైవ కులిగ్నైతిభ్యామవగమ్యతే - నాయమా
త్తాప్రీతచనెనెత్యాదికులిః- నాహంవేదైరిత్యాదిస్మృతిః.

ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యంప్రకాశశ్చ

కర్మణ్యభ్యాసాత్ - ౨౪.

ఆరాధనకర్మణ్యభ్యాససంపాదనాద్యేహంబ్రహ్మస్వరూపద
త్వసంజాతం తద్దత్తనైవజ్ఞానానన్తా దేవ జగదైకైకస్యావ్య
వైశిష్యం చిత్రితతే - అహంబునురథవం నూర్యశ్చేత్యాహా.

అతోఽనస్తేనతదాహిలిజ్ఞమ్ ౨౫.

అతో ద్వైవావబ్రహ్మణిరూపైత్యాదిమోచిత్తైవానన్తేన
కల్యాణగుణగణైః యోగోబ్రహ్మణస్పదః - తథాసత్కుళయ
లిజ్ఞమివ బ్రహ్మ.

ఉభయవ్యపదేశాత్త్వహిమన్జులవత్ - ౨౬.

ఆత్మైవేదంసర్వమ్ - అస్తావ్మాయాశృజతేవిష్యమిత్త్యేకత్వసా
నాత్వ వ్యపదేశాదహేః కుట్టలకావాదివత్ బ్రహ్మస్వరూపస్యై
వ ద్వైవావబ్రహ్మణిరూపైత్యాదిసూక్తః స్ఫుఢివ్యాదిభావః.

ప్రకాశాశ్రయవద్వాతేజస్తాత్ - ౨౭.

చిత్తాశతకాశ్రయయోర్యథా స్వరూపభేదః పితేజస్త్య
యోగేనైకమ్ - ఎవంబద్భిన్నాబ్రహ్మైకజాతియోగన.

పూర్వవద్వా - ౨౮.

కాశబ్ధః పక్షద్వయవ్యావృత్త్యభాః. యథాపూర్వత్రిదీ
వస్య ప్రకాశజాతిగుణశరీరవత్ విశేషణతైక స్వభావతయా
విశిష్టైకదేశత్వేనాంశత్వమ్ - ఎవంబద్భిన్నస్మిన్మానఃపి ఆత్మైవే
దంసర్వమితి చిదబిహోరతే నైవశబ్దేనైత్యాభిధాన మిత్యం
శత్యమప్యేకరూపమితిపూర్వవద్వత్కృత్ - ఇతరపక్షయో
ర్బ్రహ్మణస్పదోపతాదిదుర్వారమిత్యభాః - యస్మాత్తాశరీరం
యస్యస్ఫుఢిశరీరమి చిదబద్భిన్నస్మిన్మా శరీరతయాతద్విశే
షణస్వభావతానీదా.

ప్రతిషేధాచ్చ - ౩౯.

నాశ్యజయైతజ్జీర్యతైత్యాదివాఽబద్ధర్కప్రతిషేధాచ్యైవమ్.
పరమతస్సేతూన్మానసమద్భిన్నభేదవ్య

పూర్వద్వారణ గర్తస్థలపాథసమితి నిశ్చయః.

పూర్వస్తు బాదరాయణోహేతు

వ్యవదేశాత్. ౮౦.

పూర్వోక్తం పరమపురుషస్యైవ ఫలకాయత్వం భగవాన్
కావరాంతరే కున్యతే - నాయన్యగ్ధశ్వతకాల భేత్యాది
మ సేవై సమ్భూతిం గమయతీతి భగవదాత్మక నాయ్యాదేః
కమలాధిష్టవ ఫలకేతుత్వ వ్యవదేశాత్ వాక్యశేష స్థవి
ధ్యపేక్షితం ప్రితిత్వన్తికవా ఇత్యాదిమస్వీకీయతే -
యేవాయాతిత్వన్తికహిసూయతే -

ఇతి త్రివిధభగవద్రామానుజవిరచితే

వేదాంతసారే తృతీయస్వాధ్యాయ

స్వద్వితీయః పాదః.

సర్వవేదాంతప్రత్యయం చోదనాద్య

విశేషాత్. ౧.

సర్వవేదాంత ప్రత్యయం దహరాద్యకాశన మకమక
విశ్వాకాశనీతేతి కమలాధిష్టవ ఫలసంయోగ రూపాఖ్యా
నాను విశేషాత్.

భేదాన్నేతిచేదే కస్యామపి - ౨.

అవిశేషపున క్కులిర్పదాపాదకేతి సవిద్యైక్యమితిచో ౨
త్యైక్యేపి కాఖ్యానరే ప్రతిపత్తృభాతాత్ సభేదః.

స్వాధ్యాయస్య తథా త్వేహి సమాచారే ౨

ధికారాచ్చ సవవచ్చతన్నియమః - ౩.

అథర్వవేదే తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిశ్వాం వదేతేతి శిరో
వ్రతకతాంత నియమః శిరోవ్రతశ్చ స్వాధ్యాయాన్త్యైకత్వేన - ౨

ముద్గీగ ముహూర్తాది ఉద్గీతానామవర్ణన ప్రాచీనవిషయం
 ఘోషాగానామ్ - హస్తామరాత్కర్ణ ఉద్గీతేనాత్యయే మేరి
 మవాజినాం కృత్వోద్గీగ విషయమితి రూపభేదాద్విద్యా
 భాష - యథేకవ్యాసుపి కాభాయా ముద్గీతో చాసనంహిత
 క్తయ పురుష వృష్టః పరోపరీయప్రాదివిజ్ఞప్తిభిః ద్యతే-

సంజ్ఞాతశ్చేత్త ముక్త మస్తి తుతదపి. ౮.

ఉద్గీగ విద్యతి సంజ్ఞిత్యా దుశయత్రైక్య ముక్తంచేద్వి
 భేదయభేదసింజ్ఞైక్యవ్యత్యేచ- యథావైచమిత్యాగ్నిహూ
 త్రేపిష్టిసాయురాయురవగ్నిహూత్రేచేత్యేవ మాదిమ-

వ్యాఖ్యేష్వ సహజ్ఞానమ్. ౯.

ప్రకమ పునరతే ద్విపక ప్రసంగత్తరాస్యపి సుగమస్యో
 హ స్యోవ్యాపై ముఖ్యేనోహనాం చక్రగతి ప్రాచీన విష
 యత్వమే - సహజ్ఞానమ్.

సర్వాభేదాదస్యత్రేమే. ౧౦.

యోహతైశ్చేష్టాభ్యా శ్రేష్టాభ్యా వేదశ్చేష్టాభ్యా సోపాత్మశ్చభవ
 తిప్రాణా హస్తస్యేష్టాభ్యా శ్చేష్టాభ్యాపాదసాం ఘోషానాంసంకా
 షీతితనాంప వా, అవిద్యాయాంవాగాదకాంసంకాషీతేశ్చ
 త్కాన్యైశ్చర వాగ్రహేతుకత్రైసతి స్పష్టశ్చేకరూపేనప్రా
 ణశ్చైష్ట్యమితిమాదిమ్ - వాగాదకతవనీతత్వానింబృభిక్యమపి
 ప్రాణసోభయతోక్తం కాషీతకీవాంతు నిన్నుక్తమ్ అథా
 విసర్వశ్చేష్టాభ్యాపాదన ప్రకారస్య సర్వవ్యాభేదా ద్విద్యేత్వ
 మితి కాషీతఃప్రాణస్త్యాయామపి వస్థిత్యాదియ ద్విపసం
 హార్యాః.

అనన్తాదయఃప్రధానస్య- ౧౧.

అభేదాదివర్ణన- బ్రహ్మస్వరూప నిరూపకత్వార్థతా
 మల్యోక్త్యానానంతాదియో గుణాః సర్వానుపర విద్యాసూత
 సంహార్యాః గుణినో బ్రహ్మణ స్పర్శత్యాభిభావే -

త్వాచామేదేతమనరదన్నకునగ్నంకురుతత్వతాచమనశ్య
 త్పుత్యాచారప్రాప్తత్వాతాచమనకుస్త్రీపావకునీయానామ
 పాంచాగ్రితాశస్త్రసుసంధావకుచాప్తందిధియతఇత్కుక్తుమ్
 ఆచాప్తస్త్రైవవిధయతయాభ్యావేనాత్ - ఆత్మానునాద శ
 రూపేపివిధిః కల్పతత్వత్యథాః.

సమానపవంచాభేదాత్ - ౧౯.

అగ్నిరహస్యేబృహతారణ్యకేచాహ్నుతాకాజ్జిల్లవిత్వా- ఏ
 కత్రీశుత్యనముపాసీతమసూయంఁచాగ్రితరగ్గారూపం
 శత్యసంకల్పకాకాత్యనమితి- ఇతరత్రీమసూయయ్యం
 పురుషభాస్యత్యంతస్తిన్నవర్షదయేయధాప్రహిర్వాంజవో
 వాశంష సర్వశ్యవశీ సర్వస్యేకాన స్పృష్పాధిపతిస్సర్వమి
 దంచ్చికాస్తీతి- ఏళయత్రీమసూయత్వాదికే శమానెసతి
 వత్త్వాదే సుత్యసంకల్పత్యవిరతియాపదభేదాద్విద్యైక్యమ్.

సమృద్ధాదేవమన్యత్రాపి- ౨౦.

యపషవరస్తికామణ్డరే పురుషయత్పాయం కక్షిశక్తి
 స్తిమ్యుపకృమ్యసత్యశ్యబ్రహ్మణిదివిమణ్డరేఽక్షీచకిపాశ్య
 త్యముక్త్వా తస్మాపనిషదహరిత్యధిదైవతం అప్యాపనిషదహ
 మిత్యధ్ధాత్తమితి ద్వేనామనీకాహ్నుయేతే - ఏళయత్రైకస్యైవో
 పాశ్యశ్య సంబద్ధాద్విద్యైక్యమిత్యుళయత్రీకభేదామనీ.

న వా వి శే షా త్ - ౨౧.

నైకత్ అదిత్యాక్షిస్థానసప్తస్థభేదాత్. ఉపాశ్యన్యవిత్వా
 భేదభరియతేనామనీ.

ద శ్క య తి చ- ౨౨.

వర్షంతరిగురివిత్వాభేదమ్-తస్యైతశ్యత దవరూపంయ
 కముక్యరూపమితి రూపాదిదశంబుగీతీ.

సంభృతిద్యువ్యాప్యపిచారః - ౨౩.

బ్రహ్మజ్యేష్ఠావీర్యానంభృతాని - బ్రహ్మగ్రజ్యేష్ఠందివహుర
 బ్రాసేత్పాది జ్యేష్ఠానాం వీర్యాణాం బ్రహ్మణి సంభృతిర్ద్యువ్యా

ప్రశ్న బ్రహ్మణ్యతేన తదవతాభ్యాధీతమితి సమర్థం పాశన శేష
 యోగం-అతాద్యువాప్తి సామర్థ్యాదల్పస్థాన వ్యతిరిక్తేషాహ
 సనైషు హిప్యతి- సామర్థ్యాద్యపి ద్యువాప్తి సహ కరితం
 తత్రైవ.

పురుషవిద్యాయామపిచేతరేషామ

నామ్నానాత్ - ౨౪.

ఛాన్దోగ్య తైత్తిరీయకేచాక్షుతా పురుషవిత్వాభిన్నా
 యజమానకత్వాదీనాం యజ్ఞవయవానామైతరేషాం సేవన
 త్రయాదీనామివ త్రాత్మాత్మానామస్య త్రానామ్నానాత్ ఫలభే
 దాచ్చ - తైత్తిరీయకే ఆత్మాదీనాం యజమానత్వాదికల్పనా సా
 యం ప్రాతిర్దధ్యన్తి నానాం సేవనకల్పనం బ్రహ్మవిహితహి
 ప్రతిఫలం ఆత్రఫలస్యాశ్రవణాత్ పూర్వప్రస్తుత సేవనబ్రహ్మ
 విద్యాజ్ఞానః ఛాన్దోగ్యే హాశ్రమేదీనాం దీక్షాదికల్పనం త్రిధావిధ
 త్త పురుషవిద్యునాం సేవనకల్పనం శతంబీవతీతిచఫలం.

వేదాద్యధాభేదాత్ - ౨౫.

ఉపనిషత్కారమృష్యధీత కుశం ప్రవిధ్యత్వాపి మన్త్రీవన్త
 హస్తతాదికర్తవచ్చ శమ్నామిత్రస్సహనావవత్సరి మన్త్రీవ
 పి మన్త్రీహ మర్త్యన ప్రయోజనభేదావగమాదధ్యక్షనశేషభూ
 తా విధిసవిద్యాజ్ఞానూతావేతా.

హానాతూపాయనశబ్ద శేష త్వాయు-

శాచ్చస్త్రస్తుత్యుపగానవత్తదుక్తమ్ - ౨౬-

విదుషోబిప్సాహిత్తువతిః పుణ్యసామయోర్విమోచనమ్ ఏక
 స్యాంకాభాయాం విదుషస్తద్విత్త సాధకాధీరమ్-విదుక్తయేః
 పువేశస్థానమేక స్యాంకాభాయామ్-పుణ్యస్య పువేశస్థానం
 సుహృదః కుష్కూతస్య శత్రోన ఇతి- ఏక స్యాంకాభాయాం వి
 మోచనం పువేశస్థానం తేమృతం హుత్వా తమ-సేవ్యం తద్వి
 త్త సార్థక-హనా విధిపద్య సార్థక-హనా బ్రహ్మనేతేత్యర్థః
 హానిర్విమోచనమ్ ఉపాయసంప్రదేహః శేవనహానా వాత్సా

తాముం కేవలచోపాయనే అన్నలే ఇరలేతర సమచ్య
యోన్యాయ్యః సవికల్పః దేహాయన శబ్దస్య హనివాక్యశేష
తావత్తచ్చేషత్వం చ క్తయోః ప్రవేశస్థానవాచకత్వేన తద
క్షేపత్వం - యథా వాసంప్రేక్షావాక్యశేషభూ
తమ బోధస్వరూపకావళితద్విత్యేకం ప్రదేశాన్తరస్థమ్ - య
థాచదేవ సురాదాభ్యస్తాదిరైర్దేవైః భుత దేవచ్ఛనాం
విభావ్యుని ప్రదేశాన్తరస్థమ్ - యథాచదేవశస్త్రాంత్ర ముపా
కరోతీత్యేతచ్చేషభూతం సమయి ఓషితేమూర్త్యుషాదేశస్సో
త్రముపాకరోతీతి - యథాచర్వితదేహగాయన్తీ శ్చేతశ్చేషం
సాధ్యత్వరుపగాయేదేవ - ఎవముపాయనవాక్యస్య హనివాక్య
శేషత్వయా సంభవవ్యాగతౌ సవికల్పాన్యాయ్యః - తదక్తమ్ -
అపితువాక్యశేషస్సాద్యవ్యాన్యత్వాద్వికల్పస్యేత్యాదిహ.

సాంపరాయేతర్తవ్యాభావాత్తథాహ్యన్యై - ౨౭.

సుక్యతదుష్కృతయోగ్లానిరశ్వజన రోహణే ధూయ ధూ
త్యా శరీరమితి దేహవియోగకాలే శ్చుతాశాఖాన్తరే స ఆగ
చ్ఛితి విరజాన్తం తత్సుక్యతదుష్కృతే . ధూనుతత్వైర్వ్యవస్థ
విదుతాపి సా ప్రాయే చరమశేహ. యోగకాలేవ చిన్తనీ
యా - దేహవియోగాదూర్ధ్వం బ్రహ్మపాప్తివ్యతిరేకేణ తరి - వ్య
భోగాభావార్ తథాహ్యన్యైశాభినః - అన్యతావదేవరంయూ
విస్మయోమోక్షే అథసంపర్వైశ్చితి దేహవియోగ సమనంతరం
బ్రహ్మపాప్తిమథీయతే.

చన్తత ఉభయం విరోధాత్ . ౨౮.

దేహవియోగకాలే మున్యసాప విమోచన శ్చుతేదేహ
వియోగాదూర్ధ్వం బ్రహ్మపాప్తిశ్చ తేకృత్సుభయసుతోస్థరవి
తోధాదైతః తత్సుక్యతదుష్కృతేవిధూను హ్యాయం శ్చుతిభ
ర్ణకృత్తోనేరవః - ఏతం ప్రస్తానం దేహాయమాన దృతివా
క్యభిజ్ఞాత్ హ్యనుగమయితవ్యైర్భుతః.

గతేరథావత్త్వముభయథాన్యథాహి

లేకవిషయా పుష్పభేదోపసభేదకవిత్వాహ.

వ్యతిహారోవిశింషున్మీతరవత్ - ౩౬.

అర్థకేసరితే పుష్పాభ్యుద్భిద్ధవ్యతిహారఃకార్యః. ఉపస్థితా
అకనాయాద్యుత్పత్త్యధఃకమూలనాపి పాణాద హేతువ్యధః
కార్యం-ఉభయత్రకరితగత వాక్యానిహి పరమాత్మానమేవ
విశింషన్తి - అథేతత్తే సద్విత్వాయామపి పుష్పాభ్యుత్పత్తే
కథమైక్యమిత్యత్రాహ.

సైవహిసత్యాదయః - ౩౭.

నేయందేవతేతి పున్దుతాదంతైవ సర్వత్ర పుష్పగతా
పులిసచనేషు తత్సర్వం సతతే త్యావయ్యత్యర్థేషు.

కామాదీతరత్రతత్రచాయతనాదిభ్యః - ౩౮.

కహరోఽస్తిన్నసంకరాశ సైన్యదస్త్రదస్త్రేష్టవ్యమి
త్యుత్పాదేషుత్రాపహతపాదైత్యాద్యభ్యుత్పత్త్యాపిసర్వస
క్రల్పభిత్తాన్యైగ్య-వాదాంతయవిషయస్తద్వ్యవయత
కాశస్తస్తిభేదే సర్వస్యంకీసర్వసేకానైకత్యుభయత్రా
వయావయవత్వసర్వసంకల్పత్వద్విశేషయాపహిత్యాదినిర్ద
హతవిత్వాపుత్పత్తిజ్ఞానాత్ సర్వసంకల్పత్వసహచారిణోప
హతపాదైత్యాదిసర్వకామస్యపర్యవ్రాతభయతోపసంహ
ర్యాః.

అదరాదలాపః - ౩౯.

నేకానానాస్తికింబససంకలనెతిసరిత్యాదైతివిషేధోపసభ
త్వాదిగుణవిషయః సర్వస్యవశీసర్వసేకానైకతేయమజ్ఞా
తానామాదరణవిధానాత్-అతోసలాపః-సర్వస్యవిప్రకా
ర్యతయైత్యాన్నకానానాస్తిత్యబిప్రత్యకనానాత్వం పులిష
త్యత-సంకలనెతి సరిత్యాదైతిచ పాత్కరణశేషవిషయః.

ఉపస్థితేఽతస్తద్వచనాత్ - ౪౦.

ఉపస్థితేభిప్రాయాపసంకలనై ఉపసంచితేరవ హేతో
జ్ఞాత్యుద్భిదప్రమహాభిత్వాదిసాధనతోజ్ఞాత్యాదిపాత్కర్య

భిధానాన్ సాదాస్తోత్రః పఠంతస్స సాంసారికమితీశరః పద్వైవేషా శుగుహా.

తన్నిధారణానియమస్తన్వప్తేః పుష్ప

స్మృప్రసాదభక్తిఫలమ్ - ౪౧.

ఉద్భిధాన్య సాసనస్య క్రతౌ గౌదోహనాదివ సుపాదానా నియమః - తేనాభామసుసోయశ్చైతదవం వేదయశ్చవ వేదే యుద్భిధోహసనరహితస్యాపి కర్తవ్యమస్మాదగ్యనాత్ - యదేవ విద్యయాకరోతి శ్రద్ధ యోచనచచా తదేవవీర్యవత్తరమితి వ ర్మయానవిదే-తేఽపి క్రతువీర్యవత్తరత్వ సాధవతయోహాసన విధిఃకల్ప్యతే - వీర్యవత్తర స్వం నాను శ్రీబలకర్తాన్మరాప్రతిబ శ్చేహవిఃప్యే శిఖలత్వమ్ అలంకృతుఫలాత్పృథక్ఫలమన్విధోహాస నసింహనియమః.

ప్రదానవదేవ తమక్తిమ్ - ౪౨.

రహరవిద్యానూచచ ౧౩ హస్త త్యాదిగుణవిష్యోహాదా నైతత్తద్గుణిష్ట స్వయావసేవాప్రతిగుణం గుణ్యాప్యోఽః-ఇ స్తామియరాజ్య త్యాదివిషయస్వయావసేవాత్ప్రధానా వృ త్తివత్ - తమక్తిం నానానాదేవత్యాభిభక్త్యాఽపి.

లిఖ్యమాయస్తాత్తద్ధిబలీయస్తదపి - ౪౩.

వహానశీర్షంజేమిన్యో నారాయణశబ్దేఃచక్రతదహ రవిద్యోహాస్యరూత్రంభవత్యేతే - అపిచ సర్వచరవిద్యానూ హాస్యసేవ తద్విక్వాభూతవాక్యమాయస్తాత్ - జేవాక్షరవివశ మ్భవరబ్రహ్మశబ్దై స్సగోష్ఠిహాస్యానూద్యనారాయణత్వం హివిధీయతే - చక్రకరణాద్ధివాక్యం బలీయః - పదపి శ్రుతిలిక్తే త్యాదిసాక్షమ్

పూర్వవికల్పః ప్రకరణాత్సాత్వికః - ౪౪.

యమానసవత్ - ౪౪.

మనశ్చిత్తోవాప్తితః ప్రాగదితత్యాదిసాహ్చిది తాగ్నినా మ్మనస్వాదవమగ్నితాగ్నిత్యాదితా మూర్త్య చక్రతేజ్జకత్యాగ్ని

శషిరుతక్రియా ముద్రాత్వము ప్రవేశస్వార్థం. ఎమఁగి నెవ్వ
నెట్టకదితాగ్ని నాఁకల్పి కి వృద్ధివాహ్యమౌతమఁసగునాఁదె
హం మనసానామపి క్రియామయకత్వస్థింపఁజరుద్ధమ్.

అతిదేశాచ్చ - ర౧.

తేహమేకైకవివతావాన్యావానామూర్వప్రతీకఁతాగ్ని
తాత్పర్యదిశాద్వ తదిద్ధమ్.

విద్యైవిమ నిర్ధారణార్థకనాచ్చ - ర౨.

విద్యైవై తేవిద్యామయకత్వస్థిం తాత్పర్యం. ఎమఁగి
తాగ్నిత్వేనై తేహంవిద్యా మయత్వేనేకైకవివతాత్పర్య
ఎవెతివిర్ధారణహిమిద్యామయత్వస్థింపనాయ. అగ్నిత్వేనై
త్రవిద్యామయఃక్రతుః. మననైవగ్రహా ఆగ్నిహ్యసత్వాత్.

శ్రుత్యాదిబలీయస్తాచ్చనబాధః - ర౩.

తేహైతేవిద్యా వివవిద్యాయామైవైవివవిద్యైతాభవ
నీతిశ్రుత్యా వాక్యేనచావగతివిద్యామయకత్వస్థింపనాయ
ర్భూతా ఏకరతేనబాధః.

అనుబద్ధాదిభ్యఃప్రజ్ఞాన్తరప్రసక్త్య

వస్త్రప్రప్తతమక్తమ్ - ర౪.

గ్రహాఆగ్నిహ్యసత్వత్వాదకత్వస్థింపనాయ. తేహైతేవిద్యావి
తేవిద్యాత్వైవిద్యావిర్ధారణార్థకనాచ్చ తేహైతేవిద్యావి
హరివిద్యాదీనామక్రియామయత్వాత్. వ. భక్త్యైవదిన్యాపివి
ద్యామయకత్వోన్మానుబద్ధైః స్మభక్త్యమయగమ్యతే. అప్రప్త్యా
నువాదసరూపేషిధిః. యదేవవిద్యాయ. కరోతీత్యాదే. తదక్తం
వచనానిత్యపూర్వత్వాదతి

నసామాన్యాదప్రపలభేర్మత్యుపన్న

హిలోకాపత్తిః - ర౫.

తేహమేకైకవివతావాన్యావానామూర్వప్రతీకఁతాగ్ని
ఫలసామన్యైవాతిదేశం. ఇద్ధికఁతైః స్వక్రతున్వరేణ మ

త్వం తదైవం విద్యామయకృతత్వం ఫలమిహ శ్రుతి
 వ్యకతిగ్నిదేశకృతమైవం. తేనాపి సామాన్యసాత్వాది
 తో తలఁపఁ-శుపదవచనమృత్యువ్యవహరితమైవ త్తద్వైతే శ్రుతుషు ఇతి శ
 త్పరగన్వయతే గానహింసలపురుషశృణుత్యుత్పత్తి.

పరేణచశబ్దస్య తాద్విధ్యంభూయస్తాత్మ్య

నుబద్ధః - ౫౦

పరేణచ బ్రహ్మకావాశ్య మనన్తతాదివాచన శబ్దశ్చ
 ద్యామయశ్చ తి కాకత్య మవగమ్యతే ఆయం వాచనాక ఏ
 మాగ్నివిద్యసావే ఎతత్వాదివా శ్రుత్యులబ్ధియై నవదిధియ
 తే. త్రియా-చరగన్వయ రవాన్యమనన్తతాదీనామనుబద్ధం
 శ్రుత్యుదనీయా నామగ్నాన్తావాం తాయస్తాత్మ్యం -

ఏకాత్మనశ్చరీరేభావాత్ - ౫౧.

శరీరంతరాహత్యా దుపాసితశ్చ శ్చరీర కత్యుత్పత్తిభాత్
 త్యాదియావతత్వాత్ తావత్త త్యాత్మరయా తరవిత్వాను
 తవాత్తో పాశ్య ఇత్యేవం మన్యతే.

వ్యతిరేకస్తద్భావభావిత్యాన్నయా

పలభ్యవత్ - ౫౨.

నైవం యత్కర్తృత్వభాత్ త్యాదిశ్చయావస్త్యేవోపాసిత
 రాత్తరయా తరవిత్వాత్ తావత్త త్యాత్మరయా తరవిత్వాను
 తవాత్తో పాశ్య ఇత్యేవం మన్యతే. - తథాను
 శ్చనాన స్వభావభావిత్యాత్మ్యయావస్త్యేవోపాసిత
 శ్చయావ బ్రహ్మను శ్చనానభావనీహింసలపురుషశ్చ
 త్యాత్మకృతురన్తే లోకే శ్రుతుషు ఇత్యాది కృతే.

అక్షావబద్ధాస్తునశాఖాసుహిప్రతివేదమ్ - ౫౩.

ఉద్గ్రహాది కృత్యక్తాన్తయా ఉపాసితయా ముఖాను
 కూరియన్త తాన్యేవ తార్యాదివచనాన్తీనియావకమ్ - తా
 ఉద్గ్రహానుబద్ధత్వాత్ శ్రుతికాఖంతార్యాత్.

మంత్రాదివద్యావిరోధః- ౫౪.

కాశబ్దఽవధారణే- యథాకృత్యక్షణతానామన్యూని
తామ- ఏతైకకాళాగతానామపి సర్వకాళాగతకృత్యస్యయేన
విరోధః-

భూముఃక్రితువజ్జ్యాయస్త్యం తథా

హిదర్శయతి- ౫౫-

వైశ్యానరవిశ్వానూంత్రిలోక్యకరీరయోపాశ్యక్యస్య
లోకాది పృథివ్యస్మానాం వైశ్యాన రాత్త సూర్యార్ధాదిహ
తాన్మావ యవత్సమభిధాయ యస్యైత మేవం పౌరీతకూ
త్రీదుభివిమానం వైశ్యానరముపాన్యై సర్వములోకేష్యిత్యాది
నా బ్రహ్మయథవఃఫలంచాభిహితమ్ తత్రీ మూర్ధా వ్యవయవో
పానసార్ భూముస్సమస్తోపానసస్య జ్యాయత్స్వ్యం
పౌరీమాణికత్వమస్మి- తత్రైవ బ్రహ్మసఖివ సూభిధానాత్- త
త్రావయవోపానసంతత్రీతత్రీఫలీతనం తత్రీతావివ ద్విప్ర
వ్యమ్- వైశ్యానరం ద్వావశక హలంనిర్వపేక్ష్మత్రీహరద్యమ్య
త్వాయ దద్దు క హలోభవతీత్యాదౌ తథాసమస్తోపానస
స్యైవత్రిప్యం దశకాయతి క్రియేదివ మేవభగవోరాజ నిత్యవ
యవోపానసైలిహితే మూర్ధా తేవ్యపతివ్యదిత్యాదినాఽన
ర్థంబుగివతి-

నానాశబ్దాదిభేదాత్- ౫౬.

సద్విశ్వానూమ విశ్వాదీనాం బ్రహ్మణివ వైశ్వోపాశ్య
త్వేతత్పౌరీతవఫలత్వే శ్చుపాశ్యత్వచిత్రాకరభేదాద్విద్యా
భవః చిత్రాకరభేదశ్చ కర్తాద్యనుబంధభేదాదవ గమ్యతే- పూ
ర్వకాణ్డొదితమపిహ్నకస్యా విధేయతాం బుగివతాంనిరాసనా
య పున రాగబ్ధమ్-

వికల్పేఽవిశిష్టఫలత్వాత్- ౫౭-

వికల్పిత్వపాశకై సర్వానాంపర విద్యానాం వికల్పః- అత
రిచ్చిత్వానన్దయాత బ్రహ్మః శవఫలస్యా విశిష్టత్వాత్-

కామ్యస్తుయథాకామంసముద్భ్యయోరన్న

వాపూర్వహేత్వభావార్ - ౫౮-

బ్రహ్మకర్మవిత్తంబ్యాభ్యుదయఃకరిమిత్యా ద్భూయస్తాప్తపేక్ష
యాశ్చిముచ్చయస్యంభవతితియథాకామంకల్పేర్హవా.

అశ్రేణసయథాశ్రయభావః - ౫౯.

. ఉద్గ్రీధమువాసీతెత్సుద్గ్రీధావస్త్వత్రితానామ్ ఉద్గ్రీధా
క్రత్వజ్ఞానావపగూహావాదవత్ స్వవాక్యేభలాస్తంశ్రవ
ణావద్గ్రీధసమృద్ధిశ్చయః క్రత్వజ్ఞానావోవినిర్భయతి.

శిష్టే శ్చ - ౬౦.

. ఉద్గ్రీధమువాసీతేతి శేషర్యచేదిద్య గూకరోతీర్మత్రివిధ్య
భావాచ్ఛాన్దభావోనరభః.

సమాహారార్ - ౬౧.

ఉద్గ్రీధమువాసీతేతి వేదసహనా సమాధానంబువ
ద్వేదసన్మార్గతాం దోతయతి.

గుణసాధారణ్యశ్రుతేప్య - ౬౨.

చక్రస్యాపాసనస్యైవ ఓమిత్వాశ్రవయతి ఓమితిశం
సతి ఓమిత్వగ్రాహతీతి సగ్గత్యసంచరతః ప్రణవస్య గుణ
త్వేనాపాసనస్యాపి సంచారాదుపాదాననియమోగమ్యతే ఆ
తః పూర్వోక్తపాదాననియమో ససంభవతి

నవాతత్సహభావాశ్చుతేః - ౬౩.

నైశత్ - అజ్ఞానాశ్రుతేః అజ్ఞానావోహి సహభావః - యదేవవి
ద్యయాకరోతి తిదేవవ్యవత్తరమితిభలాస్తరసాధనంయోఽ
వగతస్యాపాసనస్యాపి తావాసమృద్ధాఉద్గ్రీధమువాసీతేతి ఉ
ద్గ్రీధాశ్రయతామత్యప్రతిపాదనాత్.

దశై నా చ్చ - ౬౪.

ఎవంవిధవైబ్రహ్మే నజ్ఞంయజ్ఞానంసర్వాశ్చర్మిజ్జోఽ

భిక్షువీరి బ్రహ్మచర్యవేదనన శరవరమగరించికొనియున్నా
తృప్తభూతినాం వేదనస్యానన్త తాం దర్శయంతీత్యుపాదానాని
యనుస్మర్యః.

ఇతి శ్రీ భగవద్గ్రామానుజపిరచితే
వేదాంతసారే తృతీయస్యాధ్యాయ
స్య తృతీయః పాదః.

పురుషార్థోఽతశ్చ బ్రాహ్మణ్యవివాదరాయణః - ౧.

విశ్వాకః పురుషార్థాని భగవాన్ బాదరాయణా మనేన బ్ర
హ్మవికాష్టాదిపరమాయా వేదసాక్షుతే శర్వాన్ గ్రాహకా శ
హిత్యాదికాః.

శేషత్వాత్పురుషార్థవాదో యథానేయ

స్మృతిజైమినిః - ౨.

తత్త్వమునీత్యాది సామాన్యాధికరణ్యేన కర్తృశుకర్తు రేవ బ్ర
హ్మత్వావగమాత్ ద్వంద్వస్య తత్త్వం స్కారతయా కర్తృశేషత్వా
ద్వివ్యాధిసంస్కారవత్ ఫలకృతిరథావాదః.

అచారదశానాత్ - 3.

అశ్వవతిః కేకయోబ్రహ్మవిద్యమ్యుహానాహనై భగవత్తమి
త్యాహో బ్రహ్మవిదః కర్తృప్రధానాచారదర్శనాద్విశ్వాకర్తృజైమి.

తచ్ఛ్రుతిః - ౪.

యదేవ విద్యయాకరోతీతి శ్రుత్యైవ విద్యాయాః కర్తృశు వి
నియోగాద్విశ్వాకర్తృజైమి. యత్కరోతీతి విద్యయేతి హి శ్రుతిః.
యద్విద్యయాసాధనభూతయా. కర్తృకరోతి తత్కర్తృవీర్యవర్త
కమితివా.

సమన్వారస్ఫుటాత్ - ౫.

తం విశ్వాకర్తృణీ సమాన్వారభేతి ఇత్యాది విశ్వాకర్తృణా
రేకస్మిన్పురుషే సాహిత్యదర్శనాత్ప విశ్వాకర్తృజైమి.

తద్వతోవిధానాత్ - ౬.

అచార్యకులాద్యేకమధీత్యాభిశయవ్యర్థకుటుమ్మే ఇత్యా
కావధానానాశర్యవ్యాధ్యయనవతః కర్తవిధానా చ్చాధ్యయ
సంహృథాభ్యాసశర్యత్తమ్.

ని య మా త్ - ౭.

తుర్వస్మేనేహ కర్తాణి విజీవిషేష్యతంనమా ఇత్యాత్తవిదో
జీవనశ్యకర్తసువినియోగాచ్చ.

అధికోపదేశాత్తుబాదరాయణస్యై

వంతద్దశనాత్ - ౮.

సవిద్యాకర్తాల్లమ్ - అపితు విద్యాతః శ్రుతుమిర్థిత్యేకమ
త భగవతో బాదరాంజనస్యేష్టమ్ - కర్తుఃశ్రీర్యగాత్తనూఽ
ధాన్తరణాతస్యైక వేద్యతయోచితేశాత్ - కథమ్ - బహుశ్యాం
జాయేయేతి శరారణం కరణాధిపాధిశ ఇత్యాదివాక్యేషు వే
ద్యశ్యాధిక్యకర్తనాత్.

తుల్యంతుదశనమ్ - ౯.

విద్యాయాఃప్రాధాన్యేపి తుల్యతాచారకర్తకమ్-ముష
యః కావశ్యయాఃకిమథావయమధ్యమ్యమహాఇత్యాదౌబ్రహ్మ
విదాం కర్తత్యాగోహిద్యశ్యతే - అనుష్ఠానంతు ఫలాభిసంధి
తపితశ్యవిద్యాజ్ఞత్యేన-త్యాగస్సు ఫలాభిసంధియత్తస్యేతిస
విరోధః.

అ సా ర్వ త్రి కీ . ౧౦.

యదేకవిద్యయా కరోతీతిస సార్వత్రికీవిద్యోచ్యతే-యదే
కవిద్యయేతి శ్రీనిధి వన్నిర్దిశాత్ - శ్రీనిధి శ్చ ఉద్దీధవిద్యా
యాః-యదేకవిద్యయా కరోతి తదేకవిద్యవత్తరం ఫలతీతిస
క్య తోద్దీధవిద్యాయత్తశ్యూత కర్తనావీర్యవత్తరత్వ సాధ
సభావావిధియతే.

వి భా గ శ్చ త వ త్ - ౧౧.

తం విద్యాకర్తణీ శకున్యాకర్తే ఇతివిద్యాకర్తగోవిష్మ

భువ్వేన శ్వేతైశ్చలానాన్వేతీరితాః యథామేకైరత్మవే
కృతైశ్చ శతవ్యయమిత్యప్రేతాశ్చిత్తం శతం శతాత్ శత
మితి.

అథ్యయనమాత్రేవతః - ౧౨.

తదమధ్యేత్యేత్యధ్యయనమాత్రవలఃకరణవిధానాన్నవిత్వా
కర్తాన్తస్మిన్ అధ్యయనంహి అమరరాగి గృహణమాత్రేనైవత
శ్వేతీతుక్యకృత్-అర్థావబోధపర్యంతేపి అర్థబోధనాదర్థా
స్మర యాతావిత్వాదుపాసీతేతి విహితావిత్వాప్రత్యయాన్
కరూపా.

నా వి శేషాత్ - ౧౩.

కుర్యన్నేవహికరణాదీత్యప్రస్వతస్మైకరూపి విద్యదా
యమావినియోగభి విశేషాత్పర్యవారే ఈశావాశ్యమిదం
శ్వేతమితిప్రకరణాచ్చవిద్యాన్తి యతమేతక్మమేతిబోధయ
తే అతోపవిత్వాకరణాన్తస్మిన్.

స్తుతయేననుమతిర్వా - ౧౪.

విత్వాస్తుతయే కమానుమతిర్వా విద్యాకమాత్మాత్మ
వ్యదాకమాకుర్యన్నపితైర్మలిచ్యతేఇతివిద్యాస్తుతిస్సోత్
సకరణజాలిపృతేనరవితి చవాక్యకేషః.

తా మ కా రేణ మైతే - ౧౫.

కింప్రజయాశరిష్యాచిత్యావికామకారణగర్ హభ్య
త్యాగమధీయత ఎక-అతశ్చ విద్యైవప్రధానభూతా.

ఉపమర్షజ్ఞు - ౧౬.

విద్యయా శ్వేతకమాశమర్షజ్ఞాధీయతే-క్షీయనైచా
శ్వేతకరూపి తస్మిన్ దృష్టేతరావర ఇత్యాదితా.

ఉర్ధ్వ రేతస్సుచ శబ్దేహి - ౧౭.

ఉర్ధ్వరేతస్వాశ్చిదుమవిద్యాకర్మనాన్వేతీచ అగ్నిరూ
ప్రావిద్యభావాన్నవిద్యాకరణాన్తస్మిన్ - తేచాశ్చిత్తాన్నైవత
దేహిభూతాశ్చిత్తా ఇతివైదికహి శబ్దస్మృతే.

పరామర్శంజైమినిరచోదనాచ్చాపవదతిహి-౧౮.

త్రయోధమశ్శ్రీధా ఇత్యాదోచోదనాభావాదుపాశ
నాన్తుత్యధానువాదమేవ జైమినిమోన - వీరహవాపిష
దేవాహం యోగ్నియద్యాసయతఇత్యుపాదతి చాశ్రమాస్త
కన్య.

అనుష్ఠేయం బాధరాయణస్సామ్యశ్రుతేః-౧౯.

గృహస్థాశ్రమపదాశ్రమసక్త కుచ్ఛనుష్ఠేయ మితివాద
రాంధణకతం (త్రయోధమశ్శ్రీధా ఇతిసర్వాశ్రమసా
మ్యమృతేః

విధిర్వాధారణవత్ - ౨౦.

ఉపసాదవేభ్యధారయన్తిత్యపిప్సత్వేనయథాధిక్ష
వ్యక్.

స్తుతిమాత్రముపాదానాదితిచెన్నా

పూర్వత్వాత్ - ౨౧-

ఉద్గీధాదిపురశతకత్వాది వృష్టిః ధి ర్మనమృతతి ఇయ
మేః జాహూస్వర్గో లోకతనవనీయఇతిః త్తేహాద్ధిభూ
తోద్గీధామృతాంతచక్ర రశతకత్వవచనం తత్ స్తుతిహా
తిమితిచెన్నైత్ - జాహూదివిధిపద్యద్గీధాదివిధరత్రాశ్రమిధా
నాద్రీసతకత్వాదివృష్టివిధిరవ.

భా వ శ బ్దా చ్చ - ౨౨.

ఉద్గీధముపాసీతేతి విధిచక్రయః చ్చ.

పారిష్లవాధాఇతిచెన్నవిశేషితత్వాత్ - ౨౩.

వెతాన్తేమతత్తద్విత్వారమ్మృతధీతాః పితరీ మోహవా
ఇత్యాత్యాభ్యాయితాః పారిష్లవాధా ఇతిత్యాభ్యాసాశ్ర
శసీతి తత్రోనియోగాదితిచెన్న తత్రైః మనుర్వైవశ్వత ఇ
త్యాభ్యాసానాంవిశేషితత్వాత్తేహమేవతత్రోనియోగః.

తథాచైకవాక్యోపబద్ధాత్ - ౨౪.

విత్వావిధిచైకవాక్యత్వాత్తసోతోద్గీత్యాదిపద్యత్వాసిద్ధ్య

భాగ్యుతాః.

అతపవచాగ్నిష్ఠనాద్యసపేక్షా - ౨౫.

ఉత్సర్గరతసామేతమేత ఉగ్రాజినా లోకమిచ్ఛత్తః
ఉగ్రజిన్మిత్యాది కృతేరతతేషాం విత్యావత్త్వ తేషాం
వాహనాద్యపేక్షావిద్యా.

సర్వాపేక్షాచయజ్ఞాదిశ్రుతేరశ్వవత్ - ౨౬.

కర్మవత్సృగృహస్థేషు అగ్ని హూత్యాదిశర్యకర్మాపేక్షా
విత్యాబ్రాహ్మణా వివిధ్యున్మయజ్ఞేనతానేనతపసానాశతేన
త్యాదిశ్రుతేః - యథా ౨ శ్లోగమన సాధనాపిస్త్వచరికరబద్ధా
పేక్షాగమనే - ఉత్సర్గరతస్సుచకర్మాపేక్షా.

శమదమాద్యపేతస్యాత్మధాపితుతద్విధేస్తదజ్ఞ

తయాతేషామవ శ్యానుష్ఠేయత్వాత్ - ౨౭.

గృహస్థావిహిత కర్మవ్యావృత్తోపి శాస్త్రాతాన్త ఇ
త్యాదినా శమదమాది విధేస్తద్యుక్తస్యో విద్యానిష్పత్త
యేశమాదీనామవశ్యానుష్ఠేయత్వాచ ఛత్వచరి పృథ్విభి
ర్విశావిద్యోత్పత్త్యనుచితత్వేః.

సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్మయే

తద్దర్శనాత్ - ౨౮.

ప్రాణవిద్యానిష్ఠస్య సహవాచికం విదిత్వజానన్నమ్మచరీ
తి సశర్యదాశంస్వాన్నానుమతిః అపికుప్రాణాత్మయాచ
త్వావేత అతిశయిత శక్తిచ్చిప్తవిదోపి హ్యుచ్ఛిష్ట భక్షణా
దౌ ప్రాణాత్మయాచత్వావేతేతి కులిదర్శనాత్.

అ బాధా చ్చ - ౨౯.

ఆహరకుడ్థో శత్రుకుడ్థిరితి ఆహరకుడ్థివిధే రబాధాయ
తప్రాణసంశయవేతి.

అపిస్త్యర్యతే - ౩౦.

ప్రాణసంశయ మాచన్నయోగ్నమర్త్యతస్సతః తి
స్త్యతేన గహపేనచద్వచతమివామ్మసేతిప్రాణాత్మయవేత

హ్యస్మానుమతిః శ్లఙ్కయేత్.

శబ్దాశ్చతోకామకారే- 30.

తప్తాద్భిప్తాస్సురాస్మపిబెతి కామకారశివశ్చిత్తశ్చ
అతపకపాగిగళంకయే శుర్యాస్మానుమతిః.

విహితత్వాచ్చ శ్రీమకమాపి- 31.

యజ్ఞాదికర్తయ్యావజ్జీవకుస్మి హేతవ్యమిత్యాదివాక్యవిహిత
త్వాత్ విద్యారహిత కేవలాశ్రమినామత్యమృత్యుయమ్.

సహకారీ త్వేనచ- 32.

తమేవం వెదానువచనేనత్యాజనావిద్యాజ్ఞతయా శుచ
కారీత్వేన విదుషుచానుష్ఠేయమ్.

సర్వథాఽపితపవోభయలిక్ష్ణాత్- 33.

ఉభయత్రోపనియోగపి యజ్ఞాదయశ్చేవ ఉభయత్ర
ప్రతిభిజ్ఞానిత్వాత్. కమాన్వయాప్రకృతివినియోగ శ్చుభ
త్వైశశనిరోధః.

అనభిభవజ్ఞుదర్శయతి- 34.

భూమిసాచుమచనుదరితి విద్యోత్పత్తి శ్చుభివర్ధక కా
శునివతకానన విద్యాయాఅనభిభవం కమానుష్ఠానకార్య
జ్ఞుదర్శయతి.

అన్తరాచాపితుతద్వ్రప్తేః- 35.

అక్రమానన్తరావర్తమానూవిధురాదిరవాశ్రమి. తస్మాపివి
త్యాధికారోన్మిత్యాదిష్యవాశ్రమినుబిప్తావిత్యాదర్శనాత్

అపిప్త్యయే- 36.

అవాశ్రమిణాపిజనాదిసావిద్యానుగ్రహః శ్లఙ్కయేత్. ఇత్య
నాపిచశంసిధ్యతి.

విశేషానుగ్రహశ్చ- 37.

అశ్రమనియతభద్రావికేషణ విత్యానుగ్రహశ్చక్రూయ
తే. తతసాబిప్తవర్తన శ్చిద్యయా విద్యయాచాత్తానకున్మ
న్మదిత్యాదితా.

అర్చిజ్యమి త్యోమలోమిస్తస్మైహి పరిక్రియతే.

కర్మాశ్చరూతతత్త్వకాశ్చియమహర్విజ్ఞానమ్. పాణ్డ
భలపాదన కర్మానుష్ఠానాయహి ఋర్వికృతికియతే.

సహకార్యంతరవిధిః పత్తేణతృతీయంత

ద్వితోవిధ్యాదివత్ - ౪౬-

కాప్రణః కాఙ్గిశ్యమిత్త్యారభ్యాధమునిరత్మత్ర) విత్త్యాక
తోయజ్ఞాదివత్ కాల్యకాఙ్గిశ్యయే శ్రుతీయం సహకార్య
స్మరం మానందితీయతే ఉత్తేగప్రకృష్టమనసశీలేయనిశబ్దప్ర
యేగాచ్చతోవిషయధ్యానరూపం మనసమిహప్రాప్తమత.

కృత్ప్రభావాత్తు గృహిణోప సంహారః - ౪౭.

కృత్ప్రేక్షయ్యశ్చిమిమ విత్త్యాసకృతాత్ - ఛాన్దోగ్య అభి
సహకృత్యకుటుత్తు ఇత్త్యారభ్య సఖ్యేయం వర్తయన్త్యాక
తాయపం బిప్రలోకమితి గృహిణోప సంహారః సర్పమాం
ప్రదర్శనాధాః - తుకజ్ఞోగృహిణ ఏవివిద్యతి కర్మాచార్యవృ
త్త్యధః.

మానవదితరేషామపుష్పదేశాత్ - ౪౮.

అభయనిరత్కతా పృథభిక్షవర్కంచరతీతిహరితాశ్చేనూ
ఉసంహారః ప్రదర్శనాధాః - మానభిక్షవర్కవదితరాశ్చిమ
ధమాణాం యజ్ఞాదీనానాకుపుష్పదేశాత్.

అనావిసుగర్వస్వస్వయాత్ - ౪౯.

కాఙ్గిశ్య నిర్విద్యకాల్యేనతిష్ఠాసేదితి కాల్యమిత్త్యవిశేషేణ
కృతాపి కాలకర్మాశ్చరూతతత్త్వకాశ్చియమహర్విజ్ఞానమ్ వి
త్త్యావ్యయయ్యేగ్యరయా విధీయతే-

విహికమప్రిస్తుతేప్రతిబద్ధేతద్దశనాత్ - ౫౦.

అభ్యుదయభలమ్ ఉపాసనం స్వపాదన భూతపుణ్య
కర్మాశ్చంతరమ్ ఉత్పత్త్యరచితి నాయం నియమః - ఉబిల
కర్మాశ్చరపరిలిఖ్యాభావతత్వేన్ద్రస్వరూపం - ఉలిఖిత్య త

త్వమపైరసననరమ్ - తదవత్యవత్తరమితి ప్రితిబద్ధభావ
ఫలదర్శనాత్.

ఏవంముక్తిఫలానియ మస్తదవస్థావ

ధృతేస్తదవస్థావధృతేః - ౫౧.

ఎవంముక్తిఫలాపాశసన్యాసి ప్రితిబద్ధభావభావయో రి
త్యున్నయః ప్రితిబద్ధభావఎవ ఫలానియావస్థావధృతేః.

ఇతిశ్రీభగవద్రామానుజవిరిచితే వే

దాంతసారె తృతీయాధ్యాయస్య

చతుర్థఃపాదోఽధ్యాయశ్చ

స మాప్తః.

ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్ - ౧.

బ్రహ్మవిత్పాపాన్నితిపరమత్వాదిషు మోక్షపాదనం
దుశకృతావృత్తమవిద్యాదుపాసితేతివిద్యుపాసోరుపక
పశుంహరయో ర్వ్యతికరణోపదేశాత్.

లిక్ష్ణో చ్చ - ౨.

లిక్ష్ణంస్మరితః - హంధ్యాంస్తదపాశతే శేషమహంసము
ద్ధర్తా మృత్యుసంసారభాగరాత్ - తద్రూపప్రకృత్యే నైకా
శస్త్రతిక్త్యానన్యవిస్మయతర్థస్యమిత్వాదిస్త్రుతేశ్చ.

ఆత్మేతితూపగచ్ఛన్తి గ్రాహయన్తి చ - ౩.

యద్యద్యధికంతుభేదనిర్దేశాత్ అధిగోపదేశాదిత్వాదిషు
ప్రత్యగార్తసూక్ష్మాన్తరత్వం బ్రహ్మణఃప్రితిపాదితం తథా
మృతానితాహంబ్రహ్మస్తే త్యేవోపాసిత-యతః పూర్వవిపా
సితారాత్వంవాతహమన్తిభగచౌదేవతేతహంబైత్వ మసీత్వా
త్తే త్యేవోపగచ్ఛన్తి - ఉపానితురథాన్తరణాతమపి బ్రహ్మ
తానుపాసిత్వా త్వాత్తథాతం గ్రాహయన్తి కాస్త్రీణియ

అత్తనిదిష్ట్యాత్తమూర్త్యోయమాత్తానవేదంకన్యాత్తకరీరం
యతత్తానమత్తతోయమయతీత్యాదీని - యథా మనుష్యైః
మమితి మనుష్యకరీరస్య స్వాత్మచిత్రాకరైకస్వభావతయా
చిత్రాంబిస్వాత్మని ఆహంశబ్దస్య తద్భుద్యోచ్చేద్యచేదనా
నం రథాస్వాత్మనూఽపి చేదమాత్తకరీరతయా తద్భిత్రాక
స్వభావత్వే నాహంశబ్ద తద్భుద్యోఃచేదమాత్తస్యేవ శుభ్రత
సానమితి ఆహంబ్రహ్మత్వేవోపాస్యమితి.

నప్రతీకేనహిసః - ౪.

మనూబ్రహ్మత్యాదివ్రతీకేను నాత్మైరిగ్గిహగణః. సహిత్ర
శుభమాత్మోపాస్యః - శుభమాత్త దృష్ట్యాహిమనఃప్రభృతివ్రతీతిః
బ్రహ్మదృష్టిరుతార్థాత్ - ౫.

బ్రహ్మగచ్ఛేత్తత్త్వాత్ దృష్ట్యామనఃకన్యాకాననమభ్యు
వయాయ భవతితి.

అదిత్యాదిమత యశ్చాన్య ఉపపత్తైః - ౬.

యవేవాసా తతలితదు ద్భీకముపాసీతేత్యాదావాదిత్యాదె
తేవోత్కృష్టత్వాదద్భీధాదౌద్భుప్తయః కార్యాః.

అసీనస్సమ్భవాత్ - ౭ -

అసీనఉపాసనంబుర్యాత్ = తన్యవైకాగ్రితాశక్తువాత్.

ధ్యానాచ్చ - ౮ -

నిధిధ్యానీతవ్య ఇమ్యుపాసనస్య ధ్యానరూపత్వాచ్చాపీ
శః. అచలత్వం చానెక్ష్యధ్యాయతీమమృధివీతి చిత్రాగాత్
ససో నిశ్చలత్వమాసీనస్యైవ.

అపిస్త్రరన్తిచ - ౯ -

ఉచవిశ్యాసనయజ్ఞాదిత్యాదిసా.

యత్రైకాగ్రితాతతావిశేషాత్ - ౧౦ -

యత్రైకాగ్రితాతతాదికతతావిశేషాత్ తతకాళ
యోగ్యతామేళితత్.

అప్రయాణాత్తత్రాపిహిదృష్టమ్- ౧౧.

అప్రయాణాదహర హరుహాసనం కార్యమ్ - శబర్య
తం వర్తయన్యవతాయమమితివర్ణనాత్.

తదధిగమ ఉత్తరపూర్వార్వాసుయోరన్లేష

వినాశౌతద్యవదేశాత్ - ౧౨

ఉహాసనె హ్యిరభేరత్పాదత్యాదత పూర్వకృతాశువి
నాశః ఉత్తరకృతాశుశ్లేషకృతశ్చ - వివం హాస్యశర్యహ
హ్యుకృతృదూతనై, ఏవమేవం వివిహాశంకమగన్తకృతశ్చ
తిక్రుతే.

ఇతరస్యాప్యేవమన్లేషఃపాతెతు- ౧౩,

వివః పున్యస్యాపి మోక్షవిరోధిత్వేనా నిష్ఠఫలత్వే నా
మ్యదేవ మన్లేషవివాహ-వృష్ట్యన్మారోగ్యాదివిత్వానుగుణ
లన్య కమగన్తరీరపాతాదూర్ధ్వమఫలత్వమ్

అనారబ్ధకార్యేషవతుపూర్వేతదవధేః, ౧౪,

విద్యాధిగతేః పూర్వకృతేపున్యపాపేఫలదానాయావ్రవృ
తైవివవికళ్యతః తస్యతావదేవ విరమితిరీరపాతావధిక్రుతేః-

అగ్నిపెహూత్రాదితితతత్రా-ర్యామైవ

తద్దశనాత్, ౧౫-

అగ్నిపెహూత్రాద్యాశ్రమధర్మవిద్యోస్సత్త్యాఖ్య కారా
యైవాప్రయాణాదనుష్ఠేయః తమేవంపదానువదనైత్యా
దినా విద్యోస్సత్తి కార్యోక్త్యాశ్రమధర్మస్యకృష్టమ్.

అథో2 న్యాపిహ్యేకేషాముభయోకి, ౧౬,

తస్యనుకూల స్వాధుకృత్యాం విషవత్తః పాపకృత్యాది
తివదనస్యాగ్నిపెహూత్రాదరన్యాపి అనాదికాలవ్రవృత్తానా
ధుకృత్యాప్రవింశర్షప్రవింశధఫలావృష్ట్యాదివిద్యానుగుణ
ఫలాప్రవింశధఫలాచేతి పూర్వోత్తరకృతయారుభయే రశ్య
స్త్యేవవివః

యదేవవిద్యయేతిహి, ౧౭,

యదేవ విద్యయైత్యుత్రా ఫలశ్రుతిబహుస్థా ప్రీత్యుత్తమః
భోగేన త్యితరైశ్చపయిత్యాభసమ్మత్యుతే-౧౮.

అర్జునాకార్యయోః పుణ్యపాపయోగ్యత్వం తదేకశరీరా
వసానమ్ అనెకశరీరావసానం కాభుక్త్యవతదనన్మరం చ
ప్రపాప్నోతి.

ఇతిశ్రీభగవద్ద్రామానుజవిరచితే వే
దాస్తసారే చతుర్థాధ్యాయస్య
ప్రథమఃపాదః.

వాచ్యునసిదశానాచ్చబ్రాచ్చ- ౧-

అస్యసోమ్య పురుషస్య ప్రియతో వాకోమనసి సమ్యక్
రదితి శబ్దాదుత్కాన్తా మనసఃప్రాగే ఊపరతిదశానాచ్చ
వాకోమనసి సంయుజ్యతే-

అతపవ సర్వాణ్యను- ౨-

అత ఇన్ద్రియైర్వససి సమ్యక్సదానైతి శబ్దాదుపరతిదశా
నాచ్చ వాచమను సర్వాణీన్ద్రియాణి మనసి సంయుజ్యతే.

తన్ననఃప్రాణ ఉత్తరాత్ - ౩-

మనఃప్రాణదితి శబ్దాత్ తన్నస్త్వియ యక్తంమనః ప్రాణ
సంయుజ్యతే.

సోధ్యతేతమపగమాదిభ్యః- ౪-

సప్రాణోఽనస్తరణీవే సంయుజ్యతే-ఎవమేవాత్మానమస్త
కాలే సర్వప్రాణా అభిసమాయంతి తి ప్రాణస్య జీవోవగమా
దిమృతేః

భూతేషుతచ్చురీతేః- ౫-

ప్రాణపైజనీతియాతాస్తర సంస్పృష్టంతేజోఽభిధీయతదితి
ప్రాణాయాతేషు సంయుజ్యతే-

వైకన్ఠి దశాయతోహి - ౬-

తేజసిని తేజామాతే-లిప్యత్కరణ క్రిష్ణతీర్థాంత
జలస్య తేజసోఽనంశానామ్.

సమానాచాస్మత్పుష్కరిమాదమృతత్వం
చానుపోష్య - ౭-

అవిరాది గత్యుచక్రిమాత్పా గుత్కాగ్నినిర్విద్యక విడు
జుస్మకానావి విడుజుచిరాది గత్యాబిప్రసాప్తి క్రితేః య
తా సర్వేషు ముచ్యంతే కామయెస్య హృదయేః అథా
త్యోగమృతో భవత్యత్ర బిప్రసమశ్చ తే ద్విత్వే వా మృత
త్వ బిప్రసాపి వచనం శరీరస్థియాది శుశ్చిచ్ఛ మదిత్యై
వ ఉపాసనారహ్యభిప్రాయ మిత్యవగత్యమిత్కర్థః -

తదాపీతేస్సంసారవ్యపదేశాత్ - ౮.

అవిరాదిగమనై బిప్రసాప్తేః పాక్కురీరశుశ్చిచ్ఛవ్యవదే
శ్చ తదమృతత్వాది వచనముక్తచక్రికారమేవ -

సూక్ష్మప్రమాణతశ్చ తథోపలభ్యే - ౯.

శరీరాదుత్కాగ్నిస్తస్మాపి సూక్ష్మశరీరగమనవర్తతే - అ
న్యథాగత్యనువచనైః సతేవలంగత్యనువచన్మితాత్మం సూ
క్ష్మశరీరత్వే ప్రమాణమచన్ద్రమసాసంవానాదిచక్రికారానాం
జ్ఞానసూక్ష్మశరీరత్వోపలభ్యేః తం బూరియాదిత.

నో ప మ దై నా తః - ౧౦.

అతఃకైతాద్దేహో రథమర్హ్యమృతో భవతీత్యాద్యమృతత్వక
రణం సదేహాశుశ్చిచ్ఛౌచమదైవ.

అన్యైవచోపపత్తేరూప్య - ౧౧.

అన్యైవ సూక్ష్మశరీరస్య విద్యగానత్వోపపత్తేశ్చ సరదు
శుశ్చిచ్ఛంశుచలశ్యతేహ్యత్కాగ్నిమతో విడుజు సూక్ష్మదహగు
ణ ఉప్య - అన్యత్రానుచలహ్యస్మశ స్థూలగుణః.

ప్రతిపక్షాదితిచేన్న శారీరాత్మజ్ఞో
హ్యకేషామ్- ౧౨.

అథా కామయమానః సతస్యహిణా ఉత్తాగ్రికున్తి విజు
 కు ఉత్తాగ్రిని (వరిపాదత్రై) పాదాభ్యున్నహిన్తి విజేర్
 నైతత్. విజుప ఉత్తాగ్రికుమానాన్యై రావిత్యాగమనాయప్రా
 నాన విజిష్యన్త ఇతి మ్యుత్యతే సతస్యహిణా ఉత్తాగ్రికున్తి
 తి-అయమథో మధ్యద్వివానాం హతస్పష్టోఽభిధీయతే - యా
 కామవిష్కృతు ఆత్మకామః సతస్తాత్పూనా ఉత్తాగ్రికున్తి.

శ్రీ ర్యతే చ - ౧౩.

దేవ్యమేకస్థిత్వా సాయాభిత్వా సూర్యమద్భుతమ్ = బి
 స్త్రీలూకమరిక)య్యతే నయాదిపరాజ్ఞనిమితి.

తానిపరేత ధావ్యహ - ౧౪.

తెజఃశరస్వాం దేవతాయామితి శ్రుతేః - శరదేవతా శం
శుక్తిరుత్క్రీడుయాణశ్శుభశ్రుత్వానమితాని శూతానిదేవశం
యంతాని శరదేవతాయాం శమ్యన్త్యనే.

అవిభాగోపచనాత్ - ౧౫.

పరదేవతానమ్యుత్తరచనమ్ అవిభాగమత్యపరమ్- వాక్య
 నసేనమృద్యతతితి సంపత్తిచదన్యైవాతామృతపాపాన్తానరప
 తత్వే పురుషాణానామృతసః పురుషుని పురుషానాం పు
 రుషానామృతమ్.

తదోకోగ్రజ్వలనంతత్పరికాశితద్వా
రోవిద్యాసామధ్యాత్మశ్చేషగత్యను
ష్ఠతియోగాచ్చ హాద్దానుగృహీత
శ్చతాధికయా - ౧౬.

మార్గచరమపురుషరాధనయాశుభాశామిన్యాత్మవత్సర
 తిరిస్సనవవీరకరమపురుషనుగృహీతిస్తత్ప్రకారకాన్యా
 త్తీర్థకర్మకాధికయా మార్గస్యనాద్యాగచ్ఛతి-తదనుగిహాత

క స్థానముగి) త్రికాశవత్సవతి-హర్ష! తరహుత్త రస్యాభిభా
యాదుభ్య తరహుత్తవ్యవస్థితః శర్వశ్యచాహంభూదిన్మ
విష్టతిభ్యైఃప్రతిశ్చ.

ర త్యను సా రీ - ౧౭.

అత్రైతేక రత్ననిరూర్ణ్య ఆశ్రయరత్నం క్రితేర్విద్యా |
త్యనుసార్యవ గచ్ఛతి - నిశ్చయ రత్నయ స్సన్యేవనితాను
ప్రకటితేః - హేతుస్తేననుబంధిస్తు హేతునిభవకృతా.

నిశి నెతిచెన్న సమృద్ధస్యయావదా

త్వభావిత్యాన్వశయతీత- ౧౮.

వివారముపమశ్చుక్తి రాయణమేవచెత్కారభ్యవతీతేక్షుగ
ర్హితమితి నికామరణిస్త నా నికామ్యతస్య సబిప్రాప్తిరితి
తేన్న-కర్తృశక్యే శ్యయావద్విత్వాభావిత్యాత్పరభ్యవ
యావచ్చరణదేహసానకావిత్యాచ్యబిప్రాప్తివిఘ్న హేత్వ
భావార్ - దగ్ధామితస్య తావదవరంయావస్మవిమోక్ష్యే
ఽభశక్యత్యే ఇతి-నికావద్వా ఇతర త్తురుషార్థ విషయా.

అతశ్చాయనేపిదక్షిణే- ౧౯.

అతశ్చ బద్ధ హేత్వభావాదేవ దక్షిణేననేపిమృతశ్చ
విమోచిప్రాప్తిరిస్యేవ.

యోగినఃప్రతిష్ఠ్య ర్యతే స్తాతేచేతే. ౨౦.

యత్రైకాల త్వనాపృతిహవృత్తిం చైవయోగినః - ఇతిశ
మరణంప్రత్యగే - అపితు యోగినా విశ్వానిష్టా చీరి అర్వి
రాదికా తద్విచరితాచేత్యేతేగ తీస్తాతేగ ప్రతి విషయభా
తే ప్రత్యతే - నైతే స్మృతిపాథాజానన్యూగీ ముఖ్యతకృతే
కరణార్.

ఇతి శ్రీభగవద్గ్రామానుజ విరచితే వేదాంత

సారేచతుర్థస్యాధ్యాయస్యద్వితీయఃపాదః.

అవిరాది నాతత్త్వనితే: ౧.

అవిరాది నైశేస విత్వా గచ్ఛతి సర్వాసుకృతిషు త
చ్చిన్నాస్తత్త్వైర్భజ్జనాత్ -

వాయుమబ్బాదవిశేషవిశేషాభ్యామ్ - ౨

మనోభ్య స్సంపత్తకం సవత్సరాదాదిత్యమితి స-వత్సరాది
త్యయోర్నాశ్య ప్రకరణాన్తరయో రేకత్రదేవల కశ్చురే: ఇత
రత్రవాయు: దేవలక శబ్దోపదేవానాం లోకోదేవలక ఇ
తి వాయోరవిశేషేణ వాదక: వాయుశబ్ద రుద్రై: విశేషేణ
వాచక ఇత్యవిశేషకవిశేష కాద్యోదేవలక వాయుశబ్దాభ్యాం
వాయుశకవివాధిధీయత ఇత్యబ్ధాదూర్ధ్వమాదిత్యాత్పూర్వం
వాయుమేవ విశేషయే -

తటితోఽధివరుణస్సమ్భవాత్. ౩.

తటితోఽనన్తరం వరుణో నివేశ్య: మేఘాశంఖలిత్యా
చ్చిద్యుత: మేఘస్య జలాత్తకత్వేన లోకవేదయోగ్యరుణస్య
విద్యుత్సమ్భవాద గమ్యతే - తదనన్తరమింద్ర ప్రజాపతీ: చాత్ర
మాత్పరం విశేషాభావాత్ -

అతివాహికాస్తస్త్రిజ్ఞాత్. ౪.

అర్చిరాద్యభిమానిదే: తావిశేషవిదుమహుతివాహికత్వేన శత
శత్రురుష నియంత్రాధిజ్ఞాయతే - సవిసాన్ బ్రహ్మగమ్యతీ
తి ఎష్వేకస్య గమ్యత్యుత్పదేశానానీ రిజ్ఞాత్ -

వైద్యుతే వైవతతస్తచ్చుతే: ౫.

చంద్రేమసో విద్యుతం తత్పురుషావశవ స్సవిసాన్ బ్రహ్మ
గమ్యతీతి శ్చుతే: వైద్యుతపురుషత్వరస్తాప్తవివ బ్రహ్మగమ
యతా-వరశేష్త ప్రజాపతీనాంతదనుగాగ్రా కత్వమేవ -

కార్యంబాదరిరస్య గత్యుపపత్తే: ౬.

కార్యం హిరణ్య గణముపాసీనాన్ అర్చిరాది క్షయ
తి అత్యైవ గత్యుపపత్తే: సహిత్యగతం పరంబ్రహ్మసానీ

నానాం గతిరస్తిరి కాదంబునానా-

విశేషితత్వాచ్చ- ౭.

అనుభవముననుసరించి బ్రహ్మమునకు గల గుణములు ప్రకాశము
తే స్వరూపముననుసరించి బ్రహ్మమునకు విశేషితత్వాత్ హిరణ్య గణా
దువ-

సామిపాప్యత్తుడద్యపదేశః. ౮.

బ్రహ్మగుణములను బ్రహ్మమునకు దేశము తామిపాప్యత్ - అనగా
బ్రహ్మమునకు విదధాతి భూమిని సామిపాప్యత్తునీ-

కార్యాత్మయేతదధ్యక్షేణసహితః పరమ

భిధానాత్. ౯.

హిరణ్యగణాప్రాప్తాపి నానుసరాన్ని క్రిందివిధానమున
రణ్యగణాప్రాప్తయే తదధ్యక్షేణసహితః పరంగచ్ఛతి-
తే బ్రహ్మగణాదు పరాన్తరాల పరాన్తరా త్పరిమిత్యని,
నర్వత్తునీ-

ప్రతే శ్చ. ౧౦.

బ్రహ్మగణ సహిత సర్వసమప్రేషే, అత్యంతము ప్రకాశము
పరమమితి స్పృశేత్.

పరంజైమినిముఖ్యత్వాత్. ౧౧.

అరణ్యపానీనా నర్పరాజ్ఞయతీతిజైమిని- బ్రహ్మగుణము
తీతి బ్రహ్మశబ్దస్య తిలైవ ముఖ్యత్వాత్.

ద శా నా చ్చ. ౧౨.

అనుసారమునా త్పరమమునకు పరమోతి దువసమద్యని
క్రితేత్.

సచకార్యేప్రత్యభిసంధిః- ౧౩.

ప్రకాశతే స్వరూపేత్తేతి అర్థభిసంధిత్వ సచకార్య- ప్ర
కాశతే అర్థభిసంధిత్వ సచకార్య- ప్రకాశతే అర్థభిసంధిత్వ
సచకార్య- ప్రకాశతే అర్థభిసంధిత్వ సచకార్య- ప్రకాశతే అర్థభిసంధిత్వ

జీత్యధిపాఠః-తేబ్రహ్మలోకఇతి కురిఃబ్రహ్మలోకఇతి
అకబ్రహ్మవిషయైక-బ్రహ్మకాశక-తేశ్వర్యఇతి స్వలిఃతదకర్మ
సీత్యాద్యేనకతుర్బులోకస్థోపాశకవిషయః.

అప్రతీకాలవృత్తాన్నయతీతిబాద

రాయణ ఉభయధాచ దోషాత్

తత్త్వ- ౧౪.

ప్రతీకాలవృత్తాహ నామప్రతీకశబ్దవిర్విప్రప్రకరణాత్
శ్వరూపకర్మస్తం శక్యంచితదవ్యక్తువాచంబ్రహ్మప్రకరణ
శ్వరూపకర్మవాచకపాశకే. అప్రతీకాలవృత్తా శక్యవిధి
త్వాః-యేషజ్ఞాగ్నివిదః యేచపరంబ్రహ్మపాశకే-తాన్న
యిత్యర్పిరాదితి భగవాన్ బాదరాయణాదునాన్యతే-కార్యమ
తితయే పరమవెతి తయేచకలోపనిషద్విరోధమాపదోషః
ప్రసక్త్యతే - కార్యవయే బ్రహ్మగమయతి పరంజ్యోతి రుచ
శక్యద్యత్వాద్యాఃప్రకృత్యయః - పరమవెతిచవయే యని
వమరద్విరుద్ధవేమైకద్యోశ్చిద్ధాంశ్వయంపాశకేతేర్వి
మమనిసంభవంతీతి కురిఃప్రకృత్యయః - కార్యవయేకున్యాయ
శ్వవిరుద్ధతే-అర్పిరాదినాగతానాం బ్రహ్మహిస్తీ రపునరా
వృత్తిశ్చ కూరితే- జ్ఞాగ్నివిదః ప్రకృతివియత్తాత్
శ్వరూపం య ఆత్మనిత్యస్థిత్వావిసావగరబ్రహ్మత్వక ము
పాశకఇత్యవతీకాలవృత్తసత్వంతత్క్రతున్యాయవిరోధశ్చ
ఉభయైకవిహిపరిపూర్ణంబ్రహ్మపాశకే ముఖభేదేనస్వా
త్వకరీరకంబ్రహ్మ తేచన బ్రహ్మత్వకస్వాత్వసమితరఇతి.

విశేషంచ దశాయతి- ౧౫.

కార్యముపాసీనానాం బ్రహ్మహిస్తీ త్వలింగచేమితరదశ
కాలవిశేషంచ దర్శయతి - యావన్నామ్నాగరమిత్యాది.
ఇతిశ్రీభగవద్రామానుజవిరచితే వేదాంతసా
రే చతుర్థాస్యాధ్యాయస్యతృతీయఃపాదః.

సమ్మద్యావిర్భావస్సేవనశబ్దాత్ ౧.

వికమవైషణ్యసహాయోహ్వాచ్యురీరాత్యముఖ్యాయ తరం
త్యోతిరుపశుచ్యువ్యసైవ రూపణాభినిష్పద్యత ఇతిసేద్యవైవ
శ్రీత్యగత్త స్యరూపస్యాపాదికర్తణాతిహార స్యరూపశ్రీ
పరంజ్యోతిరుపశుచ్యుర్యావిర్భావశ్రీత్యసైవరూపణాభిని
షాభికానాత్.

ముక్తఃప్రతిజ్ఞానాత్. ౨.

ఆత్మస్వరూపమాతీస్య హ్నిగపసిద్ధత్వేపికమనశ్రీ
నియమాత్తపరిశిష్ట బ్జానాదిస్వరూపశ్రీ హ్యత్యావిర్భావ
శ్రీత్యే - ఏవం త్వేవతేయాయానువ్యాఖ్యాన్యమితి జ్ఞానరా
ద్యవస్థాతిరోధాన వినియోక్తస్య విశ్వవ్యాయా శ్రీతిబ్జా
నాత్.

ఆత్మాప్రకరణాత్. ౩.

భూయాయానువ్యాఖ్యాన్యమితి శ్రీకృతచహతపాత్రత్వాదిగు
ణకలత్తైతివికరణాదవగమ్యతే - య ఆత్మాకహత పాత్రత్వా
త్యశ్రీత్యగత్త స్యరూపస్యాపాదికర్తణాతిహార స్యరూపశ్రీ
తం త్వేవతేయాయానువ్యాఖ్యాన్యమితి బుద్ధిమత్.

అవిభాగనదృష్టత్వాత్. ౪-

ఆవిర్భూత స్యరూపాయం ముక్తాత్తాస్యాత్తకరీరం త
తం బ్రహ్మస్వాత్తనూస్యాత్తరయా అహం బ్రహ్మసీత్యవిభాగ
వైవానుభవతి ఆత్మైతిహావగచ్ఛన్తితి తథానూపాధ్యాయ
తథావిభాగస్వరూపశ్రీ దృష్టత్వాత్ - య ఆత్మసీత్యగత్త
త్తకరీరం సత ఆత్మాతత్త్వమసీత్యాదికాశ్రీసేద్య మేవమన్యూ
పితమ.

బ్రాహ్మణజ్ఞేమినిరుపన్యాసాదిభ్యః- ౫-

అశ్రీశ్రీరూపావిర్భావో బ్రాహ్మణాచహతపాత్రత్వాదిశ్రీ
రూపణ-తేహినిర్మగుణాః సత్యగత్తనూపాధ్యాయాదికగుణ
శ్రీతియతాత్మచహతపాత్రత్వాదికర్తణాతిహార స్యరూపశ్రీ

తే . ౧౦ : జయతీర్థద్రవ్యములుగావిత్వాదిసూచ్యవైదిక జైమిని
మతము

చిత్తతన్మాత్రేణతదాత్మకత్వాదిత్యో

దులూమిః - ౬.

విజ్ఞానఘనవివేకః ధారణాత్ విజ్ఞానగుణిస్త్యరూప ఇ
త్యాదులూమిః.

ఏవమప్యపన్యాసాత్పుర్వభావాదవి

రోధంబాదరాయణః - ౭.

విజ్ఞానఘనవివేకః స్వ. సతాశస్త్యరూపవిజ్ఞానవివేకేపి య
తత్త్వావహతహపెక్కువన్యాసాదివా పూర్వసామవహతహపై
త్వాదీనామపి సత్యావాసగమాత్ ఉభయశ్రుత్యవగతోభయ
స్త్యరూపస్య పరస్పరివిరోధాభావా ద్ద్రువద్వయంనాన్యాయ
స్యపరీచారి ఇతిఉభయరూపసముచ్చయం భగవాన్సృజరా
యణామేన.

సంకల్పాదేవతచ్ఛ్రితేః - ౮.

సంకల్పాదేవతచ్ఛ్రితేః కామోభవతీత్వాదిసామగతజ్ఞాత్వాద
యస్సంకల్పాదేవతవన్తి - యథా పరమపురుషస్యలీలాప్రవృ
త్తస్య దశరథవసుదేవాదయస్సంకల్పాదేవతవన్తి ఏవమేవ
పరమపురుషలీలావర్గతస్య ముక్తస్సాపితడుపకరణభూతాః
పిబ్యంతయస్సంకల్పాదేవ తవన్తీత్యభావః.

అతఏవచానన్యాధిపతిః - ౯.

అతఏవావహతహస్తాసత్యకామస్త్యసంకల్పాదిత్యాదిక్ర
తేర్మకనాచిదపి కర్తాధీనోఽయమ్.

అభావంబాదరిరాహహ్యేవమ్ - ౧౦.

రస్యతేహేన్ద్రియాద్యుపకరణాభావంబాదరిత్వేన సహ
వైశేషికస్యత్యాదిహితదధానభూతాః

భావంజైమినిర్వికల్పమననాత్ - ౧౧.

సమకథాభవతీత్యాది తేహేద్వియాదిగోవిధతాకురేః.

ద్వాదశాహవచుభయపిథంబాద

రాయనోఽతః - ౧౨.

ఉభయశ్చేః సకరీరత్వకుశరీరత్వంచేచ్ఛాకః యథాత్వా
వశానః ఉభయశ్చుతే సృతీకుహీనంభవతి.

తస్యభావేసంధ్యవచుపపత్తేః - ౧౩.

స్వేనైవసృష్టేరిస్వభావేస్సమైకభరథాభరథయోగాభా
వతస్సృజితఇతి వరకుపురుషసృష్టేర్భృగవస్తుక్తోఽస్మితురకు
పురుషసృష్టేర్నిలారసంభుక్తే.

భావేజాగ్రద్వత్ - ౧౪.

స్వేనైవసృష్టే ఉతకథావేజాగ్రత్ పురుషవరే భుక్తే.

ప్రదీపవదావేశస్తథాహిదశకాయతి - ౧౫.

ఏకతేశస్థితస్యాపిప్యజభారూః జ్ఞానన్యాస్యాసర్వాశ్చ
వస్తిర్భృగి-వాలాగ్రీశతథాగనేత్యాగభ్యు సచానన్యాయ క
ల్పితఇతిహి వస్తియతి.

స్వాప్యయసంపత్త్యోగస్యతరాపే

క్షమావిమర్శతంహి - ౧౬.

చాగ్రీక్షేనాత్తనా సంపరిష్కరోనభాహ్యం కించనవేదనా
స్తతయితి వేదనాభావవచనం సుఖమితి మరణయే తస్యతరాపే
క్షమితుక్తమ్-నాహుభ్యయమివం సంప్రీత్యాత్మాసంజానా
తీత్యాదితా సుఖప్రారావకించిజ్ఞాత్యహువిమర్శతంహి.

జగద్వ్యాపారవజ్జమ్-

ప్రకరణాదసన్నిహితత్వాచ్చ. ౧౭-

అవశతచాత్తస్యసత్యసజ్జల్పత్వాదిగుణసామ్యంయః
కస్యజగజ్జన్మాదికారణత్వవజ్జమ్-యతోవాచిహునిభూతా

నిజాంజన్మ ఇత్యాకళ్యంతప్రసాదాద్విశ్వజగతస్సృష్ట్యాది-
 శతస్త్యనేతి శ్రీకణాకవ గమ్యతే- సృష్ట్యాదిమ ముక్తస్యాశ-
 ని హితత్వాచ్చ-ముక్తస్యాది రోహితస్యహాత్మ్యస్యానవధి-
 త తిశయః పరి పూర్ణ బ్రహ్మసవవవ- బ్రహ్మణోపి జగత్వాన్తి-
 పారోలీలామాత్రమితివాకవత్తు శ్రీలాక్ష్మ వల్లమికుక్షమ-

ప్రత్యక్షోపదేశాదితీర్ణాధికారి

శమణిలస్థాకైః- ౧౮-

ఇహ న లోకా న్నాహున్మీ కామయాచ్యమనం చరన్మి
 త్యుచతే శాస్త్రాక్షాంతి పారాచ్యస్తీతిచన్న-హిరణ్యగర్భావ్యాధి
 కాచి మల్లల ప్పకో గూతైః-నహితత్రినిండమనంశ్చుతమ్-

వికారావర్తి చలధాహిస్థితిమాహ- ౧౯-

వికారా సంస్కృత ప్రతిపూర్ణ బ్రహ్మమున కవివరస్య సుఖమ్ -
 రథాశ్చక్రస్థితిః - రసోవై సఃరసగ్ధో హ్యేవాంజలంబూధానస్థి
 త్పరతీత్యాకా -

దశకాయతశ్చైవంప్రత్యక్షానుమానై-౨౦-

ఉత్తమగుండుగిరిస్థులదశాయతః - తస్మాద్వాసితస్తాదా
త్తన ఆకాశ స్పృష్ఠాతః - ఏతస్యేవా ఆమరస్య ప్రిణాననే
నాద్విత్వాదికాకుః - స్థులిరపిటవాంసర్వస్య కింబోమత్త
స్యకం ఉపివశాతభిః.

భోగమాత్రసామ్యలిక్షాచ్చ - ౨౧ -

సోఁకొత్త సర్వాస్కాహా-సహి విప్రసంభవహాత
భోగహాసోహాహాహాహా.

అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్ - ౨౨-

శుభశ్రవణంబర్తయన్యవచాయదం బిష్టులాకవినిం
శుభ్యతే నచ శ్రువరావర్తతేనచ శ్రువరావర్తతే ఇతిగ్రాన్తిన్య
త్తనమన్తరిధాన ఆవిర్భూతా శుభాశుభాన్తత్వాదిగుణా నక
తికారిగయోనశ్చంవరంబిష్టునుభవతినచ శ్రువరావర్తరగితి

కలె

(౧౧౯)

కలె

నిర్మలకవి శివశంకరాచార్యులు.

ఇతిశ్రీభగవద్రామానుజవిరచితే వేదాంతసారే
చతుర్థస్వాధ్యాయస్య చతుర్థఃపాదోధ్యాయశ్చ
సమాప్తః- శాస్త్రించనమాప్తమ్ .
